

Adran Gwaith
a Phensiynau

Adolygiad Timms o Daliad Annibyniaeth Personol: Adroddiad Interim

Cynnwys

Rhagair gan y cyd-gadeiryddion ar ran y grŵp llywio	4
1. Crynodeb gweithredol	8
2. Cyflwyniad	11
2.1. Cefndir	11
2.2. Cyd-destun	15
2.3. Yr Adolygiad	17
2.4. Nid yw PIP yn gweithio	18
2.5. Nid yw PIP yn gweithredu mewn gwactod	21
3. Y dull o gyd-gynhyrchu	24
3.1. Cyflwyniad	24
3.2. Y cyd-gadeiryddion a'r grŵp llywio.....	25
Aelodaeth o'r grŵp llywio	26
3.3. Diffinio cyd-gynhyrchu	29
3.4. Gwaith y grŵp llywio hyd yma.....	30
3.5. Cyd-gynhyrchu ehangach.....	32
3.6. Cefnogi cyd-gynhyrchu	33
3.7. Gwerthuso cyd-gynhyrchu	34
4. Themâu sy'n dod i'r amlwg.....	36
4.1. Cyflwyniad	36
4.2. Themâu	36
Thema 1 - Rôl a phwrpas PIP:.....	36
Thema 2 - Cymhwysedd, tegwch a thegwch wrth ddyfarnu PIP:.....	38
Thema 3 - Profiad o wneud cais am PIP:	39
Thema 4 - Cyd-destun sy'n newid a'r effaith ar PIP:.....	40
5. Canfyddiadau'r Cais am Dystiolaeth	42
5.1 Cyflwyniad	42
5.2. Sut y dadansoddwyd ymatebion	42
5.3 Crynodeb o'r Canfyddiadau	44
5.3.1 Thema un: Rôl a phwrpas PIP	45
5.3.2 Thema dau: Cymhwysedd, Tegwch a Thegwch wrth ddyfarnu PIP	49
5.3.3 Thema tri: Profiad o wneud cais am PIP.....	53
5.3.4 Thema pedwar: Newid Cyd-destun.....	57

5.3.5 Beth mae'r ymatebion yn ei ddweud wrthym ar draws y system.....	59
6. Tystiolaeth arall yr ydym wedi'i chlywed.....	61
6.1. Cyflwyniad	61
6.2. Crynodeb o'r pecyn tystiolaeth.....	61
6.3. Y dull ehangach o dystiolaeth	64
7. Y cynllun gwaith	64
7.1. Cyflwyniad	64
7.2. Crynodeb o'r cynllun gwaith.....	65
7.3. Y dull o ymgysylltu â thystiolaeth ac ymgysylltiad.....	66
7.4. Gweithgorau	69
8. Camau nesaf.....	70
Geirfa termau	71
Atodiad.....	74

Rhagair gan y cyd-gadeiryddion ar ran y grŵp llywio

Gall anabledd effeithio ar unrhyw un ohonom ar unrhyw adeg yn ein bywydau boed hynny trwy salwch neu gyflyrau iechyd, damwain neu heneiddio. Mae gan bron i 1 o bob 4 o bobl o oedran gweithio anabledd.¹

Mae anabledd yn cael ei siapio gan gyflwr neu iechyd person. Mae hefyd yn cael ei siapio gan pba mor dda mae gwasanaethau a systemau yn cefnogi pobl i gymryd rhan mewn cymdeithas. Gall byw gydag anabledd effeithio ar sut all rhywun gymryd rhan mewn bywyd gwaith neu gymunedol, fyw gydag urddas, annibyniaeth a dewis, a gall effeithio ar y ffordd y mae pobl yn teithio, cyfathrebu, a rheoli amgylcheddau synhwyraidd neu dasgau bob dydd.

Nod y Taliad Annibyniaeth Personol (PIP) yw darparu cyfraniad tuag at gostau ychwanegol byw gydag anabledd neu gyflwr iechyd hirdymor, gan gydnabod er nad yw'n talu costau yn llawn, mae'n chwarae cyfraniad pwysig wrth alluogi byw'n annibynnol.

Mae ein tystiolaeth hyd yn hyn yn dweud wrthym, er bod PIP yn cael ei werthfawrogi'n eang fel budd, nid yw bellach yn addas i'r diben.

Credwn y dylai pob person anabl gael ei gefnogi i gymryd rhan mewn cymdeithas, boed hynny trwy waith, gwirfoddoli, gofal, creadigrwydd, bywyd cymunedol, neu weithgaredd ystyrion arall. Mae cyfranogiad yn fwy na chwestiwn economaidd: mae'n ymwneud â pherthyn a chyfrannu.

Dyna pam mae'r Adolygiad hwn yn bwysig.

Cyflwynwyd PIP yn 2013 i gefnogi pobl anabl a'r rhai sydd â chyflyrau iechyd hirdymor, i'w galluogi i fyw'n annibynnol. Ers hynny, mae'r byd wedi newid. Bu newidiadau mewn cymdeithas, gwaith, technoleg, gwasanaethau cyhoeddus, ac iechyd y boblogaeth. Mae mwy o bobl yn byw gydag anabledd, cyflyrau hirdymor, cyflyrau iechyd meddwl, niwroamrywiaeth, a chyflyrau amrywiol, ac mae mwy o bobl hefyd yn cael PIP, gyda 4 miliwn o bobl ym mis Ebrill 2026 yn gymwys i gael y budd-dal.²

Mae hyder y cyhoedd yn sut mae'r system yn gweithredu yn hanfodol i PIP heddiw ac yn y dyfodol - mae'n bwysig bod y cyhoedd yn gallu gweld sut mae buddsoddiad yn PIP yn galluogi pobl i gymryd rhan, cyfrannu a byw'n dda. Mae angen i ni archwilio sut y gall PIP ymateb i'r nifer cynyddol o bobl sy'n ceisio cymorth, ac a yw'n adlewyrchu'n ddigonol realiti ac anghenion amrywiol pobl anabl heddiw. Mae cyflyrau

¹ Yn seiliedig ar nifer y bobl sy'n datgan bod ganddynt anabledd, [The employment of disabled people 2025 - GOV.UK](#)

² Ar 30 Ebrill 2026, hawl PIP Cymru a Lloegr, [Personal Independence Payment: Official Statistics to April 2026 - GOV.UK](#)

rhai pobl yn sefydlog, tra bod eraill yn newid dros amser, yn amrywio, neu'n llai gweladwy neu'n anoddach eu tystiolaeth. Rhaid i PIP allu ymateb i'r amrywiaeth hon a chydabod yn deg.

Gwyddom fod yr Adolygiad hwn yn dechrau o le anodd. Rydym yn cydnabod bod diffyg ymddiriedaeth yn y Llywodraeth ymhlith llawer o bobl anabl. Rydym hefyd yn cydnabod bod pobl fyddar ac anabl a'r rhai sydd â chyflyrau hirdymor yn wynebu pwysau o bob rhan o gymdeithas ehangach, boed hynny'n ganolbwynt dadl gyhoeddus annheg, yn cael trafferth cael mynediad at y gwasanaethau sydd eu hangen arnynt, neu'n byw gydag ansicrwydd ynghylch pa gymorth sydd ar gael.

Os yw canfyddiadau'r Adolygiad hwn i gael eu derbyn gan bobl anabl a phobl nad ydynt yn anabl fel ei gilydd, mae'n rhaid i'r Adolygiad fod yn glir am yr hyn y mae wedi'i glywed, yn onest am yr hyn sydd heb ei ddatrys, ac o ddifrif ynglŷn â sut mae profiad pobl anabl yn siapio'r gwaith. Dyna pam mae cyd-gynhyrchu wrth wraidd yr Adolygiad hwn.

Gyda chyfarwyddyd y Senedd, gwnaeth y Llywodraeth ymrwymiad yn y Cylch Gorchwyl y byddai'r Adolygiad yn cael ei "gyd-gynhyrchu gyda phobl anabl, ynghyd â'r sefydliadau sy'n eu cynrychioli, gofawyr, clinigwyr, arbenigwyr, ASau a rhanddeiliaid eraill, fel bod ystod eang o safbwyntiau a lleisiau yn cael eu clywed". Dyma'r tro cyntaf i Lywodraeth y DU gyd-gynhyrchu ar y raddfa hon.

Mae'r Cylch Gorchwyl yn gosod cwmpas a pharmedrau'r Adolygiad. Fel grŵp llywio, rydym yn dwyn ynghyd brofiad byw dwfn ac amrywiol, gwybodaeth am bolisi, arbenigedd ymarferol, a gwahanol safbwyntiau. Ein rôl yw llunio'r Adolygiad, profi'r dystiolaeth, herio rhagdybiaethau, a datblygu argymhellion sy'n gredadwy, cyflawnadwy, ac wedi'u seilio ar fywydau go iawn. O'r cychwyn cyntaf, rydym wedi cydnabod y bydd meysydd o anghytuno, tystiolaeth sy'n pwyntio i wahanol gyfeiriadau, a chwestiynau na ellir eu hateb gan ddata yn unig. Ein tasg yw wynebu'r tensiynau hynny gyda gofal, trylwyredd ac agoredrwydd, gwrando, dysgu, a chadw'n hyblyg yn ein dull gweithredu.

Er bod y grŵp llywio yn dwyn ynghyd ystod amrywiol o leisiau, mae'n amlwg na all unrhyw grŵp unigol gynrychioli'r ystod lawn o brofiadau ac arbenigedd sydd eu hangen i lywio'r Adolygiad. Felly, mae ein dulliau cyd-gynhyrchu wedi'u cynllunio i gyrraedd y tu hwnt i'r grŵp llywio, gan dynnu ar ystod eang o dystiolaeth, arbenigedd a mewnwleidiad i sicrhau ein bod yn clywed gan bobl anabl ledled y wlad.

Mae'r Adolygiad hwn yn cael ei lywio gan set o egwyddorion craidd, gan gynnwys urddas, hawliau, byw'n annibynnol, tegwch, hygyrchedd a chyfranogiad. Nid yw'r egwyddorion hyn yn ddatganiadau annibynnol; maent yn ffurfio fframwaith sy'n siapio sut mae'r Adolygiad yn cael ei gynnal a sut mae ei ganfyddiadau'n cael eu datblygu. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu rhoi profiad byw yng nghanol y gwaith, sicrhau bod ymgysylltu yn gynhwysol ac yn hygyrch, a chymryd dull ystyriol o gasglu tystiolaeth a

gwneud penderfyniadau. Mae hefyd yn golygu cydnabod ymgysylltu fel proses barhaus, gan greu lle ar gyfer myfyrio, her a dysgu drwy'r amser.

Mae iaith yn bwysig. Mae'r ffordd rydyn ni'n siarad am anabledd yn siapio sut rydyn ni'n dylunio polisi. Mae bod yn glir am yr effaith yn y byd go iawn yn helpu i sicrhau bod profiad byw yn cael ei adlewyrchu'n briodol yn y ffordd y mae PIP yn cael ei ddylunio a'i ddarparu. Dyna pam mae'r Adolygiad wedi'i seilio ar fframweithiau a gwerthoedd sy'n parchu hawliau dynol a sifil pobl anabl, gan gynnwys Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau (UNCPRD) a'r 12 Colofn Byw'n Annibynnol, y ddau ohonynt wedi'u gwreiddio yn y model cymdeithasol o anabledd.

Mae pobl anabl yn cyfrannu ystod eang o sgiliau a chryfderau i'n heconomi a'n cymdeithas, gan gynnwys datrys problemau, addasadwyedd, creadigrwydd a dyfnder o fewnwelediad wedi'i siapio gan brofiad byw. Mae'r galluoedd hyn yn cyfoethogi gweithleoedd ac yn cryfhau cymunedau. Mae sicrhau bod pobl anabl yn gallu cymryd rhan yn llawn, felly, nid yn unig yn fater o degwch, ond yn hanfodol i sicrhau canlyniadau gwell i'r genedl.

Mae ein gwaith fel grŵp llywio hyd yma wedi nodi problemau sydd wedi'u gwreiddio'n ddwfn wrth ddylunio a chyflwyno PIP. Mae gormod o bobl yn disgrifio'r broses fel "dehumanising", ac mae'n rhaid mynd i'r afael â hyn. Gall prosesau deimlo'n rhy gymhleth, ailadroddus ac anodd eu llywio, yn enwedig i'r bobl gyda anghenion amrywiol neu lai gweladwy. Gall oedi neu rwystrau wrth gael mynediad at gymorth gael canlyniadau sylweddol i allu pobl i reoli bywyd bob dydd, aros yn annibynnol, a chadw mewn cysylltiad â gwaith, teulu a chymuned. I rai pobl, gall dyluniad a chyflwyno PIP ei hun greu rhwystrau i gyfranogiad, gan gynnwys mewn gwaith, gweithgarwch corfforol a bywyd cymunedol. Mae graddfa a chysondeb y canfyddiadau hyn yn awgrymu bod yr heriau a nodwyd yn systemig, yn hytrach nag unigol neu achos-benodol.

Rydym wedi myfyrio ar rôl a phwrpas PIP - rydym yn cytuno y byddai pwyslais cliriach ar gefnogi byw'n annibynnol a chyfranogiad mewn cymdeithas, er enghraifft trwy wirfoddoli, gwaith, a gweithgareddau diwylliannol a chymdeithasol, yn cryfhau nod PIP. Rydym hefyd yn cydnabod na fydd PIP ar ei ben ei hun bob amser yn ddigonol, ac y gall cymorth a gwasanaethau chwarae rhan bwysig wrth fynd i'r afael â rhwystrau.

Rydym wedi cytuno fel grŵp llywio mai pwrpas PIP yw cynorthwyo pobl fyddar ac anabl, a phobl sydd â chyflyrau hirdymor, i leihau'r anghydraddoldebau y maent yn eu hwynebu wrth gymryd rhan mewn bywyd bob dydd trwy gyfraniad tuag at gostau ychwanegol anabledd. Mae hyn yn cynnwys cydnabod y realiti ymarferol y mae pobl yn eu hwynebu yn eu bywydau bob dydd, a sut y gall yr anghenion hynny newid dros amser. Ni ddylai system deg ddibynnu ar allu pobl i lywio prosesau cymhleth neu gyflwyno eu hamgylchiadau mewn ffordd benodol.

Byddwn yn parhau i gasglu tystiolaeth gan bobl anabl, arbenigwyr a sefydliadau, a phrofi ein meddylfryd sy'n dod i'r amlwg. Byddwn hefyd yn parhau i gyfathrebu ein cynlluniau ymgysylltu trwy ein cyfres o lythyrau agored gan y cyd-gadeiryddion. Rydym wedi ymrwmo i wrando'n ofalus, gweithio'n dryloyw, herio'n barchus, a chadw bywydau pobl anabl yng nghanol yr Adolygiad hwn.

Rydym yn ystyried gwaith cysylltiedig, gan gynnwys Adolygiad Milburn, sy'n codi cwestiynau tebyg ynghylch sut y gall systemau gefnogi cyfranogiad yn well a mynd i'r afael â'r rhwystrau y mae pobl yn eu hwynebu. Mae'r cwestiynau hyn yn cael eu hystyried ochr yn ochr â'r dystiolaeth a gasglwyd drwy'r Adolygiad hwn.

Nid yw'r Adroddiad Interim hwn yn darparu argymhellion - bydd y rhain yn cael eu nodi yn ein hadroddiad terfynol yn yr hydref. Yn hytrach, mae'n darparu diweddariad gan y grŵp llywio ac adroddiad cyhoeddus o'n gwaith hyd yma. Mae'n amlinellu sut mae'r Adolygiad yn cael ei gynnal, yn crynhoi'r dystiolaeth yr ydym wedi'i chasglu a'i hystyried hyd yn hyn, yn tynnu sylw at ble mae ein meddwl yn datblygu, ac yn nodi'r meysydd sydd angen rhagor o waith cyn y gellir gwneud argymhellion.

Mae ein neges yn syml: nid yw PIP yn gweithio. Nid yw'n gweithio i'r bobl sy'n mynd trwy'r broses, nac i Lywodraeth sydd wedi ymrwmo i gefnogi pobl anabl. Rydym wedi ymrwmo i wneud newidiadau fel y gall PIP gyflawni ei bwrpas ar gyfer pobl anabl a'r rhai sydd â chyflyrau hirdymor, nawr ac yn y dyfodol. Bydd gwneud hynny yn gofyn i ni fod yn radical yn ein meddwl ac yn feiddgar yn ein hargymhellion ar gyfer diwygio.

Sharon Brennan

Dr Clenton Farquharson CBE

Y Gwir Anrhydeddus Syr Stephen Timms AS

Cyd-gadeiryddion Adolygiad Timms, ar ran y grŵp llywio

1. Crynodeb gweithredol

1. Mae'r Adroddiad Interim hwn yn nodi cynnydd yr Adolygiad Timms o Daliad Annibyniaeth Personol (PIP). Mae'n esbonio sut mae'r Adolygiad yn cael ei gyd-gynhyrchu gyda phobl anabl a rhanddeiliaid ehangach, yr hyn y mae'r grŵp llywio wedi'i glywed hyd yn hyn, a sut y bydd ei waith yn parhau dros y misoedd nesaf. Nid yw'r Adroddiad Interim hwn yn gwneud argymhellion; mae'n darparu tryloywder ar ddull gweithredu'r Adolygiad, mewnwelediadau cynnar, ac yn amlinellu'r camau nesaf o gasglu a thrafod tystiolaeth a fydd yn llywio'r adroddiad terfynol a fydd yn gwneud argymhellion i'r Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau yn yr hydref.
2. Mae PIP yn fudd-dal nad yw'n brawf modd gyda'r bwriad o gyfrannu tuag at gostau ychwanegol anabled a chyflyrau iechyd hirdymor, ac i gefnogi byw'n annibynnol. Ers ei gyflwyniad yn 2013, mae'r cyd-destun o amgylch PIP wedi newid yn sylweddol: mae mwy o bobl yn datgan eu bod yn byw gydag anabled a chyflyrau hirdymor ac mae cynnydd wedi bod o ran nifer y bobl sy'n gwneud cais am PIP. Mae nifer y bobl o oedran gweithio sy'n cael y budd-dal hwn wedi cynyddu'n gyflymach na'r boblogaeth gyffredinol a'r boblogaeth anabl fel ei gilydd. O fewn hyn, bu twf cyflymach o ran y sawl sy'n cael y budd-dal ymhlith menywod a phobl ifanc, a phobl sy'n datgan iechyd meddwl neu gyflyrau niwroddatblygiadol fel eu prif gyflwr. Mae mqy o wybodaeth ar gael ym mhennod 3 o Becyn Tystiolaeth DWP.
3. Yn 2019/20, roedd cyfanswm gwariant PIP oddeutu £15 biliwn (£13 biliwn oedran gweithio) ym mhrisiau 2026/27. O wanwyn 2026 ymlaen, rhagwelir y bydd y gwariant hwn yn cynyddu i dros £41 biliwn (£34 biliwn mewn oedran gweithio) yn 2030/31³. Mae hyn wedi digwydd ochr yn ochr â gostyngiad mewn gwariant ar fudd-daliadau lles oedran gweithio eraill, pan fesurir mewn canran o nhermau GDP⁴.
4. Yn erbyn y cefndir hwn, mae'r Adolygiad yn asesu a yw PIP yn deg, yn hygyrch ac yn addas i bobl anabl, fel ei fod yno i'w cefnogi i gymryd rhan mewn bywyd bob dydd ac o fewn y gymdeithas, heddiw ac i'r dyfodol. Fel y nodir yn y Cylch Gorchwyl, bydd angen i'r Adolygiad asesu sut y gall PIP fod yno i gefnogi cenedlaethau'r dyfodol tra'n aros o fewn amcanestyniadau'r Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol (OBR) ar gyfer gwariant ar PIP yn y dyfodol. Bydd angen i'r Adolygiad hefyd archwilio a yw pwysau yn y system ehangach a cholli mynediad at wasanaethau wedi effeithio ar y twf yn nifer y bobl sy'n cael PIP.

³ Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK table 4 (ii)

⁴ [No need for a moral panic about the welfare system](#)

5. Mae cyd-gynhyrchu yn elfen allweddol o'r Adolygiad. Mae grŵp llywio 12 aelod, a benodwyd trwy broses agored, yn arwain yr Adolygiad ar y cyd gyda'r cyd-gadeiryddion: Sharon Brennan; Dr Clenton Farquharson CBE; a Syr Stephen Timms, y Gweinidog dros Nawdd Cymdeithasol ac Anabledd. Mae'r grŵp llywio wedi canolbwyntio ar sefydlu ffyrdd o weithio a set a rennir o egwyddorion cyd-gynhyrchu i gefnogi diogelwch seicolegol, pŵer a rennir (gan gynnwys sut y bydd penderfyniadau'n cael eu gwneud), a defnydd trwyadl o dystiolaeth. Er mwyn cael ei gyd-gynhyrchu, fodd bynnag, rhaid i'r Adolygiad gael ei siapio gan fwy na'r grŵp llywio yn unig - rhaid iddo wahodd cyfranogiad ystyrlon gan ystod amrywiol o leisiau sydd â phrofiad ac arbenigedd byw a byw.
6. Mae'r grŵp llywio wedi cytuno ar bedair thema i'r Adolygiad ganolbwyntio arnynt:
 1. Rôl a phwrpas PIP;
 2. Cymhwysedd, tegwch a chydaddoldeb o ran dyfarniadau;
 3. Y profiad o wneud cais am PIP; a'r
 4. Cyd-destun newidiol a'r effeithiau ar PIP.
7. Mae meddwl cynnar y grŵp llywio yn cael ei lywio gan sylfaen dystiolaeth eang, gan gynnwys pecyn cynhwysfawr o ymchwil a data gweinyddol presennol a gasglwyd gan y DWP, yn ogystal ag adolygiad o ymchwil allanol a nodwyd gan y grŵp llywio. Drwy gydol yr Adolygiad, bydd y grŵp llywio yn parhau i adeiladu ei sylfaen dystiolaeth trwy ei weithgaredd ymgysylltu, gan gynnwys trwy'r ymatebion i'r Cais am Dystiolaeth.
8. Themâu sy'n dod i'r amlwg hyd yn hyn yw bod PIP yn cael ei ddisgrifio'n eang yn hanfodol i sefydlogrwydd ariannol a byw'n annibynnol, ond nid yw'r ddealltwriaeth honno o'i bwrpas, ac o'r hyn y mae byw'n annibynnol yn ei olygu, yn cael ei rannu'n gyson. Mae pryderon ynghylch a yw'r asesiad swyddogaethol a'r disgrifyddion yn adlewyrchu effeithiau bywyd go iawn yn llawn, yn enwedig ar gyfer cyflyrau amrywiol, lluosog a llai gweladwy, yn ogystal â chysondeb a thryloywder gwneud penderfyniadau a rôl dystiolaeth ategol. Mae'r profiad o wneud cais am PIP yn aml yn cael ei ddisgrifio fel straen, gydag addasiadau hygyrchedd yn cael eu cymhwyso'n anghyson, gan gyfrannu at ymddiriedaeth isel yn y broses. Mae'r grŵp llywio hefyd yn archwilio sut y gall pwysau ehangach y system (gan gynnwys capasiti'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG), heriau gofal cymdeithasol a thai, newidiadau yn y farchnad lafur a phwysau costau byw) fod yn cyfrannu at y galw cynyddol am PIP.
9. Mae'r grŵp llywio yn cyflwyno ei raglen dystiolaeth ac ymgysylltu fel y nodir yng nghynllun gwaith yr Adolygiad, gan gynnwys arolwg cynrychioliadol newydd a gyflwynwyd gan y Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Ymchwil Gymdeithasol (NatCen); rhaglen hygyrch 'Pecyn Gweithdy Parod' sy'n agored i unrhyw un i'w chyflawni, ond wedi'i thargedu'n benodol at Sefydliadau Pobl Fyddar ac Anabl

(DDPOs), elusennau anabledd, iechyd a chymunedol a chynrychiolwyr etholedig; sesiynau tystiolaeth arbenigol wedi'u targedu; ac yn ddiweddarach 'Gweithdai Adolygu Argymhellion Timms' (y cyfeirir atynt yn flaenorol fel 'digwyddiadau trafodol' - am ragor o wybodaeth, gweler 'Y Cynllun Gwaith' ym mhennod 7) i brofi meddwl a mireinio atebion sy'n dod i'r amlwg.

10. Bydd yr holl fewnwelediadau yn cael eu defnyddio i gryfhau dealltwriaeth y grŵp llywio o'r problemau gyda PIP, tynnu sylw at densiynau a chyfaddawdau, a datblygu argymhellion sy'n uchelgeisiol, credadwy, cyflawnadwy, ac wedi'u gwreiddio mewn profiad byw a dysgu. Bydd yr Adolygiad yn cyhoeddi adroddiad terfynol gydag argymhellion i'r Ysgrifennydd Gwladol yn yr hydref.

2. Cyflwyniad

2.1. Cefndir

11. Cyflwynwyd PIP yn 2013, gan ddisodli Lwfans Byw i'r Anabl (DLA) i oedolion fel budd-dal ariannol nad yw'n brawf modd – mae ar gael i'r rhai sydd mewn gwaith ac allan o waith.
12. Cynlluniwyd PIP i gefnogi pobl sydd â chostau ychwanegol byw gyda chyflwr iechyd hirdymor neu anabledd a'u helpu i fyw'n fwy annibynnol. Cyflwynwyd yr asesiad swyddogaethol i ystyried gallu unigolyn i wneud gweithgareddau bob dydd allweddol. Datblygwyd y gweithgareddau a'r disgrifyddion ar gyfer PIP gan DWP trwy ymgynghoriad cyhoeddus helaeth a gyda chymorth panel trawsddisgyblaethol annibynnol o arbenigwyr. Y nod oedd sicrhau bod blaenoriaeth yn y budd-dal yn mynd i'r unigolion hynny sy'n lleiaf abl i wneud gweithgareddau bob dydd, gyda chyfraddau uwch yr elfennau Byw Bob Dydd a Symudedd yn mynd i'r unigolion hynny a aseswyd i fod â'r lefel uchaf o angen.
13. Dyluniwyd yr asesiad swyddogaethol PIP i ystyried ac adlewyrchu effaith ystod ehangach o fathau o nam na DLA. Ei nod oedd ystyried namau synhwyrdd, anhwylderau datblygiadol, anableddau dysgu, namau gwybyddol, a chyflyrau iechyd meddwl.
14. Ym mis Awst 2010, cafodd dros 70% o bobl ar DLA wobwr amhenodol. Dyluniwyd PIP i fod yn fudd mwy deinamig, gan gydnabod bod cyflyrau pobl yn newid dros amser a bod dealltwriaeth o sut mae anabledd yn effeithio ar bobl hefyd yn esblygu. Cyflwynodd PIP ddyfarniadau cyfnod penodol, gyda'r nod o sicrhau bod pobl yn parhau i gael y lefel gywir o ddyfarniad. Mae penderfyniadau ar gyfnod dyfarnu yn seiliedig ar amgylchiadau unigol, ar ôl ystyried yr holl dystiolaeth a ddarparwyd yn briodol.
15. Pwrpas PIP oedd cynnig cyfraniad at gostau ychwanegol byw gyda chyflwr iechyd hirdymor neu anabledd i helpu pobl i fyw'n fwy annibynnol. Mae'r budd-dal yn chwarae rhan hanfodol wrth gefnogi hawlwr i dalu costau cymhorthion ac offer sy'n galluogi byw'n annibynnol, yn ogystal â chefnogi pobl i symud o gwmpas, er enghraifft, trwy dalu am dacsis lle nad yw trafndiaeth gyhoeddus yn hygyrch. Mae hefyd yn galluogi pobl anabl i gael mynediad i'r cynllun Motability, cynllun annibynnol sy'n helpu gyda phrydlesu car, cadair olwyn wedi'i bweru neu sgwter gan ddefnyddio budd-dal cymwys unigolyn.
16. Mae PIP hefyd yn chwarae rhan bwysig wrth roi mynediad at hawliau eraill - mae cael PIP yn darparu cymhwysedd i rai symiau a phremiymau ychwanegol o ran budd-daliadau DWP eraill, yn ogystal â Lwfans Gofalwr (os yw'r person sy'n

derbyn gofal yn cael elfen bywyd bob dydd PIP). Mae PIP hefyd yn rhoi mynediad at ystod eang o fudd-daliadau, cynlluniau a darpariaethau awdurdodau lleol ac adrannau eraill y Llywodraeth sy'n defnyddio hawl i PIP fel prawf o fod yn anabl (fel y cynllun Bathodyn Glas).

Y broses o wneud cais am PIP

Cymhwysedd am PIP

17. Efallai y bydd gan bobl hawl i Daliad Annibyniaeth Personol (PIP) os:
- maent yn 16 oed neu'n hŷn
 - mae ganddynt gyflwr neu anabledd iechyd corfforol neu feddyliol hirdymor
 - maent yn cael trafferth gwneud rhai tasgau bob dydd neu symud o gwmpas
 - maent yn disgwyl i'r anawsterau bara am o leiaf 12 mis o'r adeg y gwnaethom ddechrau
18. Fel arfer, mae angen i bobl hefyd fod o dan oedran Pensiwn y Wladwriaeth i wneud cais newydd am PIP. Os bydd rhywun yn cyrraedd oedran Pensiwn y Wladwriaeth wrth gael PIP, gallant barhau i'w gael os ydynt yn parhau i fodloni'r amodau gwneud cais.
- Mae'r Lwfans Byw i'r Anabl (DLA) i blant yn helpu gyda'r costau ychwanegol o ofalu am blentyn o dan 16 oed sydd ag anawsterau cerdded neu sydd angen llawer mwy o ofalu amdano na phlentyn o'r un oed nad oes ganddo anabledd. Yn fuan ar ôl eu pen-blwydd yn 16 oed, bydd y rhan fwyaf o'r sawl sy'n cael DLA yn cael llythyr gan DWP yn eu gwahodd i wneud cais am PIP. Bydd taliadau DLA y plentyn yn stopio oni bai eu bod yn gwneud cais am PIP erbyn y dyddiad a roddir yn y llythyr.

Cyswllt Cychwynnol i Wneud Cais am PIP

19. Mae unigolyn yn gwneud cyswllt cychwynnol â DWP i ddechrau cais am PIP. Mae gwybodaeth sylfaenol am gymhwysedd personol ac anfeddygol yn cael ei chasglu gan DWP i sefydlu a all yr unigolyn fwrw ymlaen â chais PIP. Mae hyn fel arfer yn cael ei gwblhau dros y ffôn; fodd bynnag, mae pobl hefyd yn gallu cyflwyno ffurflen bapur sef PIP1W. Ar ôl iddynt gwblhau'r cais PIP1W cychwynnol, mae'r unigolyn wedyn yn cael holiadur PIP2W 'Sut mae eich anabledd yn effeithio arnoch'. Mae hyn fel arfer yn cael ei gyhoeddi fel ffurflen bapur.

Cwblhau'r holiadur PIP2W - 'Sut mae eich anabledd yn effeithio arnoch'

20. Mae'r holiadur PIP2W 'Sut mae eich anabledd yn effeithio arnoch' yn cynnwys gwybodaeth fanwl am sut mae cyflwr unigolyn yn effeithio ar ei anghenion bywyd bob dydd a symudedd. Rhoddir mis calendr i unigolion ddychwelyd PIP2W. Os na chaiff ei ddychwelyd, rhoddir nodyn atgoffa, gan ymestyn y dyddiad cau.
21. Anogir unigolion i anfon unrhyw dystiolaeth ategol at DWP gyda'u ffurflen PIP2W wedi'i chwblhau neu pan fydd ar gael ganddynt. Mae rhai llwybrau digidol yn cael eu cyflwyno trwy ddull trawsnewid graddol, ond nid yw'r rhain ar gael yn gyffredinol eto.

Asesiad Swyddogaethol

22. Mae asesiadau swyddogaethol yn cael eu cyflwyno gan Ddarparwyr Asesu allanol, sy'n cyflogi Gweithwyr Iechyd Proffesiynol i gynnal yr asesiad a darparu cyngor clinigol i hysbysu Rheolwyr Achosion DWP am hawl PIP.
23. Mae'r dull ar gyfer asesiad yn cael ei ystyried fesul achos. Gellir asesu rhai honiadau, lle mae digon o dystiolaeth, trwy adolygiad ar bapur. Mae'r rhan fwyaf yn gofyn i'r Gweithiwr Iechyd Proffesiynol gynnal asesiad swyddogaethol i benderfynu sut mae cyflwr yr unigolyn yn effeithio ar eu gallu i ymgymryd â gweithgareddau bywyd bob dydd a symudedd. Mae hyn yn cael ei gwblhau dros y ffôn, fideo neu wyneb yn wyneb.

Penderfyniadau DWP

24. Ar ôl ystyried yr holl wybodaeth a thystiolaeth o'r achos, mae'r Gweithiwr Iechyd Proffesiynol yn cynhyrchu adroddiad ar gyfer DWP sy'n cynnwys gwybodaeth am amgylchiadau'r unigolyn ac argymhellion ar y meini prawf asesu i gefnogi penderfyniad DWP ar ddyfarniad PIP.
25. Mae Rheolwr Achosion DWP yn adolygu'r holl dystiolaeth, gan gynnwys yr adroddiad, y ffurflen PIP2W, ac unrhyw dystiolaeth ychwanegol a ddarperir. Yna maent yn penderfynu a oes gan yr unigolyn hawl i PIP, ar ba gyfradd, ac am ba hyd. Unwaith y bydd DWP wedi gwneud y penderfyniad, anfonir llythyr i'r unigolyn i'w hysbysu o'r canlyniad.

Ailystyriaeth Orfodol (MR) ac Apelidau

26. Os yw rhywun yn anghytuno â'r penderfyniad ynglŷn â'u dyfarniad PIP, gallant ofyn i'r penderfyniad gael ei ystyried eto gan Reolwr Achosion DWP gwahanol -

gelwir hyn yn 'ailystyriaeth orfodol'. Fel arfer, dylid gofyn am hyn o fewn mis i ddyddiad y penderfyniad a dylai gynnwys rheswm yr unigolyn dros anghytuno â'r penderfyniad ac unrhyw dystiolaeth ategol newydd. Gellir gwneud ceisiadau dros y ffôn neu'n ysgrifenedig.

27. Unwaith y bydd yr Ailystyriaeth Orfodol wedi'i gwblhau, rhoddir llythyr penderfyniad pellach i'r unigolyn. Gall yr Ailystyriaeth Orfodol arwain at newid neu gadarnhau'r penderfyniad. Os yw'r unigolyn yn dal i fod yn anfodlon â'r penderfyniad, gallant apelio i driwlynys annibynnol. Mae ganddynt fis o'r dyddiad ar eu hysbysiad Ailystyried Gorfodol i apelio.
28. Gweinyddir triwlynlysoedd gan Wasanaeth Llysoedd a Thriwlynlysoedd EF. Mae'r triwlynlys yn adolygu'r holl dystiolaeth sydd ar gael, gan gynnwys tystiolaeth a ddarparwyd yn ystod y gwrandawriad apêl, ac yn penderfyn'r hyn y dylai'r canlyniad cywir fod wedi bod.

Adolygiad dyfarniad a newid amgylchiadau

29. Os dyfarnir PIP i rywun am gyfnod penodol gyda dyddiad adolygu, mae DWP yn adolygu'r dyfarniad cyn iddo ddod i ben. Cyfeirir at hyn fel Adolygiad Dyfarniad. Mae ffurflen AR1W yn cael ei rhoi i'r unigolyn i'w chwblhau.
30. Mae rhai pobl sydd â chyflyrau hirdymor lle mae'r anghenion sy'n codi yn annhebygol o newid ac i'r rhai sydd â'r lefel uchaf o gymorth na fydd eu hanghenion yn newid neu a allai gynyddu, yn cael gwobr "parhaus" gydag adolygiad 'Llai Manwl' ar y pwynt deng mlynedd. Yn yr achos hwn, rhoddir ffurflen AR2W i'r hawlydd i'w chwblhau.
31. Mae'r rhan fwyaf o unigolion o oedran Pensiwn y Wladwriaeth hefyd yn cael dyfarniad "parhaus" gydag adolygiad ar y pwynt deng mlynedd. Byddant hefyd yn cael AR2W.
32. Os bydd amgylchiadau rhywun yn newid yn ystod cyfnod y dyfarniad, gallant gysylltu â DWP dros y ffôn a bydd newidiadau syml, er enghraifft, newid cyfeiriad, yn cael eu cymryd dros y ffôn. Mae newid amgylchiadau mwy cymhleth e.e. newidiadau i gyflyrau meddygol a/neu'r anghenion sy'n codi yn gofyn am lenwi'r ffurflen AR1W UI.
33. Mae Adolygiad Dyfarniad neu Newid mewn Amgylchiadau yn arwain at DWP yn gwneud penderfyniad newydd ynghylch hawl rhywun i PIP. Fel gyda chais newydd, gall rhywun sy'n anfodlon â'r penderfyniad hwnnw ofyn i DWP ei ailystyried, ac os ydynt yn parhau i fod yn anfodlon, gallant apelio i driwlynys annibynnol.

Rheolau Arbennig Diwedd Bywyd

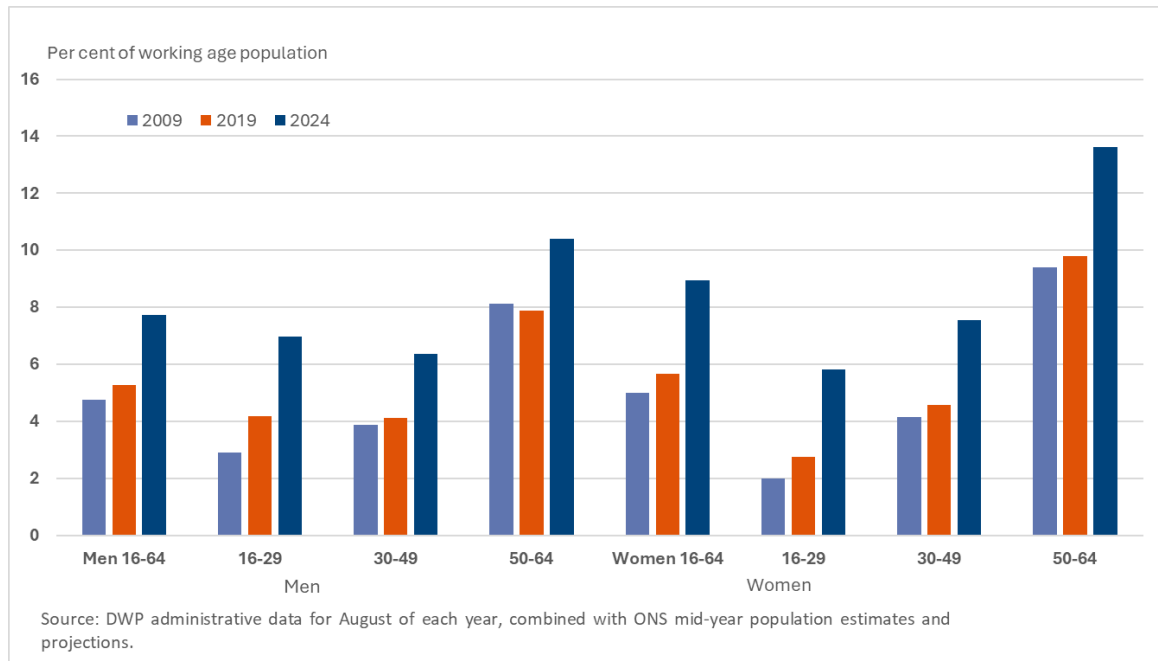
34. Mae ystyriaethau arbennig yn berthnasol i hawl wyr sy'n agosáu at ddiwedd oes, sef 'Rheolau Arbennig Diwedd Bywyd' (SREL). Y meini prawf ar gyfer hawliadau SREL a nodir mewn deddfwriaeth yw bod yr unigolyn 'yn dioddef o glefyd cynyddol, a gellir disgwyl marwolaeth y person o ganlyniad i'r clefyd hwnnw'n rhesymol o fewn 12 mis'.
35. Os yw rhywun yn nodi eu bod yn agosáu at ddiwedd bywyd wrth wneud cais am PIP, nid yw'n ofynnol iddynt gwblhau'r holiadur PIP2 neu gael asesiad swyddogaethol. Yn lle hynny, cânt eu cynghori gan DWP i gael ffurflen SR1W gan eu meddyg teulu, ymgynghorydd, meddyg arbenigol, meddyg hosbis neu uwch nyrs arbenigol, sy'n gwasanaethu fel tystiolaeth feddygol ar gyfer yr hawliad PIP. Mae'r SR1W yn rhoi gwybodaeth ffeithiol am gyflwr yr hawlydd, prognosis/diagnosis a thriniaeth.
36. Caiff ceisiadau o dan y Rheolau Arbennig Diwedd Bywyd (SREL) eu cyflymu, gyda ceisiadau ar hyn o bryd (Ebrill 2026) wedi'u prosesu mewn pedwar diwrnod ar gyfartaledd. Mae unigolion yn cael eu gwarantu cyfradd uwch o'r elfen bywyd bob dydd. Mae hawl i'r elfen symudedd yn cael ei asesu trwy adolygiad papur, gyda bron pob ymgeisydd o dan SREL (95%) yn cael y gyfradd uwch. Mae DWP hefyd yn darparu cymorth ffôn pwrpasol i bobl sy'n agosáu at ddiwedd eu bywyd. Mae staff sy'n ymdrin â'r galwadau hyn yn dilyn hyfforddiant ychwanegol i sicrhau y caiff ceisiadau eu prosesu mor gyflym a sensitif â phosibl.

2.2. Cyd-destun

37. O 2009-2024, mae nifer o fudd-daliadau anabledd (canran y boblogaeth sy'n cael budd-dal anabledd) wedi cynyddu ar gyfer pob grŵp oedran a rhyw. Digwyddodd y rhan fwyaf o'r cynnydd ymhlith achosion yn ystod pum mlynedd olaf y cyfnod, gyda thwf rhwng 2019 a 2024 bron ddwywaith yr hyn a welwyd dros y degawd blaenorol.
38. Mae'r cynnydd ymhlith yr achosion wedi bod yn fwyaf amlwg ymhlith y rhai 16-19 oed ac i'r rhai yn eu tridegau. Mae nifer yr achosion wedi cynyddu mwy ymhlith menywod na dynion. Er bod menywod yn llai tebygol o gael budd-daliadau anabledd yn eu harddegau a'u hugeiniau, mae'r gwahaniaeth rhwng dynion a menywod yn yr oedrannau hynny wedi lleihau, tra bod y tridegau i fyny, mae'r nifer sy'n cael y budd-dal ymhlith menywod wedi cynyddu'n

gyflymach nag i ddynion. **Mae Siart 2.1⁵** yn dangos yr achosion dros y 15 mlynedd diwethaf yn ôl oedran a rhyw.

Siart 2.1 Budd-daliadau anabledd. Cyffredinrwydd yn ôl oedran a rhyw, yn 2009, 2019 a 2024, Cymru a Lloegr

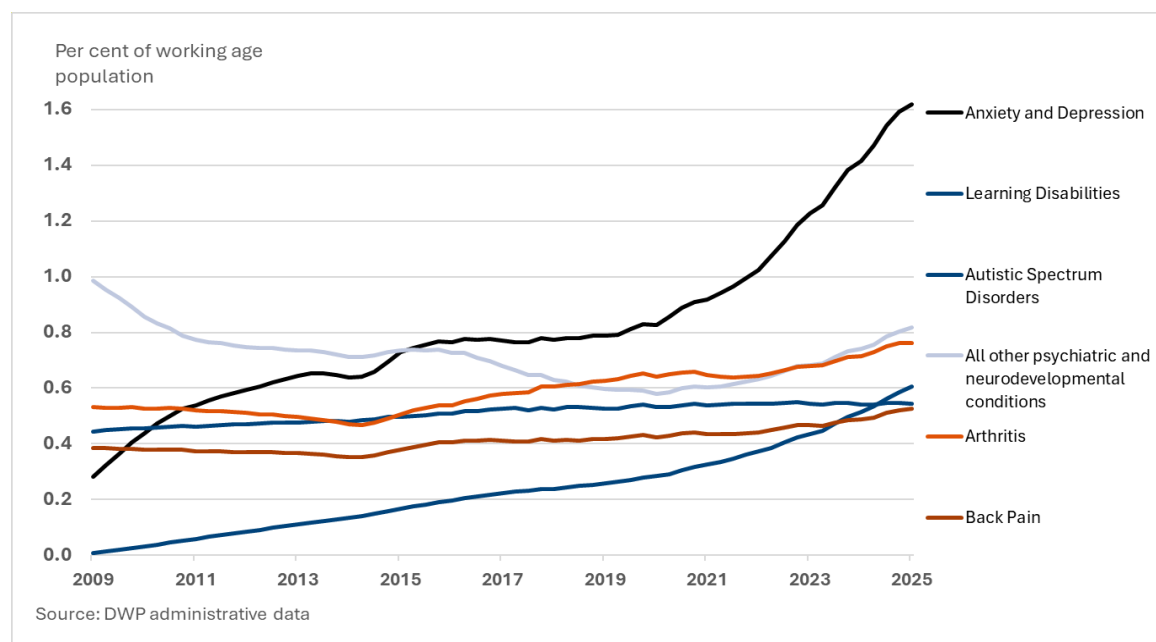

Testun amgen: Siart bar sy'n cymharu nifer yr achosion o fudd-daliadau anabledd yn ôl oedran a rhyw yng Nghymru a Lloegr ar gyfer y blyneddau 2009, 2019 a 2024. I ddynion, mae nifer o fudd-daliadau anabledd yn dechrau cynyddu ar ôl 30. Ar gyfer menywod, dangosir cynnydd tebyg yn yr achosion gyda chyfeintiau ychydig yn uwch. Mae tueddiadau nodedig yn cynnwys mwy o achosion anabledd mewn grwpiau oedran hŷn, yn enwedig 50 i 64 oed ar gyfer dynion a menywod ar draws pob blwyddyn; a'r lefelau isaf o achosion anabledd yn y grwpiau oedran iau (16 i 29 oed) ar draws dynion a menywod.

39. Ceir mwy o wybodaeth yn adrannau 3.18- 3.28 o Becyn Tystiolaeth DWP.
40. Mae tua thri chwarter o hawlwr PIP yn datgan mwy nag un cyflwr iechyd, ac mae cyfran fawr yn adrodd sawl cyflwr. Mae sut y caiff cyflyrau eu cofnodi yn newid dros amser a chaiff cyflyrau eu cofnodi'n wahanol yn PIP a DLA. Fodd bynnag, o gofio'r pwyntiau hyn, mae'n ymddangos bod nifer y bobl sy'n datgan cyflyrau iechyd meddwl ac awtistiaeth wedi cynyddu'n sylweddol rhwng 2009-2025, ac yn enwedig ers y pandemig. Mewn cyferbyniad, mae nifer y bobl sy'n datgan dau brif gyflwr cyhyrsgerbydol (Poen cefn ac Arthritis) wedi cynyddu'n araf yn unig. O ystyried proffil oedran hŷn yr hawlwr sy'n datgan cyflyrau cyhyrsgerbydol, mae'r cynnydd hwnnw'n debygol o gael ei yrru gan gymdeithas sy'n heneiddio a newidiadau demograffig ehangach. Fodd bynnag, nid yw demograffeg yn amlwg yn esbonio'r tueddiadau yn y cyflyrau iechyd meddwl a niwro-ddatblygiadol. **Mae Siart 2.2** yn dangos achosion anabledd dros y 15 mlynedd diwethaf yn ôl cyflwr sylfaenol a adroddwyd.

⁵ Mae'r siart yn cwmpasu pobl ifanc 16-64 oed sy'n cael DLA neu PIP. Felly, nid yw'n dal newidiadau yn oedran pensiwn y wladwriaeth dros y cyfnod.

Siart 2.2: Cyffredinrwydd budd-daliadau anabledd yn ôl cyflwr sylfaenol a adroddwyd, Cymru a Lloegr

Testun amgen: Graff llinell sy'n dangos canran y boblogaeth o oedran gweithio sydd â chyflyrau iechyd gwahanol rhwng 2009 a 2025. Mae chwe grŵp cyflwr wedi'u cynnwys yn y graff hwn; Pryder ac Iselder, Anableddau Dysgu, Anhwylderau Sbectrwm Awstiaeth, Pob cyflwr seiciatrig a niwrodatblygiadol arall, Arthritis, a Phoen Cefn. Mae pob grŵp cyflyrau wedi dangos rhywfaint o gynnydd dros amser ac eithrio pob grŵp cyflyrau seiciatrig a niwrodatblygiadol arall; fodd bynnag, mae maint y cynnydd yn amrywio ar draws cyflyrau. Mae gorbryder ac iselder yn dangos y cynnydd mwyaf arwyddocaol, gan godi'n sydyn o 5.9 yn 2020 i 8.1 y cant yn 2025. Mae'r ddau brif gyflwr cyhyrsgerbydol, Poen cefn ac Arthritis, wedi gweld cynnydd arafach, mwy cyson yn yr achosion dros amser. Poen cefn yn cynyddu o 0.4 yn 2009 i 0.5 y cant yn 2025 ac Arthritis yn cynyddu o 0.5 yn 2009 i 0.8 y cant yn 2025. Yn yr un cyfnod, mae Anableddau Dysgu yn cynyddu o 0.4 i 0.5, Anhwylderau'r Sbectrwm Awstistig yn cynyddu o 0.0 i 0.6 a phob cyflwr seiciatrig a niwro-ddatblygiadol arall yn gostwng o 1.0 i 0.8.

41. Ceir mwy wybodaeth yn adrannau 3.29-3.33 ym Mhecyn Tystiolaeth DWP.

2.3. Yr Adolygiad

42. Cododd Adolygiad Timms o ddadl seneddol yn ystod pasio'r Ddeddf Credyd Cynhwysol ym mis Gorffennaf 2025. Cydnabyddwyd nad oedd gan newidiadau arfaethedig y Llywodraeth i gymhwysedd PIP gefnogaeth y Senedd. Felly, sefydlodd y Llywodraeth adolygiad i edrych ar PIP yn fwy sylfaenol.

43. Mae'n bwysig cydnabod y man cychwyn hwn, gan ei fod yn tanlinellu ymrwymiad y Llywodraeth i wella bywydau pobl anabl ac i seilio'r Adolygiad ar egwyddorion a dulliau cyd-gynhyrchu. Mae hyn yn golygu mai dyma'r adolygiad cyd-gynhyrchu mwyaf o'i fath gan Lywodraeth y DU, er bod enghreifftiau o gyd-destunau llywodraeth ddatganoledig a rhanbarthol.

44. Mae grŵp llywio'r Adolygiad, y mwyafrif helaeth ohonynt yn anabl, wedi cytuno i'r Cylch Gorchwyl (Atodiad A) sy'n cynnwys ymrwymiad cryf i gyd-gynhyrchu gyda phobl anabl, y sefydliadau sy'n eu cynrychioli, gofalwyr, clinigwyr, arbenigwyr, ASau, a rhanddeiliaid eraill, fel bod ystod eang o safbwyntiau a lleisiau yn cael eu clywed. Mae'r Cylch Gorchwyl yn gosod paramedrau clir ar gyfer cwmpas yr Adolygiad, gan ganolbwyntio ar PIP, ei asesu a'i gyflawni, profiad yr hawlwr a chynaliadwyedd. Mae'r grŵp llywio wedi cytuno na ddylai eu hargymhellion gael eu cyfyngu i'r cwmpas hwnnw ac y gall yr Adolygiad wneud sylwadau ar feysydd ehangach lle mae'r dystiolaeth yn dangos effeithiau ar y galw am neu i ddarparu PIP, neu ar fyw'n annibynnol. Mae'r Cylch Gorchwyl hefyd yn nodi amserlen glir ac yn ymrwymo'r Adolygiad i adrodd ar ei argymhellion erbyn yr hydref. Mae'r Adroddiad Interim hwn yn rhan o gyflawni'r ymrwymiad hwnnw trwy ddarparu tryloywder y gwaith hyd yma cyn yr argymhellion terfynol.
45. Mae'r Cylch Gorchwyl yn nodi bod yn rhaid i argymhellion terfynol fod o fewn amcanestyniadau'r Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol (OBR) ar gyfer gwariant ar PIP yn y dyfodol - o wanwyn 2026, rhagwelir y bydd cyfanswm y gwariant ar PIP yn cynyddu i dros £41 biliwn (£34 biliwn o wariant oedran gweithio) mewn prisiau cyfredol erbyn 2030/31⁶.
46. Mae'r grŵp llywio hefyd wedi cytuno bod yn rhaid i PIP adlewyrchu realiti effaith cyflyrau pobl mewn byd sy'n newid fel y gall gyflawni ei bwrpas wrth helpu pobl i fyw bywydau annibynnol a boddhaol wedi'u seilio ar urddas, annibyniaeth a dewis. Felly, bydd angen i'r grŵp llywio ystyried yn ofalus sut i gydbwysu ffocws yr Adolygiad rhwng hawliau, tegwch, byw'n annibynnol, a chynaliadwyedd o fewn terfynau ariannol sefydlog.

2.4. Nid yw PIP yn gweithio

47. Dros 13 mlynedd ers ei gyflwyno, mae'n amlwg o fewnwelediad o'r Cais am Dystiolaeth yr Adolygiad nad yw rhai elfennau o PIP yn gweithredu yn ymarferol fel y bwriadwyd.
48. Trwy'r Cais am Dystiolaeth, mae'r grŵp llywio wedi clywed gan ddegau o filoedd o bobl sydd wedi cymryd yr amser i rannu eu profiad byw a gwneud cyfraniad gwerthfawr i'r Adolygiad hwn. Mae llawer o bobl anabl yn siarad yn bwerus ac yn negyddol am y broses o wneud cais am PIP, gan ei ddisgrifio "yn tanseilio urddas", "yn cael effaith niweidiol iawn", ac "yn ddiraddiol". Mae'r grŵp llywio wedi clywed dystiolaeth gyson o sut mae PIP yn cael ei werthfawrogi fel budd-dal, ond ar yr un pryd yn cael ei brofi fel nad yw'n addas i'r diben.

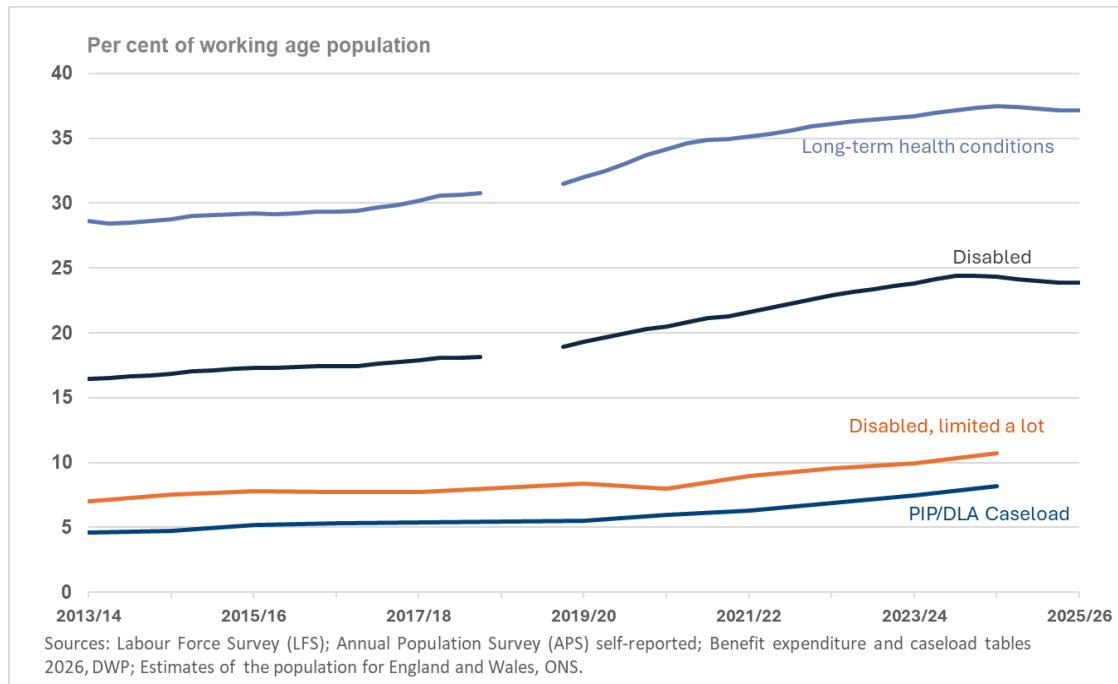
⁶ [Tablau gwariant budd-daliadau a llwyth achosion 2026 - GOV.UK](#), tabl 4 ii

49. Mae tystiolaeth a gyflwynwyd drwy'r Cais am Dystiolaeth yn awgrymu, mewn llawer o achosion, nad yw'r asesiad swyddogaethol PIP yn cynnwys maint neu gymhlethdod effaith anabledau a chyflyrau iechyd penodol. Dyluniwyd yr asesiad PIP i adlewyrchu effaith ystod ehangach o namau na'i ragflaenydd, Lwfans Byw i'r Anabl (DLA), gan gynnwys namau synhwyrdd, anhwylderau datblygiadol, anabledau dysgu, namau gwybyddol, a chyflyrau iechyd meddwl - mae'r dystiolaeth a dderbyniwyd, fodd bynnag, yn tynnu sylw at heriau yn y ffordd y caiff yr asesiad ei brofi a'i gymhwyso.
50. Mae'r grŵp llywio hefyd yn cydnabod bod PIP yn gweithredu fel pasbort ar gyfer budd-daliadau eraill fel Lwfans Gofalwr ac ystod o fudd-daliadau awdurdodau lleol ac adrannau eraill y Llywodraeth, gyda'r hawl i PIP weithredu fel prawf o fod yn anabl, er enghraifft gyda'r cynllun Bathodyn Glas. Mae hyn yn golygu y gall y penderfyniad i beidio â dyfarnu PIP i rywun gael effaith llawer ehangach ar eu mynediad at wasanaethau a bydd yr Adolygiad yn ystyried a oes gan y DWP y cydbwysedd hwn yn iawn. Fel y nodir yn y Cylch Gorchwyl, bydd y grŵp llywio yn edrych ar y rôl y gallai'r asesiad PIP ei chwarae wrth gael mynediad at elfen iechyd Credyd Cynhwysol (UC). Cyn lansio'r Adolygiad, roedd y Llywodraeth wedi ymrwmo i ddileu'r Asesiad Gallu i Weithio (WCA), sy'n cael ei ddefnyddio ar hyn o bryd i gael mynediad at y cymorth hwn. Nod y penderfyniad i ddileu'r WCA yw rhoi terfyn ar gategoreiddio pobl yn grwpiau deuaidd a'u labelu fel 'gall neu ddim gweithio' - bydd hyn yn golygu y bydd unrhyw gymorth ariannol ychwanegol ar gyfer cyflyrau iechyd yn UC yn seiliedig ar effaith anabledd ar fywyd bob dydd, yn hytrach nag ar y gallu i weithio.
51. Ers cyflwyno PIP, bu newidiadau hefyd mewn cymdeithas ehangach, mynediad at wasanaethau ataliol, cynigion cymorth y Llywodraeth, a'r gweithle, yn enwedig ers pandemig COVID-19. Mae Pennod 2 Pecyn Tystiolaeth DWP yn darparu mwy o wybodaeth am hyn. Mae'r newidiadau hyn yn cyd-fynd â newidiadau o ran iechyd y boblogaeth, gan gynnwys y cynnydd yn nifer y bobl anabl a dyfarniadau PIP cynyddol.
52. Yn 2024/25, mae tua 10 miliwn o bobl o oedran gweithio yn hunanddatgan eu bod yn anabl sy'n cyfateb â 24% o'r boblogaeth o oedran gweithio⁷. Mae hyn yn gynydd o lai na 17% yn 2013/14. Mae tua 4.5 miliwn o bobl o oedran gweithio yn hunanddatgan eu bod yn 'gyfyngedig iawn' o ran eu hanabledd neu gyflwr

⁷ Yn seiliedig ar amcangyfrifon yr Arolwg o'r Llafurlu (LFS) yn Siart 2.3, sy'n cynnig cyfres amser hirach ond sy'n destun anghysondeb yn 2018/19. Mae amcangyfrifon o Cyflogaeth pobl anabl 2025 - GOV.UK yn darparu cyfres amser barhaus hyd at 2024/25 yn seiliedig ar yr Arolwg Poblogaeth Blynyddol, sy'n cadarnhau'r amcangyfrifon LFS a ddefnyddir yma (ar ôl talgrynnu). Diffiniad o fis Ebrill 2013 ymlaen: Diffiniad Safonol Cysoni Gwasanaeth Ystadegol y Llywodraeth (GSS) o anabledd, yn unol â diffiniad craidd Deddf Cydraddoldeb 2010 (EA)."

iechyd⁸. **Siart 2.3⁹** Yn dangos tueddiadau o ran cyflyrau iechyd hirdymor, cael budd-dal anabledd ac anabledd. Mae Pecyn Tystiolaeth DWP pennod 2 yn darparu mwy o wybodaeth am newidiadau mewn achosion o anabledd.

Siart 2.3: Cyflyrau iechyd hirdymor, cael budd-dal anabledd ac anabledd i'r rhai o oedran gweithio

Testun amgen: Graff llinell sy'n dangos pa mor gyffredin yw cyflyrau iechyd hirdymor, anabledd a budd-dal anabledd ymhlith y boblogaeth o oedran gweithio rhwng y flwyddyn ariannol 2013 14 a 2025 26. Mae pedair llinell yn bresennol ar y siart. Mae un yn cynrychioli pobl â chyflyrau iechyd hirdymor (gan gynyddu o 29 y cant yn 2013 14 i 37 y cant yn 2024 25, gydag anghysondeb yn y llinell rhwng Ionawr 2019 a Thachwedd 2019), un yn cynrychioli pobl anabl (gan gynyddu o 16 y cant i 24 y cant, gydag anghysondeb yn y llinell rhwng Ionawr 2019 a Thachwedd 2019), mae un yn cynrychioli pobl sy'n anabl ac sy'n cael eu cyfyngu llawer gan yr anabledd hwnnw (gan gynyddu o 7 y cant i 11 y cant), ac mae'r olaf yn cynrychioli llwyth achosion cyfunol hawlwyr PIP a DLA (gan gynyddu o 5 y cant yn 2013 14 i 8 y cant yn 2024 25).

⁸ Cyflwr neu salwch iechyd corfforol neu feddyliol sy'n para neu a ddisgwylir iddo bara 12 mis neu fwy sy'n cyfyngu'r gallu i gynnal gweithgareddau o ddydd i ddydd "llawer"

⁹ Mae cwmpas a diffiniadau yn amrywio rhwng ffynonellau a thros amser. Mae cyflyrau iechyd hirdymor ac anabl yn dod o'r Arolwg Llafurlu tra'n anabl, yn gyfyngedig llawer o'r Arolwg Poblogaeth Blynnyddol. Nid yw amcangyfrifon o anabledd a chyflyrau iechyd hirdymor yn uniongyrchol gymharol cyn ac ar ôl 2018/19. Defnyddir cyfartaledd pedwar chwarter treigl i roi arwydd cliriach o dueddiadau, ond nid yw pob amcangyfrif unigol o reidrwydd yn cynrychioli'r amcangyfrif gorau ar gyfer y flwyddyn benodol honno. Mae pecyn tystiolaeth DWP, Pennod 2 yn darparu mwy o wybodaeth am wahanol ffynonellau.

Tabl 2.1: Llwyth achosion PIP/DLA oedran gweithio dros 2019/20 i 2024/25

Oedran gweithio, Cymru a Lloegr	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Llwyth achosion PIP/DLA ¹⁰	2,020,000	2,210,000	2,340,000	2,570,000	2,820,000	3,140,000

53. Mae cynnydd mewn cyfraddau anabledd wedi bod yn cyd-fynd â chynnydd yn nifer y bobl sy'n cael PIP neu DLA, gyda thwf yn cyflymu yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Yn 2024/25, roedd dros 3.1 miliwn o bobl o oedran gweithio yn cael PIP neu DLA, cynnydd o dros 54% ers 2019/20¹¹. Mae rhagolygon DWP yn awgrymu y gallai'r nifer sy'n cael PIP neu DLA fwy na dyblu i dros 4.4 miliwn o bobl yn 2030/31 o'i gymharu â 2019/20¹². Mae adrannau 3.18-3.28 Pecyn Tystiolaeth DWP yn darparu mwy o wybodaeth am dueddiadau mewn budd-daliadau anabledd oedran gweithio.
54. Mae'r codiadau hyn wedi cael effaith ar gost PIP a DLA i'r Llywodraeth. Ym mhrisiau 2026/27, mae'r gwariant ar y rhai o oedran gweithio ac sy'n cael PIP a DLA wedi cynyddu, mewn termau real, o £14.4 biliwn yn 2019/20 i £23.8 biliwn yn 2024/25¹³. Wrth edrych ymlaen, rhagwelir y bydd gwariant yn cynyddu i dros £34.5 biliwn erbyn 2030/31. Mae adrannau 3.5-3.17 Pecyn Tystiolaeth DWP yn darparu mwy o wybodaeth am dueddiadau mewn gwariant ar fudd-daliadau anabledd oedran gweithio.
55. Gan gymryd persbectif ehangach, mae gwariant cynyddol ar fudd-daliadau anabledd yn ystod y blynyddoedd diwethaf wedi digwydd ochr yn ochr â gostyngiad mewn gwariant ar fudd-daliadau lles oedran gweithio eraill, o'i fesur mewn canran o CMC.¹⁴ Yn ogystal, mae rhai wedi dadlau bod y gostyngiad mewn mathau eraill o wariant budd-daliadau oedran gweithio yn sbardun y tu ôl i'r galw cynyddol am PIP. Mae adrannau 4.18-4.20 Pecyn Tystiolaeth DWP yn trafod hyn ymhellach.

2.5. Nid yw PIP yn gweithredu mewn gwactod

56. Er bod y Cylch Gorchwyl yn gosod cwmplas yr Adolygiad hwn i PIP, nid yw'r budd-dal yn gweithredu mewn gwactod. Mae sgysiau'r grŵp llywio hyd yn hyn, a'r dystiolaeth y mae wedi edrych arni, yn awgrymu nad yw PIP yn gwneud yr

¹⁰ Mae'r ffigurau mewn achosion talu yn unig ac maent wedi'u talgrynnu i'r 10,000 agosaf, o [Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK](#), tabl 4ii.

¹¹ [Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK](#), tabl 4ii.

¹² [Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK](#), tabl 4ii.

¹³ [Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK](#), tabl 4ii

¹⁴ [No need for a moral panic about the welfare system](#)

hyn yr oedd wedi'i gynllunio'n wreiddiol ac yn aml yn llenwi'r bwlch sy'n codi rhwng gwasanaethau neu gymorth eraill. Mae pobl wedi dweud wrth y grŵp llywio drwy'r Cais am Dystiolaeth ei fod yn aml yn cael ei ddefnyddio ar gyfer 'goroesi' sylfaenol yn hytrach na bod yn ymroddedig i'r costau byw ychwanegol sy'n deillio o anabledd neu gyflwr iechyd. Mae'r grŵp llywio yn gwybod nad yw aelwydydd yn gweld eu hincwm yn segmentedig ac mae hyn hefyd yn adlewyrchu'r costau byw cynyddol a chyfraddau cyflogaeth statig i bobl anabl. Mae'r newid hwn yn dangos newid yn rôl arfaethedig PIP, gan symud i ffwrdd o alluogi cyfranogiad tuag at ddiwallu anghenion sylfaenol, ac yn tynnu sylw at bwysigrwydd y system ehangach wrth gefnogi byw'n annibynnol.

57. Yn gyffredinol, roedd 5.5 miliwn o bobl anabl mewn cyflogaeth yn y DU yn 2025 ac roedd y gyfradd cyflogaeth anabledd yn 52.8%, o'i gymharu â 82.5% ar gyfer pobl nad oeddent yn anabl¹⁵. Mae hyn yn golygu bod y bwlch cyflogaeth anabledd yn 29.7 pwynt canran yn Chwarter 2 2025 ac mae arwyddion cynnar yn awgrymu bod y bwlch cyflogaeth anabledd yn ehangu. Nid yw PIP yn fudd-dal sy'n gysylltiedig â gwaith - mae ar gael i bobl mewn gwaith ac sydd allan o waith, er bod data'n dangos ar hyn o bryd bod llai nag 1 o bob 5 hawlydd PIP mewn cyflogaeth¹⁶.
58. Canfu ymchwil a gynhaliwyd gyda sawl sy'n cael budd-daliadau iechyd ac anabledd (cymysgedd o PIP, Iechyd UC a Lwfans Cyflogaeth a Chymorth) eu bod yn gyffredinol am weithio, er eu bod yn aml yn wynebu rhwystrau sy'n effeithio ar y gallu i wneud hynny. Dywedodd un o bob 20 (5%) y gallent weithio ar hyn o bryd pe bai'r swydd neu'r cymorth cywir ar gael, tra bod dros chwarter (27%) yn meddwl y byddent yn gallu gweithio yn y dyfodol pe bai eu hiechyd yn gwella. O'r rhai a oedd yn teimlo y gallent weithio nawr neu yn y dyfodol, roedd mwyafrif clir yn "agored i'r syniad" o waith cyflogedig (84%).¹⁷
59. Canfu'r ymchwil hon mai iechyd a gofal iechyd oedd y prif rwystr i'r grwpiau hyn. Canfu bod dau o bob pump o bobl sy'n cael budd-daliadau iechyd ac anabledd (41%) ar restr aros am driniaeth ar gyfer eu cyflwr iechyd, a hanner (50%) yn teimlo bod eu gallu i weithio yn dibynnu ar dderbyn triniaeth.¹⁸ Mae adrannau 8.11-8.25 Pecyn Tystiolaeth DWP yn darparu mwy o wybodaeth am statws cyflogaeth derbynwyr PIP a'r berthynas rhwng cael PIP a chyflogaeth.
60. Mae'r grŵp llywio wedi clywed, o'r Cais am Dystiolaeth, bod pobl anabl yn cael trafferth cael mynediad at wasanaethau hanfodol fel gwasanaethau iechyd

¹⁵ [The employment of disabled people 2025 - GOV.UK](#)

¹⁶ [Pathways to Work: Evidence pack: Chapter 2 reforming the structure - GOV.UK](#)

¹⁷ Work aspirations and support needs of health and disability customers: Final findings report

meddwl cymunedol a chymorth ehangach. Er enghraifft, mae sicrhau Gofal Iechyd Parhaus y GIG (CHC) (pecyn o ofal iechyd a chymdeithasol a fwriedir i gefnogi pobl y tu allan i'r ysbyty ac yn aml yn eu cartrefi eu hunain) wedi dod yn fwy anodd, gyda bron i hanner (49%) o gyfarwyddwyr gwasanaethau cymdeithasol oedolion yn gweld llai o bobl yn gymwys ar gyfer CHC, er gwaethaf cydnabyddiaeth bod yr angen yn dod yn fwyfwy cymhleth.¹⁹

61. Mae'r Adolygiad wedi arsylwi gostyngiad mewn disgwyliad oes iach sy'n tynnu mwy o bobl o oedran gweithio i salwch. Mae Pecyn Tystiolaeth DWP, pennod 2 yn darparu rhagor o wybodaeth am dueddiadau mewn achosion o anabled mewn oedran gweithio. Mae Pennod 4 yn darparu gwybodaeth am yrwyrr posibl y tueddiadau hyn.
62. Mae'n rhaid gweld hyn i gyd mewn cyd-destun lle gall pwysau ar draws rhannau allweddol o'r system ehangach effeithio ar y galw am PIP. Ar gyfer Adolygiad sy'n canolbwyntio ar dryloywder a dealltwriaeth y rôl y mae PIP yn ei chwarae ym mywydau pobl anabl, mae'n bwysig ei fod yn enwi ac yn cydnabod, er bod PIP wedi gweld ei gyllideb yn codi bob blwyddyn, mae gwasanaethau eraill sy'n cefnogi pobl anabl a'r rhai sydd â chyflyrau hirdymor wedi cael eu heffeithio gan bwysau economaidd ehangach gan gynnwys COVID-19, cyni, costau byw a ffactorau geo-wleidyddol.
63. Mae'r Adolygiad yn cydnabod bod naratif ffug a niweidiol o 'scroungers' neu 'twyllwyr' anabl wedi cyfrannu at erydu cynhwysiant cymdeithas. Er enghraifft, mewn ymateb i'r Cais am Dystiolaeth, dywedodd Sport For Confidence fod "canfyddiad y cyhoedd o PIP yn aml yn cael ei siapio gan stigma a chamwybodaeth, gan gynnwys y gred bod hawlwr yn byw yn gyfforddus neu'n camddefnyddio'r system." Mae'r portread hwn o bobl anabl fel 'scroungers' neu, ar yr eithaf arall, fel 'goruwchddynol' yn methu â chyfrif am anghenion dynol iawn pobl anabl. Mae ganddynt yr un angerdd, dyheadau, llwyddiant â phawb arall. Yn bwysig, mae'r naratifau hyn yn anwybyddu cyfraniad pwerus y bron i 17 miliwn o bobl anabl yn y DU, gan gynnwys pŵer gwario blynyddol £274 biliwn aelwydydd anabl (y bunt borffor) a'u cyfraniadau trwy ddiwylliant, arloesi, gwaith, gwirfoddoli, eiriolaeth a hawliau sifil.
64. Ni all PIP fod yn bopeth i bawb felly wrth i'r Adolygiad edrych ar rôl a phwrpas PIP, bydd y grŵp llywio yn cael rhai trafodaethau heriol. Fodd bynnag, mae'n cydnabod bod y ddibyniaeth ar PIP yn debygol o gynyddu oherwydd anhawster cael mynediad at wasanaethau a chymorth hanfodol, fel gwasanaethau iechyd

¹⁹ [NHS continuing health care: consigned to the too difficult box? | Nuffield Trust](#)

meddwl cymunedol, Mynediad at Waith, gofal cymdeithasol a chymorth, tai hygrych, a Grantiau Cyfleusterau Anabl.

65. Mae'r Adolygiad hwn yn rhan o raglen ehangach o waith ar draws y Llywodraeth sy'n archwilio'r cysylltiadau rhwng iechyd, gwaith, cyfranogiad ac anweithgarwch economaidd. Bydd yr Adolygiad yn ystyried gwaith cysylltiedig sy'n cael ei gynnal ar draws y system iechyd a gofal cymdeithasol ehangach a budd-daliadau a gwasanaethau cysylltiedig eraill - mae hyn yn cynnwys y comisiwn annibynnol i ofal cymdeithasol i oedolion dan gadeiryddiaeth y Farwnes Louise Casey; yr adolygiad i 'Young People and Work' dan gadeiryddiaeth Alan Milburn; yr adolygiad i 'Cyflyrau iechyd meddwl, ADHD ac Awtistiaeth' dan gadeiryddiaeth yr Athro Peter Fonagy; yr adolygiad 'Cadw Prydain i Weithio' dan gadeiryddiaeth Syr Charlie Mayfield; a'r Panel Cynghori Anabledd Annibynnol sy'n cael ei arwain gan Zara Todd. Er bod gan bob adolygiad neu gomisiwn ffocws penodol, maent wedi'u cysylltu gan uchelgais a rennir: galluogi pobl i gymryd rhan, cyfrannu a ffynnu.
66. Mae'r grŵp llywio wedi cytuno i gymryd dull cyfunol o seilio'r Adolygiad mewn fframweithiau anabledd sefydledig, gan adlewyrchu a chyfeirio at ystod o fodelau sefydledig yng ngwaith yr Adolygiad i gefnogi'r grŵp llywio i ystyried tystiolaeth a datblygu argymhellion sy'n seiliedig ar yr egwyddorion a amlinellir yn Gylch Gorchwyl yr Adolygiad. Yn hytrach nag alinio ag unrhyw fframwaith unigol, mae'r dull hwn yn tynnu ar fodelau gan gynnwys y Model Cymdeithasol o Anabledd, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau (UNCRPD), a'r 12 Piler byw'n annibynnol.
67. Fel yr ymrwymwyd yn Cylch Gorchwyl yr Adolygiad, bydd y grŵp llywio yn adrodd ei argymhellion i'r Ysgrifennydd Gwladol erbyn hydref 2026. Yn y pen draw, mater i'r Ysgrifennydd Gwladol fydd penderfynu sut mae argymhellion yr Adolygiad yn cael eu bwrw ymlaen ond mae'r grŵp llywio yn bwriadu iddynt fod yn feiddgar eu natur ac yn feiddgar i gydnabod yr amgylchedd ehangach y mae pobl anabl yn y DU yn byw ynddo.

3. Y dull o gyd-gynhyrchu

3.1. Cyflwyniad

68. Fel y cyfarwyddwyd gan y Senedd, mae cyd-gynhyrchu yn sylfaenol i'r Adolygiad Timms. Wedi'i yrru gan leisiau pobl anabl, ymrwymodd y Llywodraeth i gyd-gynhyrchu gyda phobl anabl, sefydliadau sy'n eu cynrychioli, gofawyr, clinigwyr, arbenigwyr, ASau, a rhanddeiliaid eraill. Y nod yw bod profiad ac

arbenigedd byw a bywyd pobl anabl yn dylanwadu ar gyfeiriad yr Adolygiad, ei ddehongliad o dystiolaeth, ei argymhellion terfynol, ac yn y pen draw dyfodol polisi'r Llywodraeth. Yr Adolygiad hwn fydd y tro cyntaf i gyd-gynhyrchu gan Lywodraeth y DU gael ei wneud ar y raddfa hon.

69. Mae cyd-gynhyrchu yn un o gryfderau canolog yr Adolygiad, wedi'i ategu gan-raglen ymgysylltu eang a chynllunio'n ofalus. Mae'n mynd y tu hwnt i ymgynghori safonol, gan gyfuno dulliau lluosog o gyfranogiad, adeiladu perthynas, casglu tystiolaeth, a hygyrchedd. Mae'r broses o gyd-gynhyrchu wedi cynnwys trafodaethau grŵp llywio, wedi'u teilwra'n gefnogaeth un -i-un, trefniadau lles a mesurau hygyrchedd, wedi'u hategu gan weithgareddau allanol helaeth fel arolygon, 'Gweithdai Llunio Argymhellion Adolygiad Timms', ymgysylltu â rhanddeiliaid, Pecynnau Gweithdy Parod, a Chais am Dystiolaeth. Mae'r dull hwn yn galluogi'r Adolygiad i dynnu ar fewnwelediad cyfoethog ac amrywiol tra'n cadw profiad byw pobl anabl yn ei hanfod.
70. Mae cyd-gynhyrchu yn gofyn am adeiladu ymddiriedaeth trwy ofal a thryloywder a sicrhau bod penderfyniadau allweddol yn cael eu llunio gan gyfranogiad ystyrllon gan ystod amrywiol o leisiau. Mae'r adran ganlynol yn nodi sut mae'r Adolygiad Timms wedi ymdrin â chyd-gynhyrchu a beth mae hyn wedi'i olygu yn ymarferol.

3.2. Y cyd-gadeiryddion a'r grŵp llywio

71. Yn ystod haf 2025, cyfarfu'r Gweinidog dros Nawdd Cymdeithasol ac Anabledd â dros 50 o sefydliadau ac arbenigwyr, sydd ag arbenigedd mewn anabledd, lles a chyd-gynhyrchu, i drafod sut y gellid cyd-gynhyrchu'r Adolygiad orau. Profodd y Gweinidog gynigion a gwahoddodd fewnbwn ar strwythur a chadeirio'r Adolygiad; cyfansoddiad a recriwtio'r grŵp llywio; arbenigedd allanol ar gyd-gynhyrchu; a chwmpas a pharmedrau'r Adolygiad.
72. Ym mis Hydref 2025, penodwyd Dr Clenton Farquharson CBE a Sharon Brennan yn gyd-gadeiryddion Adolygiad Timms, i weithio ochr yn ochr â'r Gweinidog. Gyda'i gilydd, mae'r cyd-gadeiryddion yn dod â phrofiad byw a byw o anabledd, iechyd, gofal cymdeithasol, budd-daliadau anabledd a chyflogaeth, ochr yn ochr â phrofiad uniongyrchol o lywio'r systemau hyn. Penodwyd y cyd-gadeiryddion cyn y grŵp llywio i helpu i ddatblygu gweledigaeth ar y cyd ar gyfer yr Adolygiad, sefydlu'r broses gydgynhyrchu, a rhedeg yr ymgyrch Mynegi Diddordeb i recriwtio'r grŵp llywio.
73. Er mwyn sicrhau bod cyd-gynhyrchu wedi'i ymgorffori trwy gydol yr Adolygiad, penodwyd grŵp llywio o 12 aelod ar y cyd gan y cyd-gadeiryddion ym mis

Ionawr 2026 trwy gystadleuaeth deg ac agored. Mae'r grŵp hwn yn rhan o grŵp llywio rhannu pŵer 15 aelod sy'n arwain yr Adolygiad.

74. Rôl y grŵp llywio yw arwain y broses gydgynhyrchu, gan ddarparu cyfeiriad strategol, gwneud penderfyniadau a rennir, arweinyddiaeth gyffredinol ac argymhellion terfynol ar gyfer yr Adolygiad. Mae'r grŵp llywio yn goruchwyllo cymysgedd o ddulliau ymgysylltu a chasglu tystiolaeth i sicrhau bod yr Adolygiad a'u hargymhellion yn cael eu llywio gan brofiad byw ac ehangach gan ystod amrywiol o bobl a chymunedau.
75. Mae gan y cyd-gadeiryddion yr un cyfrifoldebau ag aelodau eraill y grŵp, ynghyd â chyfrifoldebau hwyluso ychwanegol, gan gynnwys cydlynu cyfarfodydd grŵp llywio, cyswllt rhwng y grŵp llywio, hwyluswyr cyd-gynhyrchu ac ysgrifenyddiaeth, cefnogi cyfranogiad aelodau eraill y grŵp a chynnal y berthynas â rhanddeiliaid allanol allweddol.

Aelodaeth o'r grŵp llywio

76. Cafodd yr Adolygiad dros 340 o geisiadau i ymuno â'r grŵp llywio gydag ehangder trawiadol o sgiliau a phrofiadau a gyflwynwyd gan ymgeiswyr. Penodwyd yr aelodau gan y tri chyd-gadeirydd ar ôl ystyried yn ofalus yn erbyn y meini prawf cyhoeddedig, i gynrychioli ystod amrywiol o safbwyntiau, profiad byw, arbenigedd proffesiynol, cefndiroedd economaidd-gymdeithasol, nodweddion gwarchoddedig a lledaeniad daearyddol.
77. Gyda'i gilydd, mae aelodau'r grŵp llywio yn dod â phrofiad ar draws meysydd gan gynnwys polisi lles, ymchwil, hygyrchedd, eiriolaeth, cyd-gynhyrchu, llywodraethu, ac arweinyddiaeth o fewn Sefydliadau Pobl Fyddar ac Anabl (DDPOs). Mae bron pob aelod wedi byw profiad o anabledd neu gyflyrau iechyd hirdymor, gan gynnwys aelodau sydd â phrofiad uniongyrchol o weithio o fewn DDPOs. Mae'r grŵp hwn yn amrywiol o ran nodweddion amrywiol, gan gynnwys daearyddiaeth, rhyw, ethnigrwydd, a rhywioldeb.
78. Mae aelodaeth y grŵp llywio fel a ganlyn:

Dr Mark Brookes MBE - yr Arweinydd Eiriolaeth ar gyfer Dimensions UK. Mae ganddo fwy na 30 mlynedd o brofiad mewn eiriolaeth gyhoeddus dros bobl ag anableddau dysgu ac awtistiaeth ac ymgyrchu yn erbyn troseddau casineb. Mae Mark yn gweithio gyda Sefydliad Churchill, y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, Bwrdd Cynghori'r GIG, Gwasanaeth Erlyn y Goron, y Swyddfa Gartref, a heddluoedd y DU.

George Fielding BEM - eiriolwr hawliau anabledd sydd wedi gweithio'n genedlaethol ar draws llawer o wasanaethau cyhoeddus, gydag arbenigedd gweithredol mewn gwaith ieuenctid, gofal cymdeithasol, a meithrin gallu cymunedol. Yn flaenorol, mae wedi cyd-sefydlu dau ddarparwr gofal cymdeithasol a reoleiddir gan CQC wrth gychwyn a datblygu tri mudiad cymdeithasol dan arweiniad ieuenctid, gan weithio i ddatblygu arferion gorau rhwng cenedlaethau mewn newid cymdeithasol. Mae'n gynghorydd anweithredol i dri chwmni buddiannau cymunedol sy'n arbenigo mewn cyd-gynhyrchu.

Tara Flood - ymgyrchydd hawliau anabledd hirdymor sydd wedi gweithio ar lefel leol, genedlaethol a rhyngwladol. Ar hyn o bryd mae'n Bennaeth Cyd-gynhyrchu ym Mwrdeistref Hammersmith a Fulham yn Llundain. Mae hi'n hyrwyddo'r Model Cymdeithasol o Anabledd a dod o hyd i ffyrdd o ymgorffori Confensiwn y Cenedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau, gan weithio gyda thrigolion i ysgogi newid polisi ac ailgynllunio a darparu gwasanaethau ar lefel leol.

Dr Mark Fosbrook PLY - athletwr Paralympaidd wedi ymddeol sy'n dod â'i brofiad byw ei hun ac sy'n tynnu'n gyson ar wybodaeth gan eraill trwy feddylfryd sy'n canolbwyntio ar y person, sy'n cael ei arwain gan werthoedd ac sy'n canolbwyntio ar atebion. Ar hyn o bryd mae'n Rheolwr Cynhwysiant Anabledd yn Awdurdod Cyfun Gorllewin Canolbarth Lloegr sy'n arwain ar wneud Gorllewin Canolbarth Lloegr yn Ranbarth Enghreifftiol i Bobl Anabl drwy gydgynghyrchu i wella gwasanaethau, newid systemau a dylanwadu ar agweddau ar draws swyddi, teithiau, cartrefi, twf ac Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles.

Ben Geiger - Athro yng Ngholeg y Brenin Llundain, sy'n dod ag arbenigedd academiaidd yn ogystal â phrofiad o ddatblygu polisi (gan gynnwys o fewn yr Adran Gwaith a Phensiynau) a chyd-gynhyrchu. Ar hyn o bryd mae'n arwain y prosiect Profiadau Lles (cymharu sut mae'n teimlo i wneud cais am fudd-daliadau mewn pum gwlad) a chyn hynny cyd-arweiniodd yr astudiaeth ymateb cyflym fawr o fudd-daliadau yn ystod COVID-19.

Katrina Gilman - eiriolwr angerddol dros gydraddoldeb anabledd, gan dynnu ar brofiad byw o anableddau lluosog a'i rôl fel gofalwr. Ar ôl 25 mlynedd fel aelod o staff yr Heddlu lle bu'n gweithio'n agos gydag aelodau anabl o'r gymuned, mae Katrina bellach yn gweithio i chwalu rhwystrau a hyrwyddo tegwch, hygyrchedd a chyfleoedd - gan yrru newid sy'n grymuso pobl anabl i ffynnu.

Jean-André Prager - Uwch Gymrawd yn Policy Exchange a Chyfarwyddwr yn Flint Global sydd â chefnidir polisi helaeth mewn PIP a materion anabledd

ehangach. Cyn hynny, roedd yn Gyngorydd Arbennig y Prif Weinidog yn cwmpasu'r Adran Gwaith a Phensiynau rhwng 2018 a 2024.

Dr Lucy Reynolds - entrepreneur cymdeithasol, siaradwr cyhoeddus ac eiriolwr hawliau anabledd. Sylfaenydd We Are All Disabled CIC a Chadeirydd Disability North, mae hi'n hyrwyddo ymagwedd gadarnhaol at anabledd, gan ddefnyddio profiad byw ac ymchwil academiaidd i herio canfyddiadau a gyrru newid diwylliannol cynhwysol.

Dr Felix Shi - academydd anabl sy'n dod â phrofiad byw ochr yn ochr â mewnwleidiadau cymharol i bolisi anabledd ar draws sawl cyd-destun cenedlaethol. Fel cyn-aelod o fwrdd Anabledd Cymru ac aelod presennol o Grŵp Mynediad Arfon, mae Felix yn gweithio i gysylltu llunwyr polisi â DDPOs ar lawr gwlad yng Nghymru.

Dr Dharshana Sridhar - Pennaeth Materion Cyhoeddus y Gymdeithas Anafiadau Asgwrn Cefn, sy'n cynrychioli lleisiau pobl ag anafiadau llinyn y cefn yn genedlaethol. Gyda phrofiad byw fel gofalwr hirdymor ac arbenigedd helaeth Llywodraeth y DU a pholisi rhyngwladol, mae'n gweithio i lunio polisi nawdd cymdeithasol teg a hyrwyddo hawliau, urddas ac annibyniaeth pobl anabl a chymunedau ymylol.

Phil Stevens - Prif Weithredwr Disability Action Haringey a Chadeirydd Bwrdd Ymddiriedolwyr Disability Action yn Islington. Mae'n arweinydd anabl gyda phrofiad helaeth mewn eiriolaeth, polisi a datblygu strategol dan arweiniad defnyddwyr, gan weithio i hyrwyddo hawliau, mynediad a chynhwysiant ar gyfer digwyddiadau byddar a chynhwysol i bobl anabl ledled Llundain.

Leila Talmadge - rheolwr a dylunydd prosiect awtistig a dyslecsig. Fel cyn Gadeirydd Bwrdd yr Ymddiriedolwyr yn elusen Daytrippers, a ddarparodd ddigwyddiadau cynhwysol i bobl ifanc anabl yn y DU, a chyn Gyfarwyddwr Datblygu Gwybodaeth Awtistig yn Yr Alban, mae hi'n dod ag arbenigedd mewn creu manau cynhwysol.

79. Maent yn arwain yr Adolygiad ynghyd â'r cyd-gadeiryddion:

Sharon Brennan - Mae Sharon yn dod ag arbenigedd mewn dulliau sy'n canolbwyntio ar y person at newid strategol yn y system iechyd a gofal. Mae ei rolau blaenorol yn cynnwys Cyfarwyddwr Polisi a Materion Allanol yn National Voices; clymblaid o elusennau iechyd a gofal sy'n canolbwyntio ar brofiad byw ac anghydraddoldebau iechyd ac yn cynghori'r Adran Drafndiaeth ar hygyrchedd fel aelod o'r Pwyllgor Cynghori ar Drafndiaeth Pobl Anabl.

Dr Clenton Farquharson CBE - Mae Dr Clenton yn dod â mwy na 25 mlynedd o brofiad fel eiriolwr cenedlaethol dros hawliau anabledd, cyd-gynhyrchu, a chyfiawnder cymdeithasol. Fel Cyfarwyddwr Cyswllt yn Think Local Act Personal, cyn Ymddiriedolwr Disability Rights UK, ac aelod o fwrdd y Tîm Datblygu Cenedlaethol ar gyfer Cynhwysiant (NDTi), mae Clenton yn helpu i lunio strategaethau arloesol sy'n cryfhau hygyrchedd, cyd-gynhyrchu a chynhwysiant.

Syr Stephen Timms - Mae Syr Stephen Timms yn dal swydd y Gweinidog Gwladol dros Nawdd Cymdeithasol ac Anabledd yn yr Adran Gwaith a Phensiynau (DWP). O rolau gweinidogol blaenorol, ac fel cyn Gadeirydd y Pwyllgor Dethol Gwaith a Phensiynau, mae Syr Stephen wedi datblygu gwybodaeth arbenigol am y materion sy'n wynebu pobl anabl.

3.3. Diffinio cyd-gynhyrchu

80. Ar gyfer Adolygiad Timms, mae cyd-gynhyrchu yn golygu sicrhau mai pobl anabl a phobl sydd â phrofiad ac arbenigedd byw yw'r prif ysgogwyr ar gyfer sut mae'r Adolygiad yn gweithio a'r hyn y mae'n dod i'r casgliad - mae hyn yn cynnwys llunio cyfeiriad, methodoleg, ymagwedd ymgysylltu, dehongli a defnyddio tystiolaeth yr Adolygiad, yn ogystal â'i argymhellion terfynol.
81. Mae'r Adolygiad yn gwybod gan bobl anabl, DDPOs ac arferion cyd-gynhyrchu hirsefydlog bod rhaid i gyd-gynhyrchu gynnwys pŵer a rennir, gyda gwybodaeth glir a gonest am yr hyn a all newid, beth sy'n sefydlog a sut y bydd penderfyniadau'n cael eu gwneud. Dylid ei adeiladu ar barch ac ymddiriedaeth i'r ddwy ochr, gan gymryd mesurau ymarferol i sicrhau diogelwch seicolegol a hygyrchedd fel y gall pawb gymryd rhan lawn. Dylai cyd-gynhyrchu gefnogi dysgu ar y cyd, sy'n golygu ei fod yn gwerthfawrogi tystiolaeth o ddata a phrofiad byw a byw pobl. Dylai hefyd fod yn seiliedig ar gydraddoldeb, gan gydnabod y gallai fod angen cefnogaeth wahanol ar wahanol bobl i gyfrannu'n gyfartal. Nid yw cyd-gynhyrchu yn un dull. Mae'n set o werthoedd, ymddygiadau ac ymrwymadau sy'n llywio sut mae'r grŵp llywio yn gweithio gyda'i gilydd.

Egwyddorion cyd-gynhyrchu

82. Fel rhan o gytuno ar eu ffyrdd o weithio, sefydlodd y grŵp llywio set o egwyddorion i ategu cyd-gynhyrchu'r Adolygiad Timms a chefnogi diogelwch seicolegol ymhlith y grŵp:
 1. Pobl yn gyntaf: Nid label, rôl nac enw swydd ydych chi yma. Rydych chi yma fel person. Dyna sut y byddwn yn trin ein gilydd bob tro.

2. Creu'r amodau i ffynnu a gwella pan nad ydynt yn gwethio: Byddwn yn llunio'r grŵp hwn fel y gall pawb gyfrannu hyd eithaf eu gallu, a phan nad yw rhywbeth yn gweithio, byddwn yn ei nodi ac yn gwneud newidiadau.
3. Dim hierarchaeth o ran profiad na gwybodaeth: Nid yw profiad byw a phrofiad cyfredol, profiad proffesiynol, na phrofiad a gwybodaeth am bolisi yn cael blaenoriaeth dros ei gilydd. Mae pob un yn rhoi safbwynt gwahanol inni y mae angen inni ei wrando a'i ddeall.
4. Chwilyfrydedd yn curo gwrthdaro: Byddwn yn cyfathrebu ac yn gwrandao'n adeiladol, gan anghytuno'n barchus pan fo angen. Byddwn yn gweithio ar y sail bod pobl yn dod gyda bwriadau da, a byddwn yn gofyn "helpwch fi i ddeall" cyn neidio i'r casgliad "rydych chi'n anghywir".
5. Agored, ond nid yn agored i niwed: Byddwn yn onest ac yn agored, ond nid oes disgwyl i neb rannu mwy nag y maent yn gyfforddus yn ei rannu. Parchir ffiniau personol yma
6. Pŵer a enwir yw pŵer wedi'i leihau: Ni fyddwn yn esgus nad yw pŵer yn bodoli. Byddwn yn ei gydnabod, yn ei herio, ac yn dileu rhwystrau sy'n atal pobl rhag cymryd rhan yn llawn.
7. Tystiolaeth gydag ehangder, nid rhagfarn: Byddwn yn defnyddio data, profiad byw a byw a mewnwleidiad allanol gyda'n gilydd, nid dim ond dewis yr hyn sy'n addas i ni.
8. Mae atebolrwydd yn diogelu dilysrwydd: Mae arnom ddyled i'r bobl y mae'r gwaith hwn yn effeithio arnynt i fod yn glir ynghylch penderfyniadau, cynnydd, a'r rhesymau dros wneud dewisiadau penodol, ac i ddwyn ein gilydd i gyfrif am hynny. Byddwn yn parchu'r amser a dreuliwn gyda'n gilydd drwy ganolbwyntio ar waith Adolygiad Timms yn unig a sicrhau bod pawb yn cael cyfle i gyfrannu,
9. Ailosod pan fo angen: Byddwn yn defnyddio'r egwyddorion hyn i ailosod naws a chyfeiriad ein sgysiau gyda'n gilydd os neu pan fo angen.

3.4. Gwaith y grŵp llywio hyd yma

Fyrdd o weithio

83. Mae'r grŵp llywio yn defnyddio ystod o ymgysylltu, cyfranogiad, adeiladu perthynas, arferion lles a mesurau hygrychedd i gefnogi eu gweithio gyda'i gilydd. Mae'r grŵp llywio yn cynnal cyfarfodydd personol misol rheolaidd (gyda hygrychedd rhithwir a hybrid i aelodau yn ôl yr angen). Cynhelir y cyfarfodydd hyn mewn lleoliadau ledled y DU i gydnabod bod y grŵp yn byw mewn llawer o wahanol ranbarthau o'r wlad a dyma'r prif ofod ar gyfer trafodaeth personol a gwneud penderfyniadau. Rhwng y cyfarfodydd personol hyn, mae'r grŵp llywio yn ymgysylltu ar-lein yn rheolaidd.

84. Cam cyntaf gwaith y grŵp llywio oedd sefydlu ei ffyrdd o weithio i helpu sicrhau cyd-gynhyrchu llwyddiannus - roedd hyn yn cynnwys cytuno ar egwyddorion cyd-gynhyrchu (gweler paragraff 82 uchod), eu dull o wneud penderfyniadau; sut mae aelodau eisiau gweithio a chwrdd gyda'i gilydd; dewisiadau ar gyfer derbyn tystiolaeth a mewnwediadau o ymgysylltu; datblygu dulliau casglu tystiolaeth ac ymgysylltu a pha gyfarfodydd craidd ddylai eu blaenoriaethu.
85. Mae gan y grŵp llywio gylch gwaith a fformat clir ar gyfer sut mae'n defnyddio amser mewn a rhwng cyfarfodydd a gweithgareddau cyd-gynhyrchu. Mae'r rhain yn cynnwys:
- Sesiynau archwiliadol: Trafodaethau agored gyda'r bwriad o helpu aelodau i archwilio cwestiynau allweddol a datblygu eu meddwl cyn cyfarfodydd personol.
 - Cyn-friffiau cyn cyfarfodydd y grŵp llywio: Mynd trwy'r cynnwys a chynllunio ar gyfer y cyfarfod i helpu aelodau i deimlo'n barod.
 - Cyfarfodydd ad-hoc: Mae'r rhain yn cynnwys addysgu gwybodus, sesiynau dysgu a hyfforddi ar bynciau fel diogelwch seicolegol, a chyfarfodydd untro ar linyddau gwaith penodol i ddarparu diweddariadau, trafod a rhannu adborth.
 - Diweddariadau cyd-gadeirydd bob pythefnos: Mae cyd-gadeiryddion yn siarad trwy gynnydd, cynllunio yn y dyfodol, ac yn gwahodd diweddariadau ar brysau gwaith allweddol.
 - Cyfarfodydd gweithgorau: Ymgynnull is-grwpiau o bump i saith aelod o'r grŵp llywio i symud ymlaen â meddwl manwl ar elfennau penodol o'r Adolygiad.
 - Sesiynau ymarfer myfyriol: Cyfleoedd wedi'u hwyluso ar gyfer myfyrio grŵp. Mae sesiynau yn creu lle i aelodau'r grŵp llywio feddwl yn adlewyrchol am agweddau, patrymau meddwl, gwerthoedd a rhagdybiaethau, ac i "fyfyrion ar waith" yn ystod proses yr Adolygiad.
 - Sesiynau un-i-un gyda'r hwyluswyr cyd-gynhyrchu: Sgyrsiau anffurfiol lle mae aelodau unigol yn rhoi adborth ar y broses Adolygu ac yn trafod cymorth hygyrchedd.
 - System 'Buddy': System anffurfiol o gymorth cymheiriaid, sy'n cynnig cyfleoedd dewisol ar gyfer trafodaeth rhwng aelodau'r grŵp llywio; er enghraifft, i helpu i feddwl trwy ddeunyddiau a rennir neu i archwilio myfyrdodau ehangach ar yr Adolygiad.
86. Mae'r grŵp llywio hefyd wedi cytuno, er mwyn helpu i sicrhau bod gwaith yr Adolygiad yn adlewyrchu barn mwyafrif y grŵp, y bydd penderfyniadau allweddol yn cael eu pleidleisio – cytunodd y grŵp ar gworwm mwyafrif syml o wyth.

Sut mae'r grŵp llywio yn llunio'r Adolygiad

87. Ar ôl sefydlu ffyrdd o weithio ac egwyddorion cyd-gynhyrchu, aeth y grŵp llywio ymlaen yn gyflym i lunio'r themâu y dylai'r Adolygiad eu hystyried. Gan ddefnyddio'r meysydd a amlinellir yn y Cylch Gorchwyl fel man cychwyn, tynnodd y grŵp llywio ar brofiadau ac arbenigedd yr aelodau i gytuno ar bedair thema i ganolbwyntio arnynt. Clywodd y grŵp hefyd dystiolaeth gan y DWP ar yr hyn y mae'n ei weld fel yr heriau yn y system. Mae'r grŵp llywio wedi mireinio'r pedair thema ymhellach trwy nodi pynciau a archwiliwyd ym mhob thema – mae'r rhain wedi'u nodi yn Atodiad C.
88. Penderfynodd y grŵp llywio hefyd ar ei raglen casglu tystiolaeth ar gyfer yr Adolygiad, gan nodi bylchau allweddol yn y dystiolaeth ac mewn profiad byw a byw a chytuno ar y ffordd orau i'w llenwi. Mae'r grŵp yn cydnabod na fydd unrhyw un dull o ymgysylltu a chasglu tystiolaeth yn caniatáu iddynt glywed pob llais. Dyna pam y cytunodd i ddefnyddio cymysgedd o ddulliau, fel y gall pobl a sefydliadau gyfrannu mewn ffordd sy'n gweithio iddyn nhw. Bydd dull amrywiol yn sicrhau bod yr Adolygiad yn cael ei lywio gan brofiad byw a thystiolaeth ehangach.
89. Mae'r grŵp llywio wedi ffurfio gweithgorau llai lle bydd aelodau'n parhau i siapio sut mae gweithgareddau allweddol yn cael eu cynnal, o osod cyfeiriad strategol cychwynol hyd at gyflawni, ar elfennau penodol o'r gweithgaredd ymgysylltu a chasglu tystiolaeth. Trwy'r dull hwn, mae'r cyfrifoldeb am gyflawni'r Adolygiad yn cael ei rannu rhwng aelodau'r grŵp llywio. Mae gweithgorau yn galluogi sylw parhaus, cyfraniad arbenigol, a chynnydd amserol rhwng cyfarfodydd grŵp llywio llawn.
90. Mae pob gweithgor yn cynnwys hyd at saith aelod o'r grŵp llywio. Y cytundeb i ffurfio gweithgorau oedd gwneud y mwyaf o effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd eu hamser gyda'i gilydd i gydnabod y diwrnodau cyfyngedig y mis y mae pob aelod yn gweithio ar yr Adolygiad. Mae gweithgorau wedi'u cynllunio i ddatblygu meddwl manwl ar elfennau penodol ac i symud ymlaen â chyflawni meysydd gwaith yn ôl yr angen. Mae gan bob grŵp gyfrifoldeb i adrodd yn ôl i'r grŵp llywio ehangach, gyda'r grŵp llywio cyfan wedyn yn gwneud penderfyniadau terfynol ar faterion strategol. Ceir rhagor o fanylion am y grwpiau yn ddiweddarach yn yr adroddiad.

3.5. Cyd-gynhyrchu ehangach

91. Mae'r Adolygiad wedi bod yn glir o'r cychwyn cyntaf na all unrhyw sefydliad, grŵp rhanddeiliaid neu broses ymgysylltu unigol adlewyrchu amrywiaeth lawn profiadau pobl anabl. Am y rheswm hwn, nid yw'r grŵp llywio yn gweithredu ar

ei ben ei hun ac mae'n gweithio fel rhan o raglen ehangach o ymgysylltu, sydd wedi'i chynllunio i sicrhau bod llawer o leisiau gwahanol nid yn unig yn cael eu clywed ond yn gallu siapio'r Adolygiad yn ystyrlon wrth iddo fynd rhagddo.

92. Er mwyn galluogi hyn, mae'r grŵp llywio wedi datblygu a chytuno ar raglen helaeth o weithgarwch tystiolaeth ac ymgysylltu. Mae hyn yn cynnwys:
1. Cais eang am dystiolaeth gyda strategaeth gyfathrebu gynhwysfawr i sicrhau cyrhaeddiad eang;
 2. Arolwg meintiol newydd, a ddatblygwyd gyda'r grŵp llywio ond a gynhaliwyd yn annibynnol gan NatCen, i gasglu gwybodaeth y tu hwnt i ddata presennol;
 3. 'Pecyn Gweithdy Parod' hygyrch fel y gall sefydliadau gynnal digwyddiadau yn eu cymunedau i gasglu mewnbwn ar y problemau gyda PIP yn ogystal ag atebion posibl;
 4. Ymgysylltu ag arbenigwyr i sicrhau bod mewnwediadau a syniadau hanfodol yn cael eu dal o amrywiaeth o sectorau; ac
 5. Cyfres o 'Gweithdai Argymhellion Llundain' i helpu i brofi a mireinio argymhellion.
93. Amlinellir rhagor o fanylion am bob llinyn o dan 'Y Cynllun Gwaith' ym mhennod 7.
94. Mae'r grŵp llywio yn cydnabod na fydd pob llinyn o dystiolaeth yn hygyrch i bawb oherwydd cyfyngiadau dylunio, amser ac adnoddau sy'n cyfyngu ar nifer y cyfleoedd ymgysylltu a'r ystod o fformatau hygyrch y gellir eu cynnig. Fodd bynnag, mae'r grŵp llywio yn dal ei hun i gyfrif i sicrhau bod gan bobl o gymunedau lleiafrifol ffyrdd ystyrlon o lywio'r Adolygiad. Fel y cyfryw, mae'r llinynnau ymgysylltu yn cyfuno cyfleoedd cyffredinol ar gyfer mewnbwn gydag ymgysylltu wedi'i dargedu, yn fanwl o grwpiau blaenoriaeth a phrin- a glywed. Bydd y meysydd, gyda'i gilydd, yn sicrhau bod argymhellion yr Adolygiad yn cael eu llunio gan ystod o leisiau, gan gynnwys pobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd hirdymor; gofalwyr; sefydliadau ac elusennau sy'n cefnogi pobl anabl; clinigwyr ac arbenigwyr; ASau; melinau trafod ac academyddion; a mwy.

3.6. Cefnogi cyd-gynhyrchu

95. Mae cyd-gynhyrchu yn gweithio ar ei orau pan gaiff ei gyflwyno mewn amgylchedd cynhwysol a hygyrch, gyda'r gefnogaeth gywir.

96. Mae'r DWP yn darparu cefnogaeth i grŵp llywio Adolygiad Timms, gan weithredu fel ysgrifenyddiaeth a swyddogaeth cydlynu ar gyfer yr Adolygiad. Mae hyn yn cynnwys rheoli'r gofynion gweinyddol a gweithredol sy'n angenrheidiol i'r grŵp llywio weithredu'n effeithiol, megis cydlynu cyfarfodydd, trefnu offer TG a meddalwedd arbenigol, sicrhau hygyrchedd ac addasiadau rhesymol, a gweinyddu taliadau a threuliau. Mae'r DWP hefyd yn gyfrifol am oruchwylio'r broses adolygu ehangach, gan gynnwys gweinyddu'r Cais am Dystiolaeth ar ran y grŵp llywio, casglu a dadansoddi ymatebion, a syntheseiddio canfyddiadau i'r grŵp llywio eu hadolygu, er bod yr holl dystiolaeth bob amser ar gael yn ei ffurf wreiddiol i'r grŵp llywio ymgysylltu â hi. Yn ogystal, mae'r adran yn hwyluso ymgysylltu rhwng y grŵp llywio ac ystod eang o randdeiliaid, gan gynnwys adrannau eraill y Llywodraeth, adolygiadau cysylltiedig, DDPOs, clinigwyr ac arbenigwyr pwnc i lywio'r broses o wneud penderfyniadau. Mae'r DWP yn cefnogi'r grŵp llywio ymhellach i ystyried argymhellion posibl trwy ddarparu mewnwelediad ar gyflawnadwyedd, nodi risgiau a chyfyngiadau, a thynnu sylw at ble mae dulliau tebyg wedi'u profi o'r blaen.
97. Er mwyn sicrhau bod cyd-gynhyrchu wedi'i ymgorffori drwy gydol yr Adolygiad ac yn cael ei lywio gan ddyluniad dan arweiniad anabledd, penodwyd The Public Service Consultants (The PSC), sy'n gweithio mewn partneriaeth â WECIL (Canolfan Byw Cynhwysol Gorllewin Lloegr), i gefnogi a hwyluso'r gwaith o gyflwyno cyd-gynhyrchiad ar gyfer yr Adolygiad.
98. Penodwyd y PSC yn dilyn proses dendro gystadleuol ac fe'i dewiswyd oherwydd ei hanes cryf mewn ymgysylltu cynhwysol a chyd-ddylunio, a'i brofiad o weithio'n uniongyrchol gyda phobl anabl, DDPOs, a'r Llywodraeth. Mae'r bartneriaeth PSC/WECIL wedi ymrwmo i hygyrchedd a chynhwysiant anabledd ar bob cam o'r broses, drwy ddatblygu strategaethau ar gyfer ymgysylltu ystyrion â rhanddeiliaid ar lefel genedlaethol a defnyddio eu sgiliau a'u profiad o weithio gyda phobl anabl.
99. Mae'r PSC a WECIL yn gweithio ochr yn ochr â'r cyd-gadeiryddion, y grŵp llywio, a'r DWP i gefnogi dull cyd-gynhyrchu sy'n hygyrch, yn dryloyw, ac wedi'i seilio ar glywed lleisiau a phrofiad pobl anabl.

3.7. Gwerthuso cyd-gynhyrchu

100. Mae cyd-gynhyrchu yn broses ailadroddol – mae'n gofyn am ymrwymiad i gadw dan adolygiad sut mae cyd-gynhyrchu yn gweithio yn ymarferol. O'r cychwyn cyntaf, gwahoddwyd aelodau'r grŵp llywio i fwydo eu barn ar sut mae'r broses gyd-gynhyrchu yn gweithio a pha welliannau maen nhw'n meddwl sydd eu

hangen. Mae hyn yn cynnwys adborth yn dilyn cyfarfodydd grŵp llywio, gwiriadau un-i-un a sesiynau myfyriol, fel y gall yr Adolygiad wella wrth iddo fynd yn ei flaen. Mae hyn eisoes wedi arwain at newidiadau diriaethol i'r broses gydgyhyrchu, megis newidiadau mewn ffyrdd o weithio yn y cyfarfodydd personol a sut mae amser rhwng cyfarfodydd yn cael ei ddefnyddio megis datblygu Gweithgorau. Mae hyn yn helpu'r Adolygiad i ddysgu a gwella wrth iddo fynd rhagddo.

101. Mae gweithgor gwerthuso sy'n cynnwys aelodau'r grŵp llywio yn arwain ar werthuso fel ffrwd waith drawsbynciol, gan ystyried pa werthusiad sydd ei angen ar gyfer pob elfen o weithgaredd yr Adolygiad, gan gwmpasu dull yr Adolygiad o gyd-gynhyrchu a gwerthuso tystiolaeth ehangach a gweithgareddau ymgysylltu a gynhaliwyd gan yr Adolygiad. Yn bwysig, mae'r gweithgor yn deall y gwerth y gall gwerthuso da ei roi i'r Adolygiad, gan alluogi gwelliant, dysgu ac atebolrwydd parhaus.

102. Gan mai dyma'r tro cyntaf i'r Llywodraeth gynnal cyd-gynhyrchiad ar y raddfa hon, mae'r gweithgor yn cydnabod y bydd y broses yn darparu dysgu pwysig. Gallai'r dysgu hwn lywio sut mae cyd-gynhyrchu rhwng y Llywodraeth a phobl anabl yn cael ei ystyried mewn gwaith yn y dyfodol. Mae'r grŵp llywio yn ystyried yn weithredol sut y gall y gwaith hwn adael etifeddiaeth gadarn, gynaliadwy ac effeithiol y tu hwnt i'r broses Adolygu ei hun.

4. Themâu sy'n dod i'r amlwg

4.1. Cyflwyniad

103. Yn ei gyfarfodydd cyntaf, trafododd y grŵp llywio y Cylch Gorchwyl, yn ogystal â'i brofiad proffesiynol a byw ei hun o PIP i ystyried y pynciau pwysig i'r grŵp. O'r trafodaethau hyn, cytunwyd ar bedair thema gan y grŵp llywio ar gyfer archwilio ac i brofi a yw PIP yn parhau i fod yn deg ac yn addas ar gyfer y dyfodol wrth ddiwallu anghenion pobl anabl:

- Rôl a phwrpas PIP;
- Cymhwysedd, tegwch a thegwch wrth ddyfarnu PIP;
- Profiad o wneud cais am PIP;
- Cyd-destun sy'n newid a'r effaith ar PIP.

4.2. Themâu

Thema 1 - Rôl a phwrpas PIP:

104. Pwrpas presennol PIP yw darparu cyfraniad at y costau ychwanegol sy'n wynebu pobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd hirdymor, er mwyn eu helpu i fyw'n annibynnol. Mae 'n chwarae rôl hanfodol wrth ddarparu cymorth hyblyg, nad yw'n seliedig ar brawf modd sy'n cydnabod y costau ychwanegol hyn. Fodd bynnag, mae'r Adolygiad yn cydnabod y gall y costau hyn amrywio'n fawr ac maent hefyd yn cael eu siapio gan allgáu cymdeithasol, daearyddiaeth ac amgylchiadau personol. Nid yw'r system bresennol yn cydnabod y gwahaniaethau hyn.

105. Gall PIP fod yn bwynt mynediad at gymorth ehangach, gan gysylltu pobl ag ystod o fuddion a gwasanaethau eraill a ddarperir gan y DWP, y Llywodraeth ehangach, neu sefydliadau eraill. Mae hyn yn codi cwestiynau ynghylch sut orau i sicrhau bod anghenion pobl anabl yn cael eu deall a pha rôl y gallai ac y dylai'r asesiad ei chwarae wrth ddatgloi cefnogaeth ehangach mewn perthynas â safonau byw, annibyniaeth a chyfranogiad. Efallai y bydd rhai pobl ar PIP yn ofni gweithio, gwirfoddoli neu wneud gweithgarwch corfforol gan y gellid ystyried hyn fel tystiolaeth bod eu gallu swyddogaethol wedi gwella a gallai sbarduno adolygiad dyfarniad neu gael gwared ar fudd-dal er ei fod yn fudd-dal nad yw'n brawf modd i bobl mewn ac allan o'r gwaith.

106. Mae'r Cais am Dystiolaeth yn dangos bod PIP yn helpu pobl i gymryd rhan mewn cymdeithas – mae ymatebwyr yn disgrifio defnyddio PIP i helpu i gynnal perthnasoedd, gwrthbwysu costau anabledd sy'n gysylltiedig â gwaith, ymgymryd ag ymarfer corff, gwneud gwaith gwirfoddol, a chymryd rhan mewn gweithgareddau celfyddydol a diwylliannol. Fodd bynnag, mae ymatebwyr hefyd yn disgrifio ofn cymryd rhan mewn gweithgareddau o'r fath oherwydd bod eu profiadau o gyfranogiad yn cael eu hystyried fel tystiolaeth o lai o angen.
107. Mae'r Adolygiad yn archwilio a yw diffyg dealltwriaeth o bwrpas PIP yn creu problemau, gan gynnwys atal pobl gymwys rhag gwneud cais amdano. Mae gwaith yr Adolygiad wedi'i gysylltu'n agos â sut mae PIP yn cael ei ddeall gan y cyhoedd a sut mae anabledd yn cael ei ystyried ar draws cymdeithas.
108. Mae'r grŵp llywio yn cytuno nad yw pwrpas PIP yn cael ei ddeall yn eang a bod angen dealltwriaeth ar y cyd o'r hyn a olygir gan annibyniaeth a byw'n annibynnol. Mae'n ystyried y dylai PIP fod yn adnodd i alluogi pobl i oresgyn rhwystrau sy'n eu hatal rhag byw'r bywyd y maent am ei fyw ond nid yw'n glir bod PIP yn ei ffurf bresennol yn manteisio'n llawn ar y cyfleoedd i gefnogi pobl yn y nod hwn. Mae'r Adolygiad yn ceisio adeiladu tystiolaeth ar hyn, gan gynnwys drwy ei arolwg.
109. Mae'r grŵp llywio yn archwilio rôl PIP wrth alluogi pobl anabl a'r rhai â chyflyrau hirdymor i fyw'n annibynnol a chymryd rhan lawn mewn cymdeithas. Mae wedi cytuno ar ddatganiad gwaith sy'n fframio pwrpas PIP o ran lleihau anghydraddoldeb a galluogi cyfranogiad: "The purpose of PIP is to assist D/deaf and disabled people and people with long-term conditions to reduce the inequalities they face in participation in everyday life through a contribution towards the extra costs of disability."

Crynodeb:

- Mae camddealltwriaeth eang o hyd ynglŷn â phwrpas PIP.
- Mae anghenion pobl a chostau ychwanegol yn amrywio'n sylweddol, ac nid yw'r system bresennol bob amser yn cydnabod y gwahaniaethau hyn nac yn cynnig cymorth priodol.
- Nid yw'n glir pa mor effeithiol yw PIP wrth gefnogi byw'n annibynnol a chyfranogiad mewn cymdeithasol i bobl anabl. Er bod yr Adolygiad yn gwybod bod PIP yn helpu gyda byw'n annibynnol, nid yw'n glir a fyddai mathau eraill o gymorth fod yn fwy effeithiol.
- Mae enw da cyhoeddus PIP yn isel ac mae cefnogaeth y cyhoedd i wariant ar les i bobl anabl wedi gostwng. Mae hyn wedi creu pryder i bobl anabl.

Thema 2 - Cymhwysedd, tegwch a thegwch wrth ddyfarnu PIP:

110. Bydd yr Adolygiad yn ystyried sut y gallai'r asesiad PIP ddarparu mynediad teg i'r cymorth cywir ar y lefel gywir. Bydd yn edrych ar elfennau Byw Bob Dydd a Symudedd PIP a'r meini prawf asesu – gan gynnwys gweithgareddau, disgrifyddion a phwyntiau cysylltiedig – i ystyried a yw'r rhain yn dal effaith cyflyrau iechyd ac anabledd hirdymor heddiw yn effeithiol. Mae hyn yn cynnwys ystyried sut mae'n gweithio ar gyfer ystod o bobl anabl ac unigolion â chyflyrau lluosog ac sy'n amrywio.
111. Mae'r grŵp yn archwilio a yw'r gweithgareddau a'r disgrifyddion yn canolbwyntio gormod ar yr hyn na all pobl ei wneud, a yw'r asesiad yn rhy oddrychol, ac a oes datgysylltiad rhwng yr hyn sy'n cael ei asesu a'r gefnogaeth sydd ei angen ar bobl. Clywodd y grŵp o ymatebion i'w Cais am Dystiolaeth bod pobl anabl yn gweld PIP yn annheg ac yn anghyson. Mae'r grŵp hefyd eisiau deall yr effaith y mae'r broses asesu yn ei chael ar iechyd pobl.
112. Bydd yr Adolygiad hefyd yn ystyried a ddylid ystyried unrhyw dystiolaeth arall fel rhan o'r asesiad ar gyfer PIP i adlewyrchu effaith byw gyda chyflwr iechyd hirdymor neu anabledd, gan gynnwys yn ymwneud ag amgylchiadau personol ac amgylchedd unigolyn. Mae gan y grŵp llywio hefyd yn awyddus i ddeall sut y gellid defnyddio technoleg i wella a safoni'r broses casglu tystiolaeth.
113. Mae'r grŵp llywio yn archwilio sut mae ffactorau fel tlodi, ethnigrwydd a daearyddiaeth yn rhyngweithio ag anabledd, a sut mae hyn yn cael ei ddal yn y data cyfredol, er mwyn deall yn well effeithiau ar gostau ychwanegol a phrofiadau pobl o'r system. Mae hefyd yn ystyried a yw croestoriadedd yn cael effaith ar ecwiti dyfarniad PIP. Mae'r Adolygiad yn ceisio adeiladu tystiolaeth ar intersectionality trwy wahanol ddulliau, gan gynnwys synthesis arolwg o wahanol ddata meintiol, ac mae'n defnyddio amrywiaeth o ddulliau i gyrraedd grwpiau sy'n ymgysylltu'n llai aml, gan gynnwys dull rhagweithiol wedi'i dargedu o Workshop in a Box.
114. Mae'r grŵp llywio yn cytuno y gallai PIP fod yn llenwi'r bylchau rhwng gwasanaethau eraill a chynigion cymorth. Mae'n edrych ar ryngweithio PIP â mathau eraill o gymorth, ac a yw PIP yn cael ei ddefnyddio i wneud iawn am fylchau mewn gwasanaethau eraill a gynigir gan DWP neu adrannau eraill y Llywodraeth a beth allai hyn ei olygu i ddyfodol PIP.

Crynodeb:

- Mae pryder nad yw'r asesiad swyddogaethol PIP bob amser yn adlewyrchu anghenion y byd go iawn yn llawn, gan gynnwys anghenion pobl â chyflyrau lluosog ac amrywiol.
- Nid yw'n glir a yw PIP yn gweithio'n deg i bawb.

- Mae pryder bod PIP yn llenwi'r bylchau sydd ar ôl mewn gwasanaethau eraill.

Thema 3 - Profiad o wneud cais am PIP:

115. Mae ymddiriedaeth yn egwyddor sy'n rhedeg trwy gydol yr Adolygiad, gyda'r nod o sicrhau bod PIP yn deg ac yn addas ar gyfer y dyfodol i'r bobl y mae'n eu gwasanaethu a'r cyhoedd ehangach. O'r rhai a ymatebodd i'r Cais am Dystiolaeth y grŵp llywio, disgrifiodd dros 90% brofiadau negyddol o'r broses o wneud cais am PIP. Mae'r grŵp llywio yn bwriadu archwilio sut y gellid gwella'r profiad o wneud cais am PIP - o wneud cais i dderbyn neu ddadlau penderfyniad ac adolygiadau dyfarnu dilynol. Mae hyn yn cynnwys archwilio agweddau fel hyfforddiant gweithwyr iechyd proffesiynol, y ffordd y cyflwynir asesiadau yn ogystal ag adolygiadau dyfarnu a'r broses apelio. Bydd y grŵp llywio yn ystyried pa gamau y gellid eu cymryd i wella'r profiad, lleihau trawma a gwella ymddiriedaeth yn y broses.
116. Mae'r grŵp llywio yn ystyried sut y gall profiad byw wella taith derbynnydd PIP, gan gydnabod bod gan bobl fannau cychwyn ac anghenion cyfathrebu gwahanol ac weithiau chymhleth weithiau.
117. Mae'r grŵp llywio yn archwilio a allai'r system weithio'n well i'r rhai sy'n teimlo'n hyderus wrth ei llywio ac eirioli drostynt eu hunain a'r effaith y gall hyn ei chael ar degwch a chynhwysiant y broses. Mae hyn yn cynnwys sut mae eiriolaeth (cefnogaeth annibynnol) wedi newid gan gynnwys ceisio cymorth ar-lein neu o'r cyfryngau cymdeithasol. Mae angen deall pwy sy'n gallu llywio'n effeithiol ar hyn o bryd o ran gwneud cais am PIP a phwy allai gael trafferth mwy, a sut y gellir cefnogi pawb i wneud hynny.
118. Bydd yr Adolygiad yn ystyried addasiadau rhesymol, a sut maent yn cael eu cymhwysu i ddeall pa mor hyblyg ac ymatebol yw'r broses i anghenion unigol.
119. Mae'r grŵp llywio yn ystyried sut mae'r DWP yn cyfathrebu â'r sawl sy'n cael PIP. Bydd yr Adolygiad hefyd yn ystyried rôl Deallusrwydd Artiffisial (AI) wrth wneud cyflwyniadau ac wrth asesu ceisiadau, gan y gallai hyn effeithio ar PIP yn y dyfodol.
120. Mae'r grŵp llywio yn cytuno bod diffyg ymddiriedaeth yn PIP a'r broses o wneud cais am PIP gan yr hawlydd a'r cyhoedd ehangach a'i bod yn bwysig deall yr effaith y mae gwneud cais am PIP yn ei chael ar bobl. Mae'r grŵp llywio yn gweld angen clir i adeiladu ymddiriedaeth yn PIP ac i greu mwy o ddiogelwch seicolegol yn y broses. Bydd y grŵp llywio yn parhau i gasglu tystiolaeth am brofiad pobl o wneud cais am PIP.

Crynodeb:

- I rai pobl sydd angen wneud cais am PIP, mae'r daith ymgeisio, asesu a gwneud penderfyniadau yn teimlo'n straen ac yn gymhleth – mae'n cael ei ddisgrifio fel canolbwyntio gormod ar yr hyn na all pobl ei wneud yn hytrach na'r hyn y gallant ei wneud. Mae hyn yn cyfrannu at ganfyddiadau negyddol o PIP yn ei chyfanrwydd.
- Mae gan rai pobl anabl lefel isel o ymddiriedaeth yn yr asesiad PIP.
- Mae angen gwella cyfathrebu am ac yn ystod y broses PIP.

Thema 4 – Newid cyd-destun a'r effaith ar PIP:

121. Mae'r Thema hon yn edrych ar y cyd-destun ehangach y mae PIP yn eistedd ynddo. Ers i PIP gael ei gyflwyno gyntaf yn 2013, mae llawer wedi newid yn y gymdeithas. Bu tueddiadau newidiol mewn cyflyrau iechyd ac anabledd hirdymor – mae'r Thema yn ystyried y cynnydd a adroddwyd yn nghyfraddau anabledd a'r hyn y mae'n ei adlewyrchu, yn ogystal ag effaith mwy o ymwybyddiaeth, dealltwriaeth a derbyniad o wahanol namau a chyflyrau. Mae hefyd yn ystyried unrhyw effaith o newidiadau yn y ffordd y mae cymdeithas yn trin ac yn cefnogi pobl anabl.
122. Yn 2024/25, roedd dros 2.9 miliwn o bobl o oedran gweithio yn cael PIP, cynnydd o dros 74% ers 2019/20.²⁰ Dros y cyfnod hwn, mae nifer y bobl yn y DU sy'n hunan-adrodd bod ganddynt gyflwr iechyd hirdymor neu anabledd wedi cynyddu 13%.²¹
123. Bu newidiadau eraill mewn cymdeithas ehangach – er y gall rhai newidiadau fod yn gadarnhaol, efallai y bydd eraill wedi effeithio ar PIP. Mae gan y grŵp llywio ddiddordeb mewn archwilio sut mae ffactorau ehangach yn effeithio ar y system PIP, megis newidiadau yn rhestrau aros y GIG, gofal cymdeithasol, technoleg, tlodi a chostau byw, y system fudd-daliadau ehangach, addysg, demograffeg, ac oedran Pensiwn y Wladwriaeth. Mae'r rhai sy'n ymateb i'r Cais am Dystiolaeth yn awgrymu cysylltiad rhwng y pwysau ehangach hyn a PIP - efallai nad yw'r rhain yn bethau y gall PIP eu datrys a byddai i adrannau eraill y Llywodraeth eu cydnabod a'u hystyried.
124. Bu cynnydd hefyd yn y galw am PIP ac fel yr amlinellir yn y Cylch Gorchwyl, rhaid i'r Adolygiad ystyried sut y gall PIP aros yn gynaliadwy o fewn terfynau ariannol sefydlog.

²⁰ [Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK](#), Tabl 4ii

²¹ [The employment of disabled people 2025 - GOV.UK](#)

125. Mae gan y grŵp llywio ddiddordeb yn y berthynas rhwng newidiadau yn y gweithle a'r farchnad lafur a PIP. Mae'r rhain yn cynnwys, ond nid ydynt o reidrwydd yn gyfyngedig i gyflwyno AI, newidiadau yn hyblygrwydd gwaith, disgwyliadau addysg a chymwysterau, newidiadau mewn ymddeoliad oherwydd salwch a chyfrifoldebau a disgwyliadau cyflogwyr.
126. Fel y soniwyd yn y Cylch Gorchwyl, mae'r Llywodraeth hefyd wedi amlinellu cynlluniau i gael gwared ar yr Aseiad Gallu Gwaith (WCA), sy'n golygu ei bod yn bwriadu i'r aseiad PIP ddod yn borth sengl ar gyfer yr holl fudd-daliadau sy'n gysylltiedig ag iechyd ac anabledd gan roi pwysigrwydd ychwanegol ar yr elfen hon o'r system fudd-daliadau. Mae'r grŵp llywio yn archwilio sut y gallai PIP ddod yn borth sengl.
127. Mae'r grŵp llywio hefyd yn archwilio sut y gallai ei waith newid Rhaglen Trawsnewid Iechyd (HTP) y DWP. Mae HTP yn anelu at foderneiddio gwasanaethau iechyd a budd-daliadau anabledd i wella profiad hawlwr, adeiladu ymddiriedaeth yng ngwasanaethau a phenderfyniadau'r Adran, a chreu gwasanaeth mwy effeithlon. Mae'r rhaglen yn cynnig ffordd o gyflawni unrhyw argymhellion a wnaed gan y grŵp llywio.
128. Mae'r grŵp llywio yn trafod a allai disgwyliadau ychwanegol fod wedi cael eu rhoi ar PIP a fyddai wedi ehangu ei rôl y tu hwnt i'w ddyluniad gwreiddiol. Ar gyfer yr Adolygiad, mae hyn yn golygu ystyried sut y gall PIP fod yn ymatebol yn wyneb newidiadau yn y dyfodol mewn anabledd a chymdeithas.

Crynodeb:

- Mae dealltwriaeth cymdeithas o anabledd wedi newid ers cyflwyno PIP ac nid yw'r budd wedi newid i adlewyrchu'r cyd-destun hwn.
- Bu cynnydd yn y galw am PIP sy'n gyflymach na'r cynnydd yng nghyfraddau nifer yr achosion o anabledd yn y boblogaeth.
- Gall pwysau system ehangach chwarae rhan yn cynyddu'r galw am PIP, gan effeithio ar allu PIP i aros o fewn terfynau ariannol sefydlog.
- Mae diwygiadau yn y dyfodol fel dileu'r WCA wedi gosod disgwyliadau ar PIP nad oeddent yn bresennol pan gafodd ei gynllunio.

5. Canfyddiadau'r Cais am Dystiolaeth

5.1 Cyflwyniad

129. Fel rhan o'i weithgaredd ymgysylltu a chasglu dystiolaeth, lansiodd y grŵp llywio gais am dystiolaeth ar 19 Mawrth 2026 a oedd ar agor am 10 wythnos, gan gau ar 28 Mai 2026. Cafodd y Cais am Dystiolaeth 38,713 o ymatebion gan ystod o bobl gan gynnwys pobl fyddar ac anabl a phobl sydd â chyflyrau iechyd hirdymor; gofalywyr ar gyfer pobl anabl; sefydliadau ac elusennau sy'n cefnogi pobl anabl; clinigwyr ac arbenigwyr eraill ac academyddion a melinau trafod.
130. Mae'r grŵp llywio yn ddiolchgar am yr amser a gymerwyd gan bobl i ymateb i'r Cais am Dystiolaeth i ddarparu mewnwelediad gofalus ac ystyriedig. Mae'r grŵp llywio yn cydnabod natur bersonol llawer o'r dystiolaeth a dderbyniwyd ac yn rhoi pwys mawr ar brofiad byw. Bydd yr ymatebion yn helpu i lunio meddylfryd y grŵp llywio wrth iddo ddatblygu ei argymhellion, ochr yn ochr â gweithgarwch casglu dystiolaeth ac ymgysylltu ehangach.
131. Roedd y Cais am Dystiolaeth yn seiliedig ar y themâu y cytunwyd arnynt gan y grŵp llywio ac roedd yn fwriadol eang yn ei chwmpas – roedd y grŵp llywio yn awyddus i sicrhau bod ymatebwyr yn gallu rhoi mewnwelediad ac adborth ar unrhyw un o'r meysydd a gwmpesir yn y Cylch Gorchwyl ar gyfer yr Adolygiad, yn ogystal â'r themâu a nodwyd gan y grŵp.
132. Cyhoeddwyd y Cais am Dystiolaeth er mwyn sicrhau ei bod yn cyrraedd cynulleidfa eang, gan gynnwys trwy'r cyfryngau cenedlaethol a rhanbarthol, sianeli cyfryngau cymdeithasol gan gynnwys rhai aelodau'r grŵp llywio, hyrwyddo yn Naidex (prif ddigwyddiad y DU ar gyfer y gymuned anabled, hygyrchedd a byw'n annibynnol), a thrwy annog sefydliadau anabled i'w rhannu'n eang trwy eu rhwydweithiau.
133. Dim ond un rhan o'r gweithgaredd ymgysylltu a chasglu dystiolaeth ehangach yw'r Cais am Dystiolaeth, ond mae'n rhan bwysig – roedd yn caniatáu i'r grŵp llywio glywed mewnwelediadau a thystiolaeth gan filoedd o bobl a oedd yn gallu rhannu eu barn yn agored ac yn onest trwy Gais am Dystiolaeth dienw.

5.2. Sut y dadansoddwyd ymatebion

134. O ystyried y nifer fawr o ymatebion a dderbyniwyd, defnyddiodd y DWP Deallusrwydd Artiffisial (AI) i gynorthwyo gyda syntheseiddio'r dystiolaeth gan

ddefnyddio dull dan arweiniad dynol. Roedd y fethodoleg yn cynnwys model wedi'i gynllunio'n ofalus, lle roedd AI yn cefnogi graddfa, cysondeb ac effeithlonrwydd prosesu tystiolaeth, tra bod adolygwyr dynol yn cadw cyfrifoldeb am ddehongli, cyd-destunoli a barn polisi.

135. Roedd y fframwaith yn cynnwys y camau gwahanol canlynol:

Cam 1 - Safoni a swpio cyflwyniadau – roedd hyn yn galluogi ymatebion i gael eu trefnu mewn strwythur cyson a'u prosesu gan AI mewn sypiau y gellir eu rheoli i wella effeithlonrwydd a chysondeb dadansoddol.

Cam 2 - Echdynnu thematig a mapio tystiolaeth – nodwyd themâu allweddol a'u mapio'n uniongyrchol i ymatebion i ddarparu llwybr archwilio clir.

Cam 3 - Adnabod patrymau a dadansoddiad cyd-ddigwydd - roedd hyn yn galluogi perthnasoedd, patrymau ailadroddus, a themâu cysylltiedig cyffredin ar draws cyflwyniadau i gael eu nodi.

Cam 4 - Meintioli, strwythuro signalau a dadansoddi amledd - roedd hyn yn caniatáu i themâu a materion gael eu mesur, eu blaenoriaethu a'u strwythuro yn seiliedig ar gyffredinrwydd, dosbarthiad a phwysau tystiolaethol.

Cam 5 - Dadansoddiad dyfnder eilaidd ac adolygiad rhyngweithio thematig - galluogodd hyn archwilio gyrwyr sylfaenol, tensiynau a rhyngweithiadau rhwng themâu o fewn y sylfaen dystiolaeth.

Cam 6 - Hidlo a blaenoriaethu signal strategol yn erbyn sŵn - Mae'r cam hwn yn caniatáu i fewnwelediadau gael eu gwahaniaethu oddi wrth "sŵn", sydd yn y cyd-destun hwn yn cyfeirio at wybodaeth nad yw'n gysylltiedig.

136. Mae'r dull graddol hwn yn galluogi'r dadansoddiad i symud yn systematig o echdynnu tystiolaeth i gynhyrchu mewnwelediad, tra'n cadw'r gallu i olrhain themâu yn ôl i ymatebion unigol.

137. Roedd nifer o fesurau diogelu hefyd wedi'u rhoi ar waith o fewn y fframwaith dadansoddol i sicrhau bod allbynnau yn gadarn ac yn cynrychioli'r dystiolaeth a dderbyniwyd mewn ffordd gywir a chytbwys. Roedd mesurau diogelu yn cynnwys gofyniad i allbynnau fod wedi'u seilio'n llym ar dystiolaeth heb ganiatáu unrhyw ddyfalu na eu casgliadau a ganiateir fformatau allbwn strwythuredig a sensitifrwydd i amrywiad mewn iaith a phrofiad byw. Cymerwyd gofal arbennig i gadw themâu amledd isel ond effaith uchel - diffinnir y rhain fel materion a godwyd gan nifer gymharol fach o ymatebwyr, ond sy'n nodi niwed sylweddol, methiannau systemig neu safbwyntiau allanol o'u cymharu â'r consensws ar draws y sylfaen dystiolaeth.

138. Roedd y fframwaith yn cydnabod bod ymatebion yn amrywio'n sylweddol o ran tŷn, strwythur, arddull cyfathrebu a chymhlethdod. Cafodd cyflwyniadau yn seiliedig ar brofiad byw, gan gynnwys adroddiadau emosiynol neu aflinol, eu trin fel cyfatebol yn ddadansoddol i gyflwyniadau wedi'u drafftio'n broffesiynol.
139. Roedd allbynnau hefyd yn destun adolygiad dynol strwythuredig at ddibenion sicrhau ansawdd. Cadwodd adolygwyr dynol yr awdurdod i wneud penderfyniadau ym mhob cam ac ymyrodd lle bo angen i ddilysu allbynnau, cywiro gwallau, asesu cysondeb thematig, adolygu canfyddiadau risg uchel neu effaith uchel a sicrhau aliniad â'r fframwaith dadansoddol.

5.3 Crynodeb o'r Canfyddiadau

140. Er mwyn cefnogi gwaith y grŵp llywio, rhoddwyd mewnwelediadau cynnar o'r ymatebion a dderbyniwyd hyd at y pwynt hwnnw iddynt ddiwedd mis Ebrill, gyda dadansoddiad manylach yn gynnar ym mis Mehefin ar ôl i'r Cais am Dystiolaeth gau. Rhannwyd yr holl ymatebion unigol a dderbyniwyd gyda'r grŵp llywio yn wythnosol ynghyd â chrynodeb trosolwg o'r canfyddiadau wedi'u diweddarau, a'r themâu a nodwyd – roedd hyn yn golygu bod y grŵp llywio yn gallu gweld yr holl ymatebion yn eu ffurf wreiddiol o ddechrau'r Cais am Dystiolaeth. At ddibenion yr adroddiad hwn, amlinellir crynodeb lefel uchel o'r canfyddiadau isod, gyda chrynodeb manylach o'r canfyddiadau ynghlwm yn Atodiad D – mae'r rhain wedi'u categoreiddio'n fras o dan y themâu y cytunwyd arnynt gan y grŵp llywio. Mae dyfyniadau wedi'u cymryd o'r ymatebion a'u cynnwys yn y crynodeb gair am air i helpu i ddangos y themâu a dderbyniwyd o'r ymatebion – lle mae dyfyniadau wedi'u cynnwys, maent wedi'u dewis oherwydd eu bod yn cael eu hystyried yn gynrychioliadol o'r dystiolaeth a gafwyd ar gyfer y thema benodol honno.

141. Mewnwelediadau allweddol ar draws themâu:

- Mae rhwng 50% a 58% o'r ymatebwyr yn mynegi barn gadarnhaol am PIP gan nodi bod y budd ei hun yn cael ei werthfawrogi, fodd bynnag, mae tua 50% o'r ymatebion yn cyfeirio at annigonolrwydd ariannol PIP.
- Mae tua 40% o'r ymatebion yn cyfeirio at y rhyngweithio rhwng PIP a byw'n annibynnol neu gyfranogiad mewn gwaith a chymdeithas – mae llawer yn dweud bod PIP yn galluogi byw'n annibynnol neu gyfranogiad mewn gwaith a chymdeithas, tra bod rhai yn dweud bod PIP yn atal byw'n annibynnol a chyfranogiad.
- Roedd dros 90% o'r ymatebion sy'n ymwneud â'r broses yn negyddol, 5% yn gadarnhaol, gyda'r gweddill yn aneglur neu'n niwtral.

- Cyfeiriwyd at faterion sy'n gysylltiedig ag asesu mewn tua 70% o'r ymatebion.
- Mae tua 25–30% o'r ymatebion yn cyfeirio at apeliadau a phenderfyniadau yn cael eu newid yn ddiweddarach yn y broses.
- Cyfeirir at faich gweinyddol mewn tua 28% o'r ymatebion.
- Cyfeirir at gyflyrau iechyd lluosog a rhyngweithiol mewn tua 83% o'r ymatebion. Mae cyflyrau iechyd llai gweladwy, gwybyddol, niwroamrywiol, ac iechyd meddwl yn ymddangos mewn tua 70% o'r ymatebion.
- Mae tua 45% o'r ymatebion yn cyfeirio at anawsterau wrth ddal cyflyrau cyfnewidiol.

5.3.1 Thema un: Rôl a phwrpas PIP

Trosolwg

142. Ar draws gwahanol grwpiau o ymatebwyr i'r Cais am Dystiolaeth, disgrifir Taliad Annibyniaeth Personol (PIP) yn eang fel math hanfodol o gefnogaeth, gan chwarae rôl ganolog wrth alluogi byw'n annibynnol, mynediad at wasanaethau, a chyfranogiad mewn bywyd bob dydd.
143. Fodd bynnag, mae'r gydnabyddiaeth hon yn cyd-fynd ag ymatebion cyson nad yw PIP yn adlewyrchu'n llawn raddfa, amrywioldeb a pharhad costau sy'n gysylltiedig ag anabledd, yn enwedig pan fo'r costau hyn yn gronnus neu'n gysylltiedig â chynnal annibyniaeth dros amser.

Mae dadansoddiad o'r ymatebion i'r Cais am Dystiolaeth yn dangos, er bod tua hanner yr holl ymatebion yn mynegi barn gadarnhaol am PIP fel budd ei hun, roedd y teimlad tuag at y broses yn hynod negyddol (dros 90% o'r ymatebion) - mae hyn yn cynnwys y daith ymgeisio, asesu, gwneud penderfyniadau ac ailasesu.

Nid yw'r ymatebion sy'n weddill yn adlewyrchu barn negyddol syml o PIP fel budd. Yn hytrach, maent yn gymysg yn bennaf, gyda llawer o bobl yn mynegi bod PIP yn hanfodol ac yn cael ei werthfawrogi, tra ar yr un pryd yn disgrifio pryderon sylweddol am sut mae'n cael ei ddarparu. Mae hyn yn tynnu sylw at neges gyson ar draws yr ymatebion: mae'r budd ei hun yn aml yn cael ei gefnogi, ond nid yw'r system y mae'n gweithredu drwyddi.

Canfyddiadau Allweddol

Mae PIP yn galluogi byw'n annibynnol a chyfranogiad

144. Mae ymatebwyr yn disgrifio PIP yn gyson fel budd-dal sy'n cefnogi byw'n annibynnol, yn hytrach na chreu dibyniaeth, helpu i dalu costau ychwanegol anabledd a galluogi pobl i fyw gydag urddas, aros yn ddiogel, a chadw mewn cysylltiad â gwaith, gwasanaethau hanfodol, a chyfranogiad ehangach mewn cymdeithas, gan gynnwys perthnasoedd a bywyd cymunedol. Heb PIP, mae pobl anabl yn dweud y byddent yn cael eu gorfodi i ddibynnu'n helaeth ar deulu, gofalwyr anffurfiol, neu wasanaethau'r wladwriaeth, neu y byddent yn dod yn gaeth i'r tŷ neu angen gofal preswyl.

"Rydw i jyst eisiau dweud bod PIP yn fudd sy'n newid bywyd mae wedi newid fy mywyd yn llwyr. Doedd gen i ddim swydd cyn cael PIP, roedd bywyd yn anodd iawn i mi, roeddwn i'n aflonyddu meddyliol iawn ac yn teimlo fy mod i'n faich ar eraill oherwydd nad oeddwn yn gallu gwneud llawer o bethau heb help. Felly fe wnaeth PIP fy helpu i reoli fy mhroblemau i ryw raddau. Cefais swydd a nawr rwy'n feddyliol sefydlog oherwydd bod PIP wedi fy helpu i reoli llawer o dreuliau ychwanegol yn fy mywyd."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

145. Mae ymatebwyr wedi dweud wrthym fod eu hanghenion yn amrywio'n fawr ac yn amrywio dros amser, felly mae ymreolaeth yn dibynnu ar gael cyllid hyblyg. Mae PIP yn caniatáu i bobl addasu gwariant mewn ymateb i symptomau newidiol, blinder, poen, neu iechyd meddwl, gan gadw asiantaeth ac urddas personol.

146. Disgrifir PIP hefyd fel un sy'n galluogi dewisiadau y gall pobl nad ydynt yn anabl neu bobl heb gyflwr iechyd hirdymor eu gwneud yn rheolaidd, megis penderfynu pryd a sut i deithio, sut i reoli bywyd o ddydd i ddydd gartref, gan gynnwys tasgau fel paratoi bwyd, cynnal amgylchedd byw diogel ac addas, trefnu arferion, neu sut i gymryd rhan mewn gweithgareddau cymdeithasol, diwylliannol neu gymunedol. Mae llawer o ymatebwyr yn dweud bod PIP yn galluogi byw'n annibynnol ochr yn ochr â gwaith, nid yn ei le:

"Mae PIP yn caniatáu i bobl aros yn y gwaith trwy dalu costau ychwanegol anabledd nad yw cyflogwyr yn eu gwneud."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Mae PIP yn gallu atal byw'n annibynnol a chyfranogiad i rai

147. Mae rhai ymatebwyr yn nodi y gall y system atal byw'n annibynnol oherwydd bod yr asesiad yn cosbi strategaethau ymdopi, gwaith, neu welliannau sy'n cael eu dehongli fel rhai sydd â llai o angen, hyd yn oed pan fydd gofynion cymorth sylfaenol yn parhau:

"Rydych yn cael eich cosbi am ymdopi. Os ydych yn llwyddo i wneud unrhyw beth, mae'n cael ei ddefnyddio fel tystiolaeth nad oes angen cymorth arnoch."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

148. Mae rhai ymatebwyr hefyd yn nodi y gall yr asesiad PIP atal cyfranogiad mewn cymdeithas ehangach yn ogystal â mesurau i wella iechyd:

"Ni all pobl â namau ac anableddau deimlo fel na allant ymarfer corff oherwydd ofn y byddan nhw'n colli eu PIP - mae'n creu trap o leihau mewn iechyd corfforol."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Digonolrwydd PIP

149. Thema dro ar ôl tro ar draws ymatebion yw nad yw PIP yn adlewyrchu gwir gost anabledd yn gyson, yn enwedig lle mae costau'n barhaus, yn amrywiol ac yn rhyng-gysylltiedig. Mae'r rhain yn cynnwys treuliau sy'n gysylltiedig â thrafnidiaeth, defnydd ynni, offer cynorthwyol ac anghenion gofal.

"Hyd yn oed ar y gyfradd uwch, nid yw PIP yn darparu ansawdd bywyd da. Mae'n gyfraniad lleiaf tuag at gostau ychwanegol anabledd."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

150. Mae unigolion a sefydliadau yn aml yn disgrifio anghysondeb rhwng lefelau cymorth sy'n aml yn parhau i fod yn statig, a lefelau angen sy'n aml yn ddeinamig.

151. Mae cyfran fach o'r ymatebwyr (8%) yn cyflwyno'n benodol costau PIP cynyddol fel pryder sy'n gofyn am reolaeth neu ddiwygio llymach. Roedd pryderon am

gostau PIP cynyddol yn gysylltiedig â thwf yn nifer y rhai sy'n cael PIP, barn am gymhwysedd (yn enwedig iechyd meddwl) a phryderon am gynaliadwyedd y system budd-daliadau ehangach.

"Mae cost gynyddol PIP yn dod yn anghynladwy, yn rhannol oherwydd nad yw cymhwysedd yn canolbwyntio'n dynn ar y rhai sydd â'r cyfyngiadau mwyaf arwyddocaol, anochel."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

152. Mae nifer fach o ymatebion (tua 6%) hefyd yn cyfeirio at or-haelioni PIP, yn enwedig y cynllun Motability:

"Dydw i ddim yn credu y dylai pobl allu cael ceir BMW neu Audi sydd â'r spec llawn o bopeth hyd yn oed os ydyn nhw eisiau rhoi taliad ymlaen llaw."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Rhyngweithio rhwng PIP a chyflogaeth

153. Mae ymatebwyr yn awgrymu y gall profiadau PIP a chyflogaeth amrywio rhwng unigolion.

154. I rai ymatebwyr, mae PIP yn galluogi ymgysylltu â gwaith trwy wrthbwysu costau sy'n gysylltiedig ag anabledd fel offer arbenigol, manau hygyrch ar gyfer gweithio gartref, gweithwyr cymorth a chost tacsis ar gyfer cymudo "r gwaithle. I eraill, mae gweithgarwch cyflogaeth yn cael ei ystyried yn effeithio ar hawl, yn enwedig pan gaiff ei ddehongli fel dystiolaeth o lai o angen.

"Cefais fy ngwrthod ar gyfer PIP yn ystod y broses ailasesu. Dywedwyd wrthyf, oherwydd fy swydd a phwy yw fy nghyflogwr, mae'n rhaid i mi fod yn iawn. Mae'r ffordd hon o asesu yn anwybyddu'n llwyr yr heriau a'r brwydrau rydw i'n eu hwynebu bob dydd fel person awtistig ac ADHD"

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

155. Mae ymatebwyr yn disgrifio profiadau cymysg, lle gall gwaith gefnogi annibyniaeth a chyflwyno ansicrwydd wrth asesu cymhwysedd.

156. Mae nifer fach o ymatebwyr hefyd yn gweld PIP fel atal cyflogaeth yn benodol oherwydd yr arian y mae'n ei ddarparu i gael gwared ar gymhellion ar gyfer gwaith â thâl:

"Rwyf wedi gweithio gyda nifer o bobl sydd ar PIP ac nid oes angen iddynt fod: mewn gwirionedd, mae eu bod yn cael PIP yn golygu nad oes ganddynt unrhyw gymhelliant i ddod o hyd i waith ffurfiol ac yn gallu cael arian parod gwaith mewn llaw a pheidio â'i ddatgan."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

5.3.2 Thema dau: Cymhwysedd, Tegwch a Chydraddoldeb wrth ddyfarnu PIP

Trosolwg

157. Mae ymatebion i'r Cais am Dystiolaeth sy'n ymwneud â chymhwysedd, tegwch a chydraddoldeb yn awgrymu bod anghysondebau mewn penderfyniadau unigol, yn ogystal â heriau strwythurol ehangach yn y ffordd y mae cymhwysedd yn cael ei ddiffinio a'i gymhwyso.
158. Ar draws gwahanol grwpiau o ymatebwyr, mae barn gyson nad yw'r system bresennol bob amser yn gwahaniaethu'n ddibynadwy rhwng gwahanol lefelau angen, yn enwedig mewn achosion sy'n ymwneud â chyflyrau cymhleth, amrywiol neu lai gweladwy.

Canfyddiadau Allweddol

Tegwch y meini prawf PIP

159. Mae ymatebwyr yn codi pryderon yn gyson ynghylch a yw'r fframwaith asesu PIP cyfredol yn darparu canlyniadau teg, cyfiawn a chywir. Ar draws yr ymatebion, mae consensws cryf, er bod PIP yn cael ei gydnabod fel ffurf hanfodol o gefnogaeth, mae anghysondeb rhwng y meini prawf asesu ac effaith anabledd ar fywyd go iawn. Mae llawer o ymatebion yn dadlau nad yw'r disgrifyddion ar gyfer Bywyd Bob Dydd a Symudedd yn cyfrif yn ddigonol am gyflyrau amrywiol, iechyd meddwl, niwro-amrywiaeth, a chyflyrau sy'n cyfyngu ar ynni.
160. Mae ymatebwyr yn nodi bod asesiadau yn aml yn dibynnu ar a all unigolyn gwblhau tasg o gwbl, yn hytrach nag a ellir ei wneud yn ddiogel, dro ar ôl tro, i safon dderbyniol, ac o fewn amser rhesymol, fel y nodir yn Rheoliad 4 o Reoliadau Nawdd Cymdeithasol (Taliad Annibyniaeth Personol) 2013:

"Dywedwyd wrthyf sawl gwaith yn ystod fy asesiad personol nad oedd ots a fyddwn i mewn poen yn ystod gweithgaredd, dim ond angen ie neu na arnyn nhw os gallwn ei wneud yn dechnegol."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

161. Mae ymatebwyr yn dweud y gall hyn arwain at dan-gydnabyddiaeth o boen, blinder, a llwyth gwybyddol, y maent yn ei ddisgrifio fel cyfyngu ar fynediad cydradd at gymorth i'r rhai nad yw eu cyflyrau yn cyflwyno fel anabledd cyson neu amlwg.

Cyfyngiadau'r model asesu wrth ddal cymhlethdod

162. Thema gyson ar draws ymatebion yw nad yw'r model asesu yn dal cyflyrau sy'n amrywiol, cronrus neu sy'n gofyn am gyd-destun ychwanegol i'w deall.

163. Mae ymatebwyr yn nodi y gall defnyddio disgrifyddion sy'n seiliedig ar dasgau o fewn asesiad 'ciplun' arwain at sefyllfaoedd lle mae gallu unigolyn i gyflawni tasg ar un adeg yn cael ei ddehongli fel tystiolaeth o allu parhaus. Maent yn disgrifio hyn fel arwain at gamgynrychiolaeth o gyflyrau lle mae gallu swyddogaethol yn amrywio neu'n dibynnu ar amgylchiadau penodol, gan gynnwys blinder, amser adfer a ffactorau amgylcheddol.

Heriau wrth adnabod cyflyrau llai gweladwy a'r rhai a brofi'r phrofiadol yn fewnol

164. Mae ymatebion yn tynnu sylw at farn bod anableddau llai gweladwy yn aml yn cael eu camddeall, eu lleihau neu eu hamau o fewn y broses asesu a penderfyniadau PIP-. Mae ymatebwyr yn disgrifio unigolion sy'n cael eu barnu yn bennaf ar ymddangosiad allanol, rhyngweithiadau byr neu arsylwadau ynysig:

"Maen nhw'n canolbwyntio'n helaeth ar anawsterau corfforol, arsylwadwy, tra bod llawer o gyflyrau iechyd meddwl yn fewnol, yn amrywio, ac nid ydynt bob amser yn weladwy."

- Unigolyn sy'n ymateb i gsid am dystiolaeth Adolygiad Timms

165. O ganlyniad, mae llawer o ymatebwyr yn dweud bod effaith sylfaenol anableddau llai gweladwy yn aml yn cael ei thanamcangyfrif - mae strategaethau ymdopi yn cael eu camddehongli fel tystiolaeth o allu, tra bod y toll cronol fel poen a blinder yn cael ei anwybyddu.

"Mae 9 o bob 10 gweithwyr ieuchyd Ffibrosis Systig yn datgan nad yw aseswyr yn cyfrif yn ddigonol am gyflyrau ieuchyd amrywiol."

Ymddiriedolaeth Ffibrosis Systig, mewn ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Cysondeb ac amrywioldeb wrth wneud penderfyniadau

166. Mae ymatebwyr yn aml yn disgrifio'r system fel anhyblyg a goddrychol iawn. Maent yn adrodd, er bod meini prawf cymhwysedd wedi'u diffinio, gall eu dehongliad amrywio ar draws asesiadau, gan arwain at ganlyniadau gwahanol mewn achosion tebyg.

"Mae gwneud cais am PIP am anabledau gweladwy yn gorfforol yn ymddangos yn eithaf syml, mae unrhyw beth arall yn y bôn yn loteri."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

167. Mae ymatebwyr yn dweud nad yw canlyniadau bob amser yn deg, gan nad yw disgrifnyddion yn cael eu cymhwyso'n gyson.

Trin tystiolaeth ac alinio â dealltwriaeth glinigol

168. Mae ymatebwyr yn nodi rôl a defnydd tystiolaeth wrth wneud penderfyniadau fel maes pryder. Mae ymatebwyr dro ar ôl tro yn disgrifio tystiolaeth feddygol a chefnogol yn cael ei thanbriso, ei hanwybyddu, neu ei chymhwyso'n anghyson - mae penderfyniadau yn dibynnu'n anghymesur ar un asesiad yn hytrach na darlun gyfannol o anghenion person. Mewn llawer o achosion, mae unigolion yn adrodd nad oedd gan aseswyr wybodaeth arbenigol am eu'u cyflwr, yn enwedig mewn perthynas ag anabledau cymhleth, prin neu lai gweladwy.
169. Mae ymatebwyr i'r Cais am Dystiolaeth hefyd yn tynnu sylw at bryderon ynghylch sut mae tystiolaeth feddygol ac arbenigol yn cael ei dehongli a'i phwyso. Maent yn adrodd bod, mewn rhai achosion, tystiolaeth glinigol yn cael ei ystyried yn eilaidd i arsylwadau asesu, gan arwain at wahaniaethau rhwng dealltwriaeth glinigol a chanlyniadau penderfyniadau. Maent yn nodi bod y mater hwn yn arbennig o amlwg lle mae angen arbenigedd arbenigol i ddehongli effaith swyddogaethol cyflwr.
170. Mae'r mater hwn hefyd yn cael ei adlewyrchu mewn ymatebion gan bobl â chyflyrau lluosog, lle gellir ystyried tystiolaeth sy'n ymwneud â gwahanol gyflyrau ar wahân yn hytrach nag yn ei chyfanrwydd. Mae pobl yn disgrifio sut y

gall hyn arwain at effaith gyfunol cyflyrau nad ydynt yn cael eu dal yn llawn, yn enwedig lle mae iechyd corfforol, iechyd meddwl, neu gyflyrau gwybyddol yn gorgyffwrdd, gan gyfrannu at wahaniaethau rhwng dealltwriaeth glinigol a chanlyniadau penderfyniadau.

171. Mae ymatebwyr yn dweud bod hyn yn cyfrannu at anghywirdebau a chamgynrychiolaeth o fewn adroddiadau asesu.

Tegwch yn y mynediad at PIP

172. Mae ymatebwyr yn disgrifio anghydraddoldebau strwythurol o ran mynediad at PIP, yn enwedig ar gyfer unigolion sydd â mynediad cyfyngedig at eiriolaeth a chymorth.

173. Mae ymatebwyr yn aml yn disgrifio'r broses fel gweinyddol gymhleth, gwybyddol beichus, ac annigonol hygrych. Maent yn dweud y gall sicrhau dyfarniad priodol ddibynnu nid yn unig ar lefel yr angen, ond hefyd ar allu unigolyn i lywio'r system, mynegi eu cyflwr o fewn fframweithiau anhyblyg, a pharhau trwy brosesau anghydfod hir.

"Gall canlyniadau amrywio yn dibynnu ar wybodaeth aseswr, ansawdd y dystiolaeth ategol, a oes gan rywun eiriolaeth, ac a ydynt yn gallu herio penderfyniad. Mae hyn yn golygu y gall y system wobrwyo hyder, llythrennedd, stamina a rhwydweithiau cymorth yn hytrach nag angen. Gall pobl sydd â'r un anawsterau swyddogaethol gael canlyniadau gwahanol."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

174. Mae storïau ymatebwyr yn dangos nad yw'r broses yn cael ei phrofi'n gydradd gan bob person anabl a phobl sydd â chyflyrau iechyd. Maent yn adrodd bod pobl sydd ag anabledau dysgu yn profi mwy o faich gweinyddol, bod unigolion â blinder cronig a phoen yn wynebu anawsterau wrth bwysoli eu tystiolaeth feddygol yn briodol, a bod y rhai sydd â chyflyrau dirywiol yn datgan profiadau mwy negyddol o ailasesu.

"Mae pobl yn disgrifio PIP fel rhywbeth sy'n eu "torri", yn hytrach na chefnogaeth sy'n eu galluogi i fyw'n annibynnol a chymryd rhan mewn cymdeithas. Mae hyn yn arbennig o aciwt i hawlwyd niwroamrywiol a byddar, y mae rhwystrau cyfathrebu, gorlwytho synhwyaidd a fformatau anhygrych (fel diffyg ffurflenni ar-lein a dibyniaeth ar ffonau) yn ychwanegu haenau pellach o drallod ac allgáu."

175. Yn gyffredinol, disgrifir y broses PIP fel un sy'n gweithio orau i'r rhai sydd â chyflyrau sefydlog, gweladwy a rhagweladwy, ac nid cystal â'r rhai sydd â chyflyrau llai gweladwy, cymhleth neu gyfnewidiol.
176. Mae ymatebwyr hefyd yn disgrifio ffactorau heblaw cyflyrau sy'n arwain at ganlyniadau anghyfartal, gan gynnwys rhwystrau iaith, addysg a statws economaidd-gymdeithasol.

"Gall cyrraedd tribiwnlys gymryd misoedd neu flynyddoedd, ac yn ystod y cyfnod hwnnw gall unigolion brofi caledi ariannol a gwaethygu iechyd. Mae'r system yn gwthio'r rhai mwyaf agored i niwed ac yn sâl i roi'r gorau i fynd ar drywydd eu hawliadau PIP, gan nad ydynt yn gallu ymdopi â'r straen."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

5.3.3 Thema tri: Profiad o wneud cais am PIP

Trosolwg

177. Mae ymatebwyr yn disgrifio'r broses o wneud cais, asesu a chyflwyno dystiolaeth fel un sy'n gofyn am ymdrech barhaus ar draws sawl cam. Maent yn datgan bod hyn yn cynnwys cwblhau ffurflenni manwl a hir, casglu dogfennaeth, mynychu asesiadau a chymryd rhan mewn prosesau dilynol. Mae'r ymatebwyr yn tynnu sylw at y ffaith bod y gofynion hyn yn arbennig o heriol i unigolion y mae eu cyflyrau yn effeithio ar allu gwybyddol, sefydliad neu wydnwch meddyliol, ac yn disgrifio sut y gall y broses ei hun weithredu fel rhwystr at fynediad, yn enwedig i'r rhai sydd â'r angen mwyaf.

Mae dadansoddiad o'r ymatebion i'r Cais am Dystiolaeth yn dangos bod dros 90% o'r ymatebion yn mynegi teimlad negyddol mewn perthynas â phrofiadau o wneud cais am PIP, gan ddisgrifio'r broses fel cymhleth, beichus, ac, mewn llawer o achosion, gofidus.

Canfyddiadau allweddol

Ffurflenni cais PIP

178. Mae llawer o ymatebwyr yn disgrifio'r ffurflenni PIP fel rhy hir, cymhleth ac anodd eu deall heb wybodaeth arbenigol - maent yn arbennig o anodd i'w cwblhau i bobl sydd â chyflyrau gwybyddol, iechyd meddwl, niwroamrywiol, sy'n gysylltiedig â blinder neu gyfnewidiol. Maent hefyd yn adrodd bod y gofynion

hyn yn anoddach i'w bodloni i unigolion â lefelau is o lythrennedd neu nad yw Saesneg yn iaith gyntaf iddynt

"Rwy'n credu bod diffyg addysg a Saesneg fel ail iaith yn rhwystr enfawr i'r broses o wneud cais."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

179. Mae ymatebwyr yn dweud bod angen help allanol arnynt (e.e. gan aelodau o'r teulu neu elusennau) i lenwi ffurflenni, gyda rhai yn dweud na fyddent wedi gallu gwneud cais o gwbl heb gymorth. Mae'r iaith a ddefnyddir mewn ffurfiau yn aml yn cael ei ddisgrifio fel technegol, anhyblyg, ac nid yw'n adlewyrchu sut mae pobl yn disgrifio eu cyflwr yn naturiol:

"Nid yw'r ffurflen gais yn caniatáu unrhyw naws... Roeddwn i'n teimlo oherwydd hyn na allwn ehangu ar fy atebion. Roedd yn teimlo mai'r unig ffordd i fod yn llwyddiannus fyddai dweud celwydd."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Y broses PIP yn gyffredinol

180. Adroddir am amseroedd aros hir ledled y system, gan gynnwys mewn camau penderfynu cychwynnol, ailystyried ac apelio. Dywedodd ymatebwyr fod yr oedi hyn yn cyfrannu at gyfnodau estynedig o ansicrwydd ac, mewn rhai achosion, ansefydlogrwydd ariannol.

181. Mae ymatebwyr yn adrodd, lle mae penderfyniadau'n cael eu dadlau, y gall y broses ymestyn yn sylweddol, gan ofyn am ymgysylltu dro ar ôl tro ac ailgyflwyno tystiolaeth.

182. Mae ymatebwyr yn adrodd, i bobl sydd â chyflyrau lluosog, hirdymor, neu gyfyngu ar ynni, y gall cynnal ymgysylltu â'r broses fod yn flinedig yn gorfforol ac yn feddyliol, ac fe'i disgrifir yn aml fel rhywbeth sy'n gwaethygu symptomau:

"Mae'n broses hynod hir a chymhleth ddiangen, sy'n rhoi straen ychwanegol ar unigolion sydd eisoes yn agored i niwed."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

183. Mae ymatebwyr yn dweud bod llawer o bobl anabl yn cael eu gwrthod am PIP yn y cam penderfyniad cychwynnol a dim ond yn cael dyfarniad ar ôl ailystyriaeth orfodol neu dribiwnlys. Maent yn disgrifio'r broses apelio fel hir, cymhleth a llawn straen, ac yn nodi bod yr angen i symud ymlaen i'r tribiwnlys yn gosod baich gweinyddol ychwanegol ar hawlwr.

Hygyrchedd ac addasiadau rhesymol

184. Mae ymatebwyr dro ar ôl tro yn disgrifio'r cam cais cychwynnol fel anhygyrch oherwydd dibyniaeth ar gyswllt ffôn i ddechrau cais a ffurflenni cais hir, papur. Mae ymatebion yn nodi diffyg fformatau digidol neu amgen a dyddiadau cau anhyblyg. Mae sawl person anabl yn dweud eu bod wedi oedi gwneud cais am flynyddoedd, wedi rhoi'r gorau i geisiadau'n gyfan gwbl, neu wedi gofyn i eraill wneud cais ar eu rhan.

185. Mae rhai pobl anabl sy'n ymateb i'r Cais am Dystiolaeth yn dweud nad oedd yr addasiadau oedd eu hangen arnynt yn cael eu cynnig yn rhagweithiol, ac mewn rhai achosion cawsant eu hanwybyddu'n benodol, hyd yn oed pan oedd yr angen yn glir – mae ymatebwyr yn awgrymu bod addasiadau yn cael eu trin fel dewisol neu eithriadol, yn hytrach nag yn rhan annatod o broses deg:

"Gofynnais am amser ychwanegol a dulliau cyfathrebu gwahanol ond dywedwyd wrthynt nad oedd ganddynt amser ar gyfer addasiadau rhesymol."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Yr asesiad PIP

186. Mae'r asesiad PIP yn cael ei ddisgrifio fel gwrthdrawiadol a chwestiynol - mae ymatebwyr yn dweud dro ar ôl tro eu bod yn teimlo eu bod yn cael eu profi, eu barnu, neu eu "dal allan", yn hytrach na chael pobl i wrando arnynt neu eu deall:

"Roeddwn i'n teimlo fel fy mod i'n cael fy -nghroesholi, heb fy nghefnogi. Roedd pob ateb a roddais yn teimlo fel ei fod yn cael ei ddefnyddio yn fy erbyn."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

187. Yn gyffredinol, disgrifir asesiadau fel "dehumanising", "soul destroying", "humiliating", a "degrading". Mae angen disgrifio manylion personol (fel

defnyddio'r toiled, gofal personol, trallod meddyliol, neu drawma) i ddieithriaid yn cael ei ddisgrifio gan ymatebwyr fel diraddiol yn enwedig pan fydd hawlwyrr yn teimlo bod y manylion hynny'n cael eu camgynrychioli neu eu ddiystyru'n ddiweddarach.

"Mae'r broses yn dad-ddynoleiddio'r unigolyn yn llwyr ac yn gwneud iddynt deimlo fel sbwriel waeth beth fo'r canlyniad."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

"Y bobl sydd i fod i helpu i'w wneud yn waeth ddeg gwaith ac yn gwneud i mi deimlo'n ddiwerth ac yn faich yn y broses."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

188. Mae pobl anabl yn disgrifio teimloeu bod yn cael eu hisraddio i atebion ticio blwch a disgrifyddion cul nad ydynt yn adlewyrchu eu realiti – mae rhai yn dweud eu bod wedi cael eu cosbi am ymddangos yn fynegiadol, yn dawel neu'n gyfansoddedig yn ystod asesiadau, hyd yn oed pan oedd hyn yn gwrth-ddweud eu realiti o ddydd i ddydd.

189. Mae nifer fach o ymatebion (tua 5%), fodd bynnag, yn disgrifio profiad cadarnhaol gyda PIP:

"Roedd fy aseswr yn ddeallus iawn ac yn gwneud i mi deimlo'n gyfforddus yn ystod yr asesiad."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Ailasesu ac ansefydlogrwydd hirdymor

190. Mae ymatebwyr yn dweud bod ailasesu yn cael ei brofi'n gyffredin fel dychwelyd dro ar ôl tro i'r broses asesu, yn enwedig ar gyfer unigolion â chyflyrau hirdymor neu ddirywiol:

"Byddaf bob amser yn awtistig. Ni fydd y gefnogaeth sydd ei hangen arnaf yn newid. Pam mae'n rhaid i ni fynd trwy'r broses gruelling hon bob ychydig flynyddoedd?"

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

191. Mae ymatebwyr yn aml yn cwestiynu'r angen am ailasesu lle nad oes disgwyl newid ystyrion mewn cyflwr.

192. Mae ymatebwyr yn disgrifio ailasesu fel cyflwyno ansicrwydd ac aflonyddwch hir, yn hytrach na gweithredu fel mecanwaith adolygu wedi'i dargedu yn unig.

"Nid yw rhai pobl yn gwneud cais er eu bod yn gymwys ac nid yw eraill yn mynd ar drywydd ailystyried nac apelio. Mae hyn yn golygu bod y system nid yn unig yn methu â chyflawni ond hefyd yn cyfyngu mynediad at gymorth yn y lle cyntaf."

Sefydliad Polisi Arian ac Iechyd Meddwl, mewn ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Llai o allu i ymgysylltu a datgysylltiad posibl

193. Dywed ymatebwyr y gall gofynion cronol y broses leihau gallu unigolion i ymgysylltu'n effeithiol. Mae pobl anabl yn disgrifio sefyllfaoedd lle nad ydynt yn gallu llywio'r system neu'n dewis peidio â herio penderfyniadau oherwydd straen, blinder, neu ddiffyg cymorth.

194. Mae ymatebwyr yn awgrymu bod hyn yn cyflwyno risg bod canlyniadau'n cael eu dylanwadu nid yn unig gan gymhwysedd, ond gan y gallu i ymgysylltu â'r broses. Mae ymatebion yn dangos bod y broses o wneud cais am PIP yn cael ei brofi yn gynyddol heriol ac, mewn rhai achosion, niweidiol, gyda chylchoedd ymgysylltu dro ar ôl tro yn atgyfnerthu'r effeithiau hyn dros amser.

Mae ymatebwyr i'r Cais am Dystiolaeth yn nodi bod canlyniadau yn cael eu dylanwadu nid yn unig gan gymhwysedd, ond gan y gallu i ymgysylltu â'r system ei hun, gan greu deinameg lle gall y rhai sydd â'r angen mwyaf wynebu'r rhwystrau mwyaf i fynediad.

5.3.4 Thema pedwar: Newid Cyd-destun

Trosolwg

195. Mae'r ymatebion a dderbyniwyd yn adlewyrchu cyd-destun newidiol lle mae'r system PIP yn gweithredu, gan gynnwys patrymau anabledd sy'n esblygu, cymhlethdod cynyddol mewn proffiliau hawlwr, a rhyngweithio cynyddol â systemau a gwasanaethau eraill.

Canfyddiadau Allweddol

Newidiadau mewn iechyd

196. Un o'r newidiadau amlycaf a adroddwyd gan ymatebwyr yw'r cynnydd yn nifer achosion o anabledd, yn enwedig mewn perthynas â chyflyrau iechyd meddwl, niwroamrywiaeth, a salwch sy'n cyfyngu ar ynni. Mae ymatebion yn aml yn cysylltu hyn â mwy o gydnabyddiaeth a diagnosis o gyflyrau oedd wedi cael eu tan-adnabod yn flaenorol, ac â gyrwyr strwythurol, gan gynnwys effeithiau iechyd hirdymor COVID-19, lefelau cynyddol o salwch cronig a phwysau ar y GIG.

197. Mae nifer fach o ymatebwyr (2%) yn awgrymu y gellir priodoli'r nifer cynyddol o gyflyrau iechyd meddwl, yn enwedig ymhlith pobl ifanc, i orliwio neu or-ddiagnosis.

"Gormod o bobl yn gwneud cais am yr hyn y byddwn i'n ei alw'n broblemau gorbryder bob dydd."

- Unigolyn sy'n ymateb i gais am dystiolaeth Adolygiad Timms

Newidiadau mewn cymdeithas

198. Mae ymatebwyr hefyd yn pwysleisio effaith newidiadau economaidd a chymdeithasol ehangach, yn enwedig yr argyfwng costau byw. Mae ymatebion yn awgrymu bod y gofynion ariannol sy'n gysylltiedig ag anabledd wedi cynyddu'n sylweddol ers 2013, gyda chostau uwch ar gyfer ynni, trafndiaeth, bwyd a gofal. Yn y cyd-destun hwn, disgrifir PIP fel amsugno pwysau o bob rhan o'r system, ond heb addasiad cyfatebol yn ei ddyluniad na'i werth, gyda llawer o ymatebwyr yn codi pryderon am ei gynaliadwyedd a'i ddigonolrwydd.

Newidiadau yn y farchnad lafur

199. Mae newidiadau yn y gweithle a'r farchnad lafur hefyd yn dod i'r amlwg fel thema allweddol:

"Yn dilyn covid, roedd gweithio gartref yn eang ac yn gwella ansawdd bywyd pobl anabl di-ri."

- Unigolyn sy'n ymateb i Gais am Dystiolaeth Adolygiad Timms

200. Er bod ymatebwyr yn cydnabod bod datblygiadau fel gweithio o bell a hyblyg wedi creu cyfleoedd newydd i rai pobl anabl, mae rhai yn awgrymu nad yw'r newidiadau hyn wedi dileu rhwystrau strwythurol i gyflogaeth. Yn hytrach, mae ymatebwyr yn disgrifio marchnad lafur fwy tameidiog a heriol, gyda mwy o ddibyniaeth ar ryngweithio digidol, canolbwyntio parhaus a hunanreoli, y cyfan ohonynt, yn ôl y sôn, a all roi pobl sydd â chyflyrau penodol dan anfantais.

Nid yw PIP wedi cadw i fyny â'r cyd-destun newidiol

201. Mae ymatebwyr yn tynnu sylw at nad yw'r meini prawf cymhwysedd PIP presennol wedi cadw i fyny â'r newidiadau ehangach hyn, yn enwedig mewn perthynas â sut mae anabledd yn cael ei ddeall. Mae cytundeb eang o fewn ymatebion bod anabledd modern yn fwy tebygol o gynnwys cyflyrau cyfnewidiol a llai gweladwy, ond mae'r model asesu yn parhau i ganolbwyntio ar ddisgrifiadau deuaidd o angen.

"Ers 2013, bu newidiadau sylweddol mewn cymdeithas, gan gynnwys mwy o gydnabyddiaeth o gyflyrau iechyd meddwl... costau byw cynyddol a phwysau ariannol. Er gwaethaf hyn, nid yw PIP wedi addasu'n llawn i adlewyrchu'r newidiadau hyn."

- Unigolyn sy'n ymateb i Gais am Dystiolaeth Adolygiad Timms

202. Yn olaf, mae'r ymatebion i'r Cais am Dystiolaeth yn tanlinellu bod PIP bellach yn gweithredu mewn amgylchedd ehangach o graffu cyhoeddus a gwleidyddol uwch, gyda rhai ymatebwyr yn sôn am fwy o stigma a naratifau negyddol ynghylch anabledd gan gynnwys camddefnyddio a thwyll o fewn y system budd-daliadau PIP. Mae ymatebwyr yn awgrymu bod y system wedi dod yn fwyfwy canolbwyntio ar reoli a gwirio yn hytrach na chymorth.

5.3.5 Beth mae'r ymatebion yn ei ddweud wrthym am y system gyfan

203. Ar draws gwahanol grwpiau o ymatebwyr, mae neges gyson yn dod i'r amlwg: mae profiadau pobl anabl o'r system PIP yn cael eu siapio gan nifer fach o

heriau ailadroddus a rhyng-gysylltiedig, yn hytrach na materion unigol neu ynysig.

204. Codwyd yr un materion gan wahanol grwpiau o ymatebwyr i'r Cais am Dystiolaeth, sy'n awgrymu nad yw'r problemau wedi'u hynysu ond yn adlewyrchu materion ehangach yn y system.
205. Yn nodedig, mae tua 45% o'r ymatebwyr yn sôn am yr angen i ddiwygio'r broses PIP, boed hynny'n diwygio'r asesiad PIP, symleiddio'r broses, neu gael mwy o gysondeb yn hyd y dyfarniadau.

Negeseuon a nodwyd ar draws pwyntiau rhyngweithio allweddol yn y system

206. Neges gyson a nodwyd ar draws ymatebion yw nad yw materion a brofwyd ar y pwynt asesu bob amser yn cael eu datrys, ond yn hytrach yn arwain at ryngweithio pellach ac ailadroddus â'r system PIP.
207. Mae pobl anabl yn aml yn disgrifio sut efallai na fydd asesiad cychwynnol yn cyfleu eu hanghenion yn llawn, gan arwain at benderfyniad nad yw'n adlewyrchu eu hamgylchiadau. Gall hyn arwain at angen herio'r penderfyniad – y cam cyntaf yw ailystyried gorfodol, lle mae Rheolwr Achos DWP yn adolygu'r penderfyniad gwreiddiol. Os nad yw'r unigolyn yn fodlon â chanlyniad yr ailystyriaeth orfodol, gallant apelio i Wasanaethau Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi (HMCTS). Wrth wneud hynny, mae unigolion yn adrodd eu bod yn aml yn mynd i mewn i broses sy'n hir ei natur ac efallai y bydd angen i'r unigolyn gyflwyno tystiolaeth ychwanegol.
208. Ar yr un pryd, mae ymatebwyr yn disgrifio sut y gall ymgysylltu dro ar ôl tro â'r broses, yn enwedig lle mae'n cynnwys ailasesu, ansicrwydd, neu'r angen i ddarparu tystiolaeth dro ar ôl tro, effeithio ar eu lles. Mae hyn yn cynnwys mwy o straen, gorbryder, ac, i rai, llai o allu i barhau i ymgysylltu'n llawn â'r broses.

Materion a godwyd yn llai aml, ond lle'r oedd effaith sylweddol ar unigolion

209. Yn ogystal â materion cyffredin, nodwyd rhai materion llai aml ond ag effaith sylweddol iawn. Mae'r rhain yn cynnwys:
- trallod seicolegol difrifol sy'n gysylltiedig â rhyngweithio â'r system PIP.
 - caledi ariannol lle bu oedi sylweddol wrth gael y penderfyniad cywir, h.y. yn dilyn proses ailystyried neu apelio orfodol hir.
 - tanadrodd neu guddio angen mewn rhai grwpiau, e.e. unigolion awtistig sy'n gwasgu stimming a sgriptio atebion i ymddangos yn niwrotypaidd.
 - heriau cydlynu rhwng systemau sy'n ofynnol ar gyfer casglu a rhannu tystiolaeth, fel GIG a DWP.

210. Mae lleiafrif o ymatebion (tua 10%) yn codi pryderon ynglŷn â thwyll neu gamddefnydd. O fewn y grŵp hwn, mae 4 o bob 10 ymateb yn mynegi cefnogaeth lawn i ddyluniad y system bresennol, gan nodi nad yw pryderon am gamddefnyddio o reidrwydd yn cyfateb i gymeradwyo prosesau presennol.

6. Tystiolaeth arall yr ydym wedi'i chlywed

6.1. Cyflwyniad

211. Mae'n bwysig i'r Adolygiad fod meddylfryd y grŵp llywio yn cael ei lywio gan dystiolaeth o ystod eang o ffynonellau. Er mwyn cefnogi hyn, ac fel man cychwyn, darparwyd pecyn o dystiolaeth bresennol a luniwyd gan y DWP i'r grŵp llywio. Mae Pecyn Tystiolaeth DWP, sydd wedi'i gynnwys yn llawn yn Atodiad B, yn cyfuno data gweinyddol DWP, arolygon cenedlaethol, ymchwil gymdeithasol a gomisiynwyd, dadansoddiad academaidd a melinau trafod, tystiolaeth y sector gwirfoddol a data agweddau'r cyhoedd i ddarparu sylfaen dystiolaeth gyflawn ar dueddiadau, profiadau ac effeithiau PIP. Nid yw'r dystiolaeth, er ei bod yn helaeth, wedi'i fwriadu i wasanaethu fel un ffynhonnell o'r gwir, ond fel man cychwyn y gall y grŵp llywio nodi bylchau a meysydd ar gyfer casglu tystiolaeth bellach. Mae'r grŵp llywio yn gallu herio naratif Pecyn Tystiolaeth DWP ac mae wedi bod yn ychwanegu ymchwil a dadansoddiad o ystod o ffynonellau at sylfaen dystiolaeth yr Adolygiad.

6.2. Crynodeb o'r pecyn tystiolaeth

212. Mae tystiolaeth arolwg yn dangos bod anabledd hunan-adroddedig ymhlith oedolion oedran gweithio wedi bod yn cynyddu ers blynyddoedd, gyda thwf yn cyflymu o amgylch y cyfnod COVID-19²². Mae cyflyrau iechyd meddwl bellach yn ffurfio cyfran uwch o'r anabledd a adroddwyd (gan godi 10 pwynt canran o tua 34% yn 2013/14 i bron i 44% ddegawd yn ddiweddarach), ac mae adrodd am gyflyrau niwroddatblygiadol fel awtistiaeth wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf²³. Mae'r ffactorau all fod yn cyfrannu at hyn yn cynnwys COVID-19 a'r effaith ar y galw am wasanaethau'r GIG, heneiddio poblogaeth, gwaethygu iechyd ar gyfer oedran/rhyw penodol, mwy o gydnabyddiaeth o iechyd meddwl a chyflyrau niwroddatblygiadol ynghyd â newidiadau mewn rhai

²² Labour Force Survey; Family Resources Survey; Resolution Foundation

²³ <https://www.gov.uk/government/statistics/the-employment-of-disabled-people-2025>

meini prawf diagnostig, a dylanwadau ehangach sy'n effeithio ar a yw pobl yn uniaethu fel anabl, er na ellir gwahanu'r ffactorau hyn yn lân.

213. Mae llwythi achosion a gwariant budd-daliadau anabledd oedran gweithio wedi cynyddu'n raddol ers y 1970au, gyda thwf amlwg cyflymach yn y 2020au y disgwylir iddo barhau o leiaf am y blynyddoedd nesaf. Yn 2024/25, gwariodd DWP £24 biliwn ar dderbynwyr oedran gweithio, gan gefnogi 2.9 miliwn o bobl ar PIP a 160,000 o bobl o oedran gweithio sy'n dal i gael DLA²⁴. Mae gwariant wedi codi nid yn unig mewn arian parod a phrisiau 2026/27 ond hefyd mewn perthynas â'r economi a gwariant cyffredinol y Llywodraeth, ac ar gyfradd gyflymach na'r twf yn nifer y bobl o oedran gweithio a'r twf yn nifer y bobl anabl. Mae hyn wedi digwydd ochr yn ochr â gostyngiad mewn gwariant ar fudd-daliadau lles oedran gweithio eraill, pan fesurir mewn canran o nhermau CMC. Mae'r twf diweddar yn adlewyrchu cynnydd ar ôl y pandemig mewn hawliadau/dyfarniadau newydd a llai o bobl sy'n gadael y budd-dal, sy'n gysylltiedig yn rhannol â llai o gapasiti adolygu asesiadau; hyd yn oed os bydd dyfarniadau newydd yn gostwng, mae cyfraddau ymadael isel yn golygu llwyth achosion a chostau yn parhau i godi.
214. Dyfynnir ffactorau lluosog, sy'n gorgyffwrdd fel gyrwyr credadwy o gyfraddau uwch o hawliadau ers y pandemig: effeithiau uniongyrchol ac anuniongyrchol COVID-19 ar iechyd (gan gynnwys effeithiau ar weithgarwch corfforol, cysylltiad cymdeithasol a phryder), mwy o gydnabyddiaeth glinigol ac ymwybyddiaeth y cyhoedd o anabledd, a phwysau costau byw sy'n cynyddu angen ariannol ac atgyfeirio at fudd-daliadau. Mae tystiolaeth gymysg ar yr effaith y mae capasiti'r GIG a rhestrau aros hirach wedi'u cael ar lefel gyfanredol newidiadau iechyd, fodd bynnag, mae'r OBR wedi awgrymu y byddai gwelliannau yn rhestrau aros y GIG yn unig yn cael effaith gyfyngedig ar anweithgarwch economaidd oedran gweithio ac unrhyw gynnydd posibl o ran cael budd-daliadau.²⁵
215. Mae nodweddion hawlwr yn amrywio yn ôl oedran, rhyw, cyflwr a lleoliad. Yn gyffredinol, mae'r derbyniad yn cynyddu gydag oedran (i dros 12% ar gyfer 60–64 oed), er bod gan bobl ifanc 16–19 oed dderbyniad uwch na phobl yn eu ugeiniau; mae menywod yn fwy tebygol o gael PIP / DLA o'u tridegau ymlaen, tra bod dynion yn fwy tebygol o'i dderbyn o dan 30 oed²⁶. Mae prif gylfyrâu ar gyfer ceisiadau yn symud o gyflyrau niwro-ddatblygiadol mewn oedrannau iau (gydag awtistiaeth/ADHD yn dominyddu ymhlith pobl ifanc 16-19 oed) i gyflyrau cyhyrsgerbydol mewn oedrannau hŷn, tra bod gorbryder/iselder fel eu prif gyflwr yn cyrraedd uchafbwynt i'r rhai yn eu tridegau. Yn ddaearyddol, mae'r derbyniad uchaf yng Nghymru a'r Gogledd Ddwyrain, yn uwch na'r cyfartaledd

²⁴ [Benefit expenditure and caseload tables 2026 - GOV.UK](#), tabl 4ii

²⁵ [Fiscal risks and sustainability – July 2023 - Office for Budget Responsibility](#)

yng Ngogledd-orllewin, Swydd Efrog a Chanolbarth Lloegr, ac yn is yn Llundain a llawer o'r De; mae tua un rhan o bump o hawlwyf PIP oedran gweithio mewn gwaith, ac mae llawer hefyd yn cael Credyd Cynhwysol neu Lwfans Cyflogaeth a Chymorth.

216. Mae PIP yn cael ei ystyried fel cefnogaeth hanfodol i bobl anabl. Mae tystiolaeth yn awgrymu bod incwm PIP yn helpu pobl i dalu costau sy'n gysylltiedig ag anabledd ac yn gwella lles a byw'n annibynnol pobl (er enghraifft trwy gymorth symudedd). Er bod PIP yn galluogi llawer o bobl i aros yn y gwaith, er enghraifft trwy dalu am addasiadau sy'n helpu pobl i weithio, mae dwy astudiaeth effaith, un a gynhaliwyd gan academyddion ac un arall gan y Llywodraeth, yn dangos ei bod yn debygol bod derbyniad PIP hefyd yn lleihau cyflogaeth yn gyffredinol, er bod hyn ar lefel isel²⁷ o'i gymharu ag enghreifftiau rhyngwladol. Mae ymchwil arall yn dangos bod rhai o bobl ar PIP yn ofni cymryd rhan, naill ai mewn gweithgareddau corfforol neu gyflogaeth, gan y gellid ystyried hyn fel tystiolaeth bod eu gallu swyddogaethol wedi gwella.
217. Yn fwy cyffredinol, mae pobl anabl yn wynebu ystod eang o rwystrau a all effeithio ar bob agwedd ar eu bywydau, boed yn ymarferol, ariannol, cymdeithasol neu emosiynol. Gall y diffyg dealltwriaeth, sy'n aml wedi'i ddylanwadu gan naratifau cyfryngau, profiadau personol, neu straeon a rennir gan eraill, achosi effaith emosiynol sylweddol yn enwedig i bobl anabl, fel cywilydd ac ofn barnu. Er bod cefnogaeth gyhoeddus ar gyfer gwariant ar fudd-daliadau anabledd bob amser wedi bod yn uwch na chymorth i dderbynwyr budd-daliadau oedran gweithio eraill fel pobl ddi-waith, bu gostyngiad cymharol mewn cymorth ers 2017²⁸. Yn 2024 roedd barn y cyhoedd ar y broses o wneud cais am fudd-daliadau anabledd wedi'i rhannu'n gyfartal, gyda 29 y cant o'r ymatebwyr yn teimlo ei bod yn 'rhy hawd', 29 y cant yn teimlo ei fod yn 'rhy anodd' a 35 y cant yn ymateb eu bod yn ystyried bod gwneud cais am fudd-daliadau anabledd yn 'ddim rhy hawdd nac yn rhy anodd'.²⁹
218. Mae adrannau 6 ac 8 o'r Pecyn Tystiolaeth DWP (Atodiad B) yn cynnwys rhywfaint o wybodaeth fel man cychwyn ar brofiadau o wneud cais am PIP a'r effaith y mae cael PIP yn ei chael ar fywydau pobl anabl.
219. Mae'r dystiolaeth hon yn dangos bod ymddiriedaeth yn yr asesiad PIP yn isel; mae pryderon ynghylch cysondeb, tryloywder, ac a oes gan aseswyr yr arbenigedd cywir neu'r ymwybyddiaeth o brofiad byw. Adroddwyd bod pobl yn teimlo bod yn rhaid iddynt gynrychioli eu 'diwrnod gwaethaf' yn eu ceisiadau

²⁷ Paragraffau 8.10-8.26 pecyn tystiolaeth DWP

²⁸ [BSA 40: Poverty](#)

²⁹ [BSA 42 | Repairing Britain | National Centre for Social Research](#)

PIP³⁰ ac mae'r grŵp llywio yn gwybod y gall y cyfnod sy'n arwain at adolygiadau dyfarnu achosi teimladau o straen a phryder.

220. Mae boddhad derbynwyr â PIP yn is nag ar gyfer llawer o wasanaethau DWP eraill, gyda phwyntiau pwysau allweddol yn cynnwys y ffurflen gais straen a chasglu tystiolaeth (yn enwedig ar gyfer iechyd meddwl, niwro-ddatblygiadol a chyflyrau cyfnewidiol), y profiad asesu, a siom neu rwystredigaeth pan fydd penderfyniadau'n teimlo'n anghywir. Yn 2024/25 roedd boddhad â PIP yn 82 y cant o'i gymharu ag 87 y cant ar gyfer holl fudd-daliadau DWP.³¹

6.3. Y dull ehangach o dystiolaeth

221. Mae'r darlun tystiolaeth bob amser yn esblygu, gydag ymchwil newydd yn cael ei ddwyn i sylw'r Adolygiad, aelodau unigol o'r grŵp llywio yn dod ag ymchwil ehangach i'r grŵp ei ystyried, data presennol yn cael ei ddadansoddi mewn ffyrdd newydd, a phrosiectau casglu tystiolaeth yn cael eu cynnal yn benodol ar gyfer llywio'r Adolygiad. Mae'r Adolygiad wedi ymrwymo i gymryd persbectif eang ar dystiolaeth berthnasol. Mae gan bob ffynhonnell dystiolaeth ei hansicrwydd a'i bylchau, a bydd yr Adolygiad yn cydnabod cyfyngiadau'r rhai a ddefnyddir. Lle mae'r darlun yn aneglur, neu o bosibl yn wrthgyferbyniol, bydd yr Adolygiad yn glir am yr amwysedd hynny.

7. Y cynllun gwaith

7.1. Cyflwyniad

222. Er mwyn bwrw ymlaen â gwaith yr Adolygiad, mae'r grŵp llywio wedi cytuno ar gynllun gwaith sy'n nodi sut y bydd y grŵp llywio yn goruchwyllo ac yn cyd-gynhyrchu'r Adolygiad drwy raglen strwythuredig o gasglu tystiolaeth ac ymgysylltu. Mae'r cynllun gwaith yn ddogfen fyw sy'n destun datblygiad parhaus wrth i'r Adolygiad fynd rhagddo. Ei bwrpas yw cefnogi'r grŵp llywio i osod y cyfeiriad strategol a sicrhau bod yr Adolygiad yn cyflawni lefel uchelgais y grŵp.

223. Mae'r grŵp llywio yn gyfrifol am osod cyfeiriad strategol yr Adolygiad ac fe'i cefnogir gan DWP a PSC ar gyflawni gweithredol y gweithgareddau a nodir yn y

³⁰ [Experiences of PIP applicants who received zero points at assessment - GOV.UK](#)

³¹ [DWP Customer Experience Survey, Benefit Customers 2024 to 2025 - GOV.UK](#) [ffigur 1 a ffigur 5]

cynllun gwaith. Mae WECIL, mewn partneriaeth â'r PSC, hefyd yn cynghori ar sut i sicrhau bod y gweithgareddau hyn yn hygyrch ac yn gynhwysol i bobl anabl.

224. Mae'r adran ganlynol yn nodi trosolwg o'r cynllun gwaith, gan gynnwys sut y bydd gweithgarwch tystiolaeth ac ymgysylltu yn cael eu bwrw ymlaen i gefnogi'r gwaith o ddatblygu argymhellion.

7.2. Crynodeb o'r cynllun gwaith

225. Mae'r cynllun gwaith yn seiliedig ar 'ffyrdd o weithio' y grŵp llywio y cytunwyd arnynt, ffactorau llwyddiant hanfodol, y pedair thema a nodwyd gan y grŵp fel meysydd i ganolbwyntio arnynt, a dewisiadau'r grŵp llywio ar gyfer dulliau casglu tystiolaeth ac ymgysylltu. Mae'r cynllun gwaith yn nodi sut y bydd y grŵp yn bwrw ymlaen â gweithgarwch tystiolaeth ac ymgysylltu i lunio dealltwriaeth yr Adolygiad o'r problemau gyda PIP yn ogystal ag argymhellion a/neu atebion ar gyfer yr hyn y gellid ei wneud yn wahanol. Mae hefyd yn nodi sut y bydd y grŵp llywio yn siapio'r dulliau a sut mae mewnwelediadau yn cael eu bwydo'n ôl.
226. Mae'r cynllun gwaith hefyd yn nodi ffyrdd o weithio y cytunwyd arnynt i gefnogi cyd-gynhyrchu rhwng cyfarfodydd. Mae'r rhain yn cynnwys sesiynau i archwilio pynciau o ddiddordeb, cyfarfodydd paratoadol, sesiynau dysgu ar bynciau penodol a chyfarfodydd diweddarau rheolaidd. Mae gweithgorau llai hefyd wedi'u sefydlu i fwrw ymlaen â llinynnau penodol o waith. Mae'r cynllun gwaith yn pwysleisio hygyrchedd, rhannu deunyddiau ymlaen llaw, defnyddio dogfennau byw a rhannu perchnogaeth o'r broses meddwl, gan sicrhau sut mae'r grŵp llywio yn siapio'r broses a chanlyniadau'r Adolygiad.
227. Mae'r amserlenni ar gyfer yr Adolygiad wedi'u pennu i raddau helaeth gan ei Gylch Gorchwyl - mae'r cynllun gwaith yn adeiladu ar yr amserlen i drefnu gweithgarwch y grŵp llywio yn bedwar cam allweddol:
- Cam 1 (Gwanwyn):** Archwilio tystiolaeth
 - Cam 2 (Haf):** Datblygu argymhellion
 - Cam 3 (Hydref):** Profi a mireinio argymhellion
228. Mae'r cynllun yn sicrhau bod tystiolaeth yn llifo i gyfarfodydd grŵp llywio mewn camau, gan alluogi adnabod y problemau gyda PIP yn gynnar, datblygu atebion a phrofi strwythuredig argymhellion sy'n dod i'r amlwg cyn iddynt gael eu cwblhau. Fodd bynnag, mae gan y grŵp llywio fynediad at yr holl dystiolaeth ar y cam cynharaf posibl i ganiatáu cwestiynau ac archwilio unigol.

7.3. Y dull o gasglu tystiolaeth ac ymgysylltu

229. Casglu tystiolaeth ac ymgysylltu yw sylfaen y broses Adolygu, gan sicrhau y gall y grŵp llywio ddatblygu argymhellion cryf am ddyfodol PIP. Mae'r Adolygiad yn tynnu tystiolaeth a mewnwleidiad o ystod o ffynonellau o'r dechrau hyd at ddiwedd y broses. Bydd hyn yn cefnogi gwaith y grŵp llywio i ddeall y problemau gyda PIP, yn ogystal â phrofi, mireinio a chwblhau argymhellion.

230. Mae'r grŵp llywio wedi bod yn glir bod yn rhaid i'r dystiolaeth a'r strategaeth ymgysylltu fod wedi'i wreiddio mewn data ac ymchwil ansoddol a meintiol o ansawdd uchel presennol o ystod o ffynonellau ac, fel y bo'n briodol, gan ymchwil newydd, o ansawdd uchel. Rhaid i'r Adolygiad gael cynnig cyffredinol clir ar gyfer cyfranogiad sy'n golygu y gall unrhyw un sydd eisiau cyfrannu (yn seiliedig ar eu profiad neu eu harbenigedd) wneud hynny mewn ffordd ystyrlon a hygyrch a rhaid bod strategaeth glir ar gyfer ymgysylltu â grwpiau blaenoriaeth, gan gynnwys y rhai sy'n ymwneud yn llai aml.

231. Er mwyn cyflawni'r uchelgeisiau hyn a sicrhau bod y dull cyffredinol yn gredadwy, yn gadarn ac wedi'i seilio ar egwyddorion cyd-gynhyrchu, mae cymysgedd o ffynonellau a dulliau yn hanfodol. Felly, mae'r cynllun gwaith yn cynnig chwe llinyn gwahanol o weithgarwch tystiolaeth ac ymgysylltu:

- 1) **Data ac ymchwil presennol** – Adolygiad o ymchwil ansoddol a meintiol presennol, gan gynnwys gan y sector anabledd, arbenigwyr, a'r Llywodraeth. Nod hyn yw sicrhau bod yr Adolygiad wedi'i seilio ar dystiolaeth sy'n bodoli eisoes a bod dealltwriaeth y grŵp llywio o'r problemau gyda PIP yn adeiladu o sylfaen dystiolaeth ansoddol a meintiol eang, o ansawdd uchel. Mae'r DWP wedi dechrau drwy grynhoi'r dystiolaeth bresennol, o ystod o ffynonellau gan gynnwys ymchwil allanol, y mae'n ymwybodol ohoni ar gyfer pob thema, ac wedi cyflwyno'r dystiolaeth hon drwy sesiynau cyn-ddarllen a galw heibio – mae hyn yn cynnwys Pecyn Tystiolaeth y DWP sydd ynghlwm wrth Atodiad B. Mae aelodau'r grŵp llywio wedi bod yn ychwanegu ymchwil pellach at y sylfaen dystiolaeth drwy gydol yr Adolygiad.
- 2) **Ymchwil arolwg meintiol newydd** – Arolwg meintiol cynrychioliadol newydd a gyflwynwyd gan NatCen. Mae gan y DWP gyllideb wedi'i neilltuo ar gyfer ymchwil - o wanwyn 2025 ymlaen mae'r adran wedi cael contract galw i ffwrdd gyda'r Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Ymchwil Gymdeithasol (NatCen) sy'n galluogi ymchwil newydd i gael ei gomisiynu yn effeithlon ac yn gyflym. Dewiswyd NatCen ar gyfer y contract hwn oherwydd ei arbenigedd ymchwil gymdeithasol ac ymddygiadol helaeth, ac mae'n fedrus i gynnal ymchwil gyda phobl anabl i gyflawni safonau cadarn sy'n ofynnol yn y Llywodraeth. Mae'r arolwg newydd hwn yn cyflwyno cyfle i ddal ystod eang a

chynrychioliadol o fewnwelediadau meintiol ar feysydd nad ydynt wedi'u cwmpasu gan ffynonellau presennol. Ar ôl cau, bydd ymatebion yn cael eu dadansoddi'n annibynnol gan NatCen a'u rhannu yn ôl gyda'r grŵp llywio.

- 3) **Cais am Dystiolaeth** – Cais eang am dystiolaeth a ddaeth i ben ar 28 Mai 2026, gan wahodd mewnwelediad ac adborth ar set agored o gwestiynau, wedi'u siapio o amgylch pob thema, yn ogystal â'r Cylch Gorchwyl ar gyfer yr Adolygiad. Roedd y Cais am Dystiolaeth yn gyfle agored i unrhyw un gyfrannu ac yn dal ystod eang o fewnwelediadau ansoddol. Gwnaed y broses yn hygyrch drwy sicrhau bod y Cais am Dystiolaeth yn cael ei chyhoeddi mewn amrywiaeth o fersiynau hygyrch gan gynnwys Braille, Iaith Arwyddion Prydain (BSL), Cymraeg, print bras, Hawdd ei Ddarllen, fersiwn sain a gellir eu hygyrch ar y we. Derbyniwyd ymatebion mewn amrywiaeth o fformatau gan gynnwys drwy ffurflen ar-lein ddiennw, drwy'r post ac drwy e-bost. Roedd cyfeiriad e-bost pwrpasol hefyd i ddefnyddwyr BSL ymateb trwy anfon eu hymateb fel fideo wedi'i lofnodi. Dadansoddwyd ymatebion gan y DWP a'u rhannu yn ôl gyda'r grŵp llywio yn ôl thema. Roedd aelodau'r grŵp llywio hefyd yn gallu cael mynediad at yr holl gyflwyniadau o ddechrau'r Cais am Dystiolaeth.
- 4) **'Pecyn Gweithdy Parod'** - Set o adnoddau a ddatblygwyd gan y grŵp llywio y gall pobl neu sefydliadau eu defnyddio i gyflwyno gweithdai eu hunain. Lansiodd hwn ar 8 Mehefin 2026 ac mae'n cau ar 17 Gorffennaf 2026 – mae'n gyfle pwysig i gasglu mewnwelediadau ansoddol mwy manwl ar brofiad byw pobl o anabledd a PIP gyda lledaeniad daearyddol eang, yn enwedig drwy DDPOs, elusennau anabledd, iechyd a chymunedol i helpu i gyrraedd cymunedau lleiafrifol. Er mwyn helpu i sicrhau cyrhaeddiad eang a chyfranogiad gan gymunedau clywi'r llai ganddynt, bydd hyd at 50 o sefydliadau yn cael eu cefnogi gyda chyllid i helpu i dalu cost cynnal gweithdai hygyrch. Mae'r sefydliadau hyn wedi cael eu dewis gan y grŵp llywio ac wedi cysylltu â nhw'n rhagweithiol gan y DWP, ac maent yn cynrychioli ystod o wahanol gyflyrau, nodweddion gwarchodedig a daearyddiaethau.

Bydd mewnwelediadau yn cael eu dadansoddi gan y PSC a'r DWP a'u rhannu yn ôl gyda'r grŵp llywio mewn fformat safonol.

- 5) **Sesiynau tystiolaeth gydag arbenigwyr** – Sesiynau â ffocws gyda phobl sydd â phrofiad byw o anabledd, a/neu arbenigedd proffesiynol perthnasol (e.e. grwpiau penodol, rhanddeiliaid allweddol a'r Llywodraeth). Bydd hyn yn caniatáu ymgysylltu â unigolion ar feysydd ffocws ac arbenigedd penodol. Bydd y gwaith hwn yn seiliedig ar atebion. Bydd aelodau'r grŵp llywio yn darparu cyfeiriad strategol ar bwy yr hoffent glywed ganddynt a bydd y DWP yn cefnogi trefnu'r sesiynau hyn.

6) **'Gweithdai Argymhellion Llunio Adolygiad Timms'** - Cymysgedd o ddigwyddiadau personol a rhithwir ledled y wlad, yn ddiweddarach yn y broses, yn canolbwyntio ar brofi atebion a mireinio argymhellion. Mae'r Adolygiad yn disgwyl i'r rhain gael eu cefnogi gan hwyluswyr profiad byw WECIL. Bydd y digwyddiadau yn caniatáu ymgysylltu â ffocws ar argymhellion gyda grwpiau amrywiol ar draws lledaeniad daearyddol eang. Bydd aelodau'r grŵp llywio yn penderfynu beth yr hoffent ei brofi a bydd mewnwelediadau yn cael eu cipio gan hwyluswyr PSC y sesiynau hyn a'u rhannu yn ôl gyda'r grŵp. Cyfeirir at y rhain yn flaenorol fel 'digwyddiadau trafodol'. Wrth i'r grŵp llywio ddechrau eu dylunio, maent wedi galw'r digwyddiadau yn 'Gweithdai Argymhellion Llunio' i ddarparu enw clir, cynnes a hygyrch i'r bobl sy'n cymryd rhan. Nid yw pwrpas a bwriad y digwyddiadau hyn wedi newid.

232. Mae'r llinynnau hyn yn cyfuno cyfleoedd cyffredinol ar gyfer mewnbwn gyda grwpiau wedi'u targedu, yn fanwl o grwpiau blaenoriaeth a nas clywir yn aml.. Mae pob llinyn yn nodi pa dystiolaeth fydd yn cael ei chasglu, sut y bydd cyfyngiadau tegwch a hygyrchedd yn cael eu datrys, a sut y bydd mewnwelediadau yn cael eu rhannu yn ôl gyda'r grŵp llywio i lywio meddwl ar y cyd.

Ffactorau llwyddiant critigol

233. Er mwyn sicrhau bod gweithgarwch tystiolaeth ac ymgysylltu yn cefnogi datblygu a mireinio argymhellion mewn ffordd ystyrlon, mae'r grŵp llywio wedi cytuno ar y ffactorau llwyddiant hanfodol canlynol i ategu'r strategaeth:

1. **Cyrraedd yn eang a gwrando'n ddwfn.** Ymgysylltu â phrofiad byw a byw amrywiol ar draws pob daearyddiaeth, gan ddefnyddio partneriaethau a rhwydweithiau i ehangu cyrraedd a sicrhau cynrychiolaeth - hyrwyddo "Dim byd amdanom ni hebom ni".
2. **Hyrwyddo cydraddoldeb, hygyrchedd a chroesdoriad.** Dylunio cyfleoedd cynhwysol fel y gall pobl gyfrannu mewn ffyrdd sy'n gweithio iddynt, gan ddileu rhwystrau a sicrhau bod lleisiau llai ymgysylltiedig yn cael eu cynnwys.
3. **Anrhydeddu asiantaeth pobl.** Cynnwys dim ond y rhai sy'n rhoi caniatâd gwybodus, trin cyfraniadau yn ofalus, a dangos yn glir sut mae mewnbwn yn siapio'r Adolygiad.
4. **Ymrwymo i drylwyredd a thryloywder.** Holwch yr hyn nad yw'n gweithio, profi straen argymhellion, cipio gwersi a ddysgwyd a chadw meddwl yn weladwy i gefnogi uniondeb cyd-gynhyrchu.

5. **Darparu gwerth a dichonoldeb.** Sicrhau bod dulliau'n gymesur, yn gost-
effeithiol, yn ymarferol, yn gynaliadwy i gyfranogwyr ac aelodau'r grŵp
llywio, ac osgoi dyblygu.

234. Gyda'i gilydd, mae'r rhain yn gweithredu fel "seren y gogledd" ar gyfer sut mae
tystiolaeth yn cael ei chasglu, ei dadansoddi, ei rhannu a'i defnyddio trwy gydol
yr Adolygiad. Bydd y gweithgor Gwerthuso yn cadw'r strategaeth dystiolaeth ac
ymgysylltu dan adolygiad, gan ei mesur yn erbyn ffactorau llwyddiant hanfodol y
grŵp llywio.

7.4. Gweithgorau

235. Fel rhan o'i gynllun gwaith, cytunodd y grŵp llywio i sefydlu gweithgorau i
ddarparu gofod ffocws i symud ymlaen â meddwl manwl ar elfennau penodol o'r
Adolygiad. Mae'r gweithgorau yn galluogi sylw parhaus, cyfraniad arbenigol, a
chynnydd amserol rhwng cyfarfodydd grŵp llywio llawn. Mae'r gweithgorau yn
cynnwys pump i saith aelod o'r grŵp llywio. Byddant yn cael eu cadeirio gan
aelod o'r grŵp llywio a'u cefnogi gan ddirprwy gadeirydd, y ddau wedi'u
henwebu gan y grŵp. Enwebodd aelodau eu hunain i gymryd rhan mewn
gwahanol grwpiau yn dibynnu ar eu set sgiliau hunan-adnabod. Mae pob aelod
yn rhan o ddim mwy na dau grŵp yr un i sicrhau bod digon o ffocws yn cael ei
roi i bob agenda.

236. Ar hyn o bryd mae'r gweithgorau wedi'u sefydlu fel a ganlyn, gyda sgôp i
ychwanegu gweithgorau pellach wrth i'r Adolygiad fynd rhagddo:

1) **Gweithgor arolwg**

Pwrpas: Datblygu a mireinio pynciau arolwg i'w cytuno gan y grŵp llywio a
goruchwylio cyflwyno arolwg gan NatCen.

Aelodau: Ben Geiger (cadeirydd), Sharon Brennan, Tara Flood, Jean-
André Prager, Felix Shi, Dr Mark Fosbrook PLY a Leila Talmadge.

2) **Gweithgor 'Pecyn Gweithdy Parod'**

Pwrpas: Dylunio a goruchwylio cyflwyno'r gweithgaredd ymgysylltu
Gweithdy mewn Blwch.

Aelodau: Katrina Gilman (cadeirydd), Phil Stevens (dirprwy gadeirydd),
Sharon Brennan, Syr Stephen Timms, Mark Brookes a Lucy Reynolds.

3) **Gweithgor Ymgysylltu ag Arbenigwyr**

Pwrpas: Dylunio a goruchwylio sut mae'r grŵp llywio yn ymgysylltu ag
arbenigwyr ar draws yr Adolygiad.

Aelodau: Jean-André Prager (cadeirydd), Mark Brookes (dirprwy gadeirydd), Syr Stephen Timms, Lucy Reynolds, Phil Stevens a Dharshana Sridhar.

4) **Gweithgor gwerthuso**

Pwrpas: Dylunio, goruchwyllo a dadansoddi canfyddiadau gwerthuso cyd-gynhyrchu'r Adolygiad, gan gynnwys defnyddio ffactorau llwyddiant hanfodol.

Aelodau: Dr Mark Fosbrook PLY (cyd-gadeirydd), George Fielding (cyd-gadeirydd), Dr Clenton Farquharson, Ben Geiger, Felix Shi a Dharshana Sridhar.

5) **Gweithgor 'Gweithdai Llundio Argymhellion'**

Pwrpas: Dylunio a goruchwyllo gweithrediad y 'Gweithdai Argymhellion Llundio'.

Aelodau: Tara Flood (cyd-gadeirydd), Leila Talmadge (cyd-gadeirydd), Dr Clenton Farquharson a Katrina Gilman.

237. Ni fydd gweithgorau yn gwneud penderfyniadau terfynol na strategol; eu pwrpas yw hyrwyddo'r meddwl ar faterion unigol ac adrodd yn ôl i'r prif grŵp ar gyfer penderfyniadau strategol i'w gwneud gan y grŵp yn ei gyfanrwydd.

8. Camau nesaf

238. Dros y misoedd sy'n weddill, ac yn unol â'r amserlen a nodir yn y Cylch Gorchwyl, bydd y grŵp llywio yn canolbwyntio ar ddatblygu set o argymhellion uchelgeisiol, sy'n seiliedig ar dystiolaeth sy'n ymarferol, cyflawnadwy ac yn gallu sbarduno newid ystyrion. Bydd yr holl weithgaredd yn y cam hwn yn cael ei gyfeirio at hysbysu, profi a chryfhau'r argymhellion hyn, gyda blaenoriaeth ganolog o sicrhau eu bod wedi'u seilio'n gadarn mewn profiad byw a phrofiad cyfredol, gan adlewyrchu realiti'r rhai sy'n rhyngweithio â PIP.

239. Mae ymgysylltu wedi'i gynllunio i gefnogi'r nod hwn trwy sicrhau mewnbwn ystyrion gan ystod eang o unigolion a rhanddeiliaid, gyda phwyslais penodol ar gyrraedd grwpiau ac unigolion llai ymgysylltiedig o gymunedau lleiafrifol. Bydd y dull hwn yn sicrhau bod yr argymhellion yn adlewyrchu'r amrywiaeth lawn o brofiadau ac yn mynd i'r afael â bylchau presennol mewn mewnwleidiad.

240. Y prif ffocws yn ystod mis Awst a mis Medi fydd syntheseiddio'r dystiolaeth hon yn set glir a chydlynol o argymhellion cydgynhyrchiedig. Bydd y broses hon yn dwyn ynghyd brofiad byw, safbwyntiau rhanddeiliaid, mewnwelediad arbenigol a data i ddatblygu cynigion sy'n effeithiol ac yn weithredadwy. Bydd cydgynhyrchu yn parhau i fod yn ganolog drwy'r amser, gan sicrhau bod argymhellion yn cael eu siapio gyda'r rhai y maent yn effeithio arnynt, yn hytrach nag ar eu cyfer.

Geirfa termau

Term	Diffiniad
Asiantaeth	Y gallu i unigolyn weithredu'n annibynnol a gwneud ei ddewisiadau eu hun
Clinigydd	Gweithiwr gofal iechyd proffesiynol cymwysedig sy'n darparu gofal, diagnosis a thriniaeth i gleifion. Mae enghreifftiau'n cynnwys meddygon, nyrsys, ffisiotherapyddion, therapyddion galwedigaethol, fferyllwyr, parafeddygon.
Cyd-gadeiryddion	Mae cyd-gadeiryddion yn gyfrifol am gefnogi'r broses gydgynhyrchu, gan ddarparu cyfeiriad strategol, gwneud penderfyniadau a rennir ac arweinyddiaeth gyffredinol ac argymhellion terfynol ar gyfer yr Adolygiad. Mae gan gyd-gadeiryddion hefyd gyfrifoldebau hwyluso ychwanegol, gan gynnwys cydlynu cyfarfodydd, cyswllt rhwng y grŵp llywio, hwyluswyr cyd-gynhyrchu ac ysgrifenyddiaeth a chefnogi cyfranogiad aelodau eraill y grŵp.
Nam gwybyddol	Term sy'n cyfeirio at broblemau gyda phrosesau meddyliol person sy'n effeithio ar y gallu i feddwl, dysgu, deall, cofio, defnyddio barn a gwneud penderfyniadau.

Cyd-gynhyrchu	Mae cyd-gynhyrchu yn ffordd o weithio lle mae pobl â phrofiad byw a phrofiad cyfredol, ymarferwyr, llunwyr polisi, a chomisiynwyr yn rhannu pŵer, pwrpas a chyfrifoldeb i lunio penderfyniadau.
Gweithrediad gweithredol	Set o brosesau gwybyddol sy'n galluogi person i gyflawni tasgau fel cynllunio, blaenoriaethu, datrys problemau, cofio cyfarwyddiadau, rheoli emosiynau ac addasu i sefyllfaoedd newydd.
Cyflwr amrywiol	Cyflwr iechyd sy'n gysylltiedig â symptomau cyfnewidiol ac effeithiau swyddogaethol dros amser.
Asesiad swyddogaethol	Gwerthusiad o sut mae cyflwr person yn effeithio ar eu gallu i gyflawni gweithgareddau bob dydd.
Gweithiwr Iechyd Proffesiynol	Ei rôl yw asesu effeithiau swyddogaethol cyffredinol cyflwr iechyd neu nam yr hawlydd ar ei fywyd bob dydd dros gyfnod o 12 mis, gan ddefnyddio'r meini prawf asesu. Nid yw'r Gweithiwr Iechyd Proffesiynol yn gwneud y penderfyniad ond yn hytrach yn darparu adroddiad sy'n cynnwys argymhellion i'r Rheolwr Achos DWP eu hystyried.
Byw'n annibynnol	Mae byw'n annibynnol yn cael ei ddeall orau fel ymreolaeth, dewis a rheolaeth, yn hytrach na phresenoldeb neu absenoldeb cefnogaeth. Mae'n adlewyrchu'r egwyddor y dylai pobl anabl allu gwneud penderfyniadau am eu bywydau eu hunain, siapio eu canlyniadau eu hunain, a byw yn unol â'u dewisiadau a'u dyheadau unigol. Yn ymarferol, bydd hyn yn edrych yn wahanol i wahanol bobl. Mae llawer o bobl anabl yn dibynnu ar wahanol fathau o gymorth i sicrhau annibyniaeth, tra bod eraill efallai angen ychydig neu ddim cefnogaeth ffurfiol ond yn dal i brofi rhwystrau sylweddol i gyfranogiad llawn. Mae'r ddealltwriaeth hon yn cydnabod amrywiaeth profiadau pobl anabl ac yn pwysleisio hunanbenderfyniad fel canolog i gyflawni annibyniaeth ystyrlon.

Croestoriad	Deall y gall pobl wynebu ffurfiau gorgyffwrdd o anfantais (neu fraint) yn seiliedig ar nodweddion lluosog ar yr un pryd.
Anabledd dysgu	Cyflwr gydol oes sy'n effeithio ar sut mae person yn dysgu, deall a phrosesu gwybodaeth.
Cyflyrau llai gweladwy	Cyflwr neu nam iechyd corfforol, meddyliol neu niwrolegol nad yw'n amlwg ar unwaith i eraill.
Profiad byw	Gwybodaeth a dealltwriaeth a ddaw trwy fyw yn uniongyrchol trwy ddigwyddiad, sefyllfa neu hunaniaeth.
Cuddio	Strategaeth a ddefnyddir gan rai pobl niwroamrywiol i atal neu addasu eu hymddygiad i 'ffitio i mewn' â phobl eraill.
Cyflwr iechyd meddwl	Cyflwr iechyd sy'n effeithio'n sylweddol ar hwyliau, meddwl ac ymddygiad person.
Sawl amod	Bodolaeth ar yr un pryd o ddau neu fwy o broblemau iechyd hirdymor
Cyflyrau niwroddatblygiadol	Term meddygol sy'n disgrifio grŵp o gyflyrau sy'n tarddu yn ystod plentyndod sy'n effeithio ar ddatblygiad a swyddogaeth yr ymennydd. Mae enghreifftiau'n cynnwys awtistiaeth, Anhwylder Diffyg Sylw a Gorfywigrwydd (ADHD), anableddau dysgu, anhwylderau lleferydd ac eraill.
Niwroamrywiaeth	Term anfeddygol sy'n disgrifio pan fydd ymennydd rhywun yn gweithio ac yn prosesu gwybodaeth mewn ffordd wahanol i'r hyn sy'n cael ei ystyried yn "nodweddiadol". Nid oes rhestr gytunedig o gyflyrau niwroamrywiol, ond fel arfer mae'n cynnwys cyflyrau fel awtistiaeth, ADHD, dyslecsia, dyspracsia, dyscalculia ac eraill.
Heb brawf modd	Nid yw'r hawl i'r budd-dal yn dibynnu ar statws ariannol person

Nam corfforol	Term sy'n cyfeirio at gyfyngiadau ar weithrediad corfforol, symudedd, deheurwydd neu stamina person.
Diogelwch seicolegol	Teimlo'n ddiogel i fod yn chi'ch hun, i siarad yn agored heb ofn barn
Punt Porffor	Pŵer gwario cyfunol pobl anabl a'u cartrefi.
Hunanbenderfyniad	Gallu neu hawl person i wneud eu dewisiadau eu hunain
Nam ar y synhwyrâu	Term sy'n cyfeirio at gyflyrau lle nad yw un neu fwy o synhwyrâu'r corff yn gweithredu fel arfer, h.y. golwg, clyw, arogl, cyffwrdd, blas, ymwybyddiaeth ofodol.
Grŵp llywio	Rôl y grŵp llywio yw arwain y broses gyd-gynhyrchu, gan ddarparu cyfeiriad strategol, gwneud penderfyniadau a rennir, ac arweinyddiaeth gyffredinol ac argymhellion terfynol ar gyfer yr Adolygiad. Mae'r grŵp llywio yn dwyn ynghyd ystod amrywiol o brofiadau ac arbenigedd – mae'r mwyafrif helaeth o'r grŵp wedi byw profiad o anabledd.

Atodiad